

ПРОГРАМА
ЗА РАЗВИТИЕ
НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION

Фондация Америка за България

НАРЪЧНИК НА ОБУЧИТЕЛЯ

ОБУЧИТЕЛНА ПРОГРАМА ЗА СЪДЕБНИ
ЗАСЕДАТЕЛИ

2013 г.

Наръчникът е разработено по проект
«Програма за обучение на компетентни и мотивирани съдебни заседатели»
на Окръжен съд – Велико Търново.

Изданието е реализирано по проект
„Усъвършенстване на работните процеси в съда“
на сдружение „Програма за развитие на съдебната система”,
финансирано от фондация „Америка за България”

Изказаните становища и мнения в настоящия доклад са
отговорност на авторите и не отразяват непременно
мненията и политиката на сдружение „Програмата за развитие на
съдебната система“ (ПРСС) и фондация „Америка за България”.

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION
Фондация Америка за България

Фондация „Америка за България” подпомага израстването и укрепването на динамична пазарна икономика и демократично общество в България и подкрепя страната в постигане на пълния ѝ потенциал на успешна и модерна европейска нация. Основана през 2008 година, фондацията е наследник на Българо-американския инвестиционен фонд, създаден от правителството на САЩ чрез Американската агенция за международно развитие. Грантовете, които фондация „Америка за България” предоставя, продължават отношенията на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България.

Съставители:

Мая Маркова – административен ръководител – председател на ОС-Велико Търново
Антоанета Монева – административен ръководител – председател на ОС-Ловеч
Благовеста Костова – съдия в ОС-Габрово
Павлина Тонева – административен ръководител – председател РС-Горна Оряховица
Димо Колев – младши съдия в ОС-Велико Търново
Калина Георгиева – съдебен администратор ОС-Велико Търново
Марийка Стефанова – административен секретар РС-Горна Оряховица
Боряна Михова – съдебен секретар ОС-Габрово
Силвина Собаджиева – правен консултант „Програмата за развитие на
съдебната система“ (ПРСС)
..... - редактор

СЪДЪРЖАНИЕ	стр.
<u>Въведение</u>	<u>5</u>
<u>Модул 1</u>	<u>7</u>
<u>Откриване и представяне на обучението</u>	<u>9</u>
<u>Очаквания и цели на обучението</u>	<u>11</u>
<u>Статут и функции на съдебните заседатели</u>	<u>12</u>
<u>Права и задължения на съдебните заседатели във връзка с принципите на наказателния процес</u>	<u>13</u>
<u>Определяне на заседатели по конкретно дело</u>	<u>14</u>
<u>Права и задължения на съдебния заседател във връзка с участието им по конкретно дело</u>	<u>18</u>
<u>Кои са участниците в едно наказателно дело?</u>	<u>21</u>
<u>Кой къде стои в съдебната зала</u>	<u>21</u>
<u>Решаване на делото</u>	<u>22</u>
<u>Санкции</u>	<u>29</u>
<u>Обобщение на работата</u>	<u>32</u>
<u>Модул 2</u>	<u>34</u>
<u>Откриване и представяне на обучението</u>	<u>37</u>
<u>Очаквания и цели на обучението</u>	<u>39</u>
<u>Състав на съда. Съдебни инстанции.</u>	<u>42</u>
<u>Статут на съдебния заседател</u>	<u>44</u>
<u>Права и задължения на съдебните заседатели във връзка с принципите на наказателния процес</u>	<u>45</u>
<u>Определяне на заседатели по конкретно дело</u>	<u>47</u>
<u>Какви са правата на съдебните заседатели във връзка с участието им по конкретно дело?</u>	<u>48</u>
<u>Основания за отвод</u>	<u>49</u>
<u>Какви са задълженията на съдебния заседател преди съдебно заседание?</u>	<u>52</u>
<u>Съдебно заседание</u>	<u>55</u>
<u>Решаване на делото</u>	<u>56</u>
<u>Нормативни документи</u>	<u>59</u>
<u>Понятие за престъпление</u>	<u>63</u>
<u>Вина</u>	<u>65</u>
<u>Състав на престъпление</u>	<u>67</u>
<u>Признаци на състава на престъплението „кражба“</u>	<u>68</u>
<u>Видове състави</u>	<u>69</u>
<u>Стадии на умишлена престъпна дейност</u>	<u>75</u>
<u>Субект на престъпление</u>	<u>79</u>
<u>Съучастие в престъпление</u>	<u>81</u>
<u>Обстоятелства, които изключват вината и обстоятелства, които изключват противоправността</u>	<u>83</u>
<u>Наказание</u>	<u>86</u>
<u>Видове наказания</u>	<u>87</u>
<u>Определяне на наказанието</u>	<u>88</u>
<u>Доказване в наказателното производство</u>	<u>91</u>
<u>Практическа задача</u>	<u>95</u>
<u>Приключване на обучението</u>	<u>97</u>

<u>Модул 3</u>	<u>99</u>
<u>Откриване и представяне на обучението</u>	<u>102</u>
<u>Очаквания и цели на обучението</u>	<u>104</u>
<u>I. Принципи на наказателния процес</u>	<u>105</u>
<u>Участие на съдебните заседатели</u>	<u>106</u>
<u>Принципът за назначаемост</u>	<u>107</u>
<u>Независимост на съда</u>	<u>108</u>
<u>Състезателност и равни права на страните</u>	<u>109</u>
<u>Вземане на решение по вътрешно убеждение</u>	<u>110</u>
<u>Право на защита</u>	<u>111</u>
<u>Непосредственост</u>	<u>113</u>
<u>II. Избор на съдебни заседатели по конкретно дело. Основания за отвод</u>	<u>114</u>
<u>Какво означава отвод (самоотвод)</u>	<u>115</u>
<u>Практическа задача - Отвод</u>	<u>120</u>
<u>III. Състав на съда. Функции на председателя на състава. Причини за отлагане на делото</u>	<u>121</u>
<u>Съдебен състав</u>	<u>121</u>
<u>Председател на състава</u>	<u>123</u>
<u>Типични случаи, в които делото се отлага</u>	<u>124</u>
<u>IV. Страни в съдебното производство</u>	<u>128</u>
<u>V. Права/задължения на съдебните заседатели в процеса</u>	<u>132</u>
<u>VI. Ред за постановяване на съдебните актове</u>	<u>135</u>
<u>VII. Диференцирани производства</u>	<u>142</u>
<u>Съкратено съдебно следствие в производството пред първата инстанция</u>	<u>142</u>
<u>Решаване на делото със споразумение</u>	<u>145</u>
<u>Обобщение на учебния материал</u>	<u>147</u>
<u>Практическо задание</u>	<u>148</u>
<u>Приключване на обучението</u>	<u>149</u>

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият продукт е изготвен по проект «Програма за обучение на компетентни и мотивирани съдебни заседатели» на Окръжен съд – Велико Търново. Предназначен е за ползване от районните и окръжните съдилища. Нарекохме го «Наръчник на учителя», защото представлява примерно ръководство как един съдия, на когото е поверено «обучението» на съдебните заседатели в съда, тоест магистрат, за когото функцията на учител не е типична, да се справи със задачата с минимална подготовка и притеснение.

Наръчникът се състои от 3 обучително модула, които могат да се използват заедно (последователно) или самостоятелно, в зависимост от етапа на изминалия мандат на съдебните заседатели:

Модул 1. Въвеждащо обучение – предназначено е за провеждане непосредствено след полагането на клетва, когато присъстват всички заседатели. В основата му е Power point презентация, съдържаща базова информация, необходима за съдебните заседатели за работа им като такива (най-вече от организационно естество). Учител в този модул е най-подходящо да бъде съдебният служител, който е най-непосредствено ангажиран с работата със съдебни заседатели от страна на съда.

Модул 2. Начално обучение – В първата си част следва структурата на въвеждащото обучение, но е с по-голяма продължителност и осигурява по-подробна информация по разглежданите теми и най-вече във връзка с правата и задълженията на заседателите. Следващата му част е посветена на изясняване на основни институти на наказателното право и процес – напр. престъпление и неговите елементи, видове наказания и т.н. За да бъде максимално разбираема, цялата информация е представена интерактивно и е илюстрирана с примери. Този модул е с по-голяма продължителност и с оглед най-голяма ефективност на работата, налага участието на двамата обучители – удачно е екип от съдия и съдебен служител.

Модул 3. Последващо обучение – разработено е за нуждите на вече функциониращи с.з. и обяснява в по-голяма дълбочина теми от значение за работата на с.з. Има възможно най-голям практически фокус – включва модерирани дискусии с поставяне на въпроси към с.з. по всяка тема, както и практически занятия.

Повторенията в информацията и структурата на различните модули са целенасочени. В оптималния случай, съдът провежда последователно и трите модула. Всеки следващ модул обаче е разработен така че да може да се започне и от него. Всеки модул освен това, разглежда теми, съобразени и с предложенията на самите съдебни заседатели. Наръчникът цели най-вече да предложи на «учителя», който го държи отработена чрез «пилотни семинари» структура за поднасяне на обучение като маркира важните според

нас стъпки и някои «трикове» , използвани от професионалния учител (например за предварителна подготовка на обучението, за предразполагане на участниците, за ангажиране и поддържане на вниманието и тн, най-общо казано - за излизане от стандарта на «лекционното обучение»).

Ще се радваме, ако след като се запознаете с Наръчника ни предоставите своята обратна връзка, както и оценката на участвалите в проведените обучения съдебни заседатели, за да можем да развием оптимално обучителната програма. Критичните Ви бележки очакваме на адреса за кореспонденция със Сдружение «Програма за развитие на съдебната система».

МОДУЛ 1

Модул № 1: ВЪВЕЖДАЩО ОБУЧЕНИЕ	
Цели	Запознаване с минимално необходимата (въвеждаща) информация за правата и задълженията на съдебните заседатели и за организацията им на работа.
Метод	Лекционен
Учебен материал / Дейност	1 Power Point презентация с въвеждащата информация 2. Запознаване с копие на съдебно дело 3. Въпроси / Дискусия 4. Раздаване на помощни материали
Целени резултати	Придобиване на начални знания и базово разбиране за: <ul style="list-style-type: none">• Статут и роля на съд.заседател• Запознаване с основните нормативни документи – НК и НПК• Основни положения на наказателния процес във връзка с участието на съдебни заседатели• Права, задължения и изисквания към съдебния заседател• Придобитите към момента знания да послужат за изработване на вътрешни правила за организация на работа и правила за поведение
Продължителност	90 минути
Материали и пособия	Въвеждащата среща се провежда в съдебна зала в сградата на съда; флип-чарт и маркери хартия, писалки, power point презентация

	<p>хартиено и електронно копие на съдебно дело Наредба за съдебните заседатели</p> <p>Материалите за участниците включват:</p> <ul style="list-style-type: none">• Речник на термините• Обяснителна схема на органите на съдебната система• Обяснителна схема за участниците в съдебния процес• Схема на структура на съдебна зала• Протокол за избор на съдебен заседател• Призовка / съобщение• Разходен касов ордер, декларация, сметка за изплатени суми• Молба от съдебен заседател• Най-често използвани съкращения

ОТКРИВАНЕ и ПРЕДСТАВЯНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

/продължителност 5 минути/

Част от предварителната подготовка непосредствено преди започване на обучението е подреждане на залата в удобен за обучението вид, раздаване на материалите на определените за участниците места и включване на Power Point презентацията на слайд 1 (заглавен), който е оформен с информация за конкретния случай – дата, място на провеждане и тн. Убедете се предварително, че можете удобно да работите с мултимедията, така че да не прекъсвате изложението си по технически причини.)

Поздравете присъстващите с избора им за съдебен заседател и с полагането на клетва (*това ще ги зарадва, ще се чувстват важни*).

Представете се, като демонстрирате уважение и благодарност, че участниците са отделили от времето си за да присъстват на това обучение. Съдебните заседатели трябва да се почувстват спокойно в залата.

Представете накратко обучителната програма. Разяснете, че обучението ще се състои на три модула. Първият модул, който в момента провеждате е **Въвеждащото обучение**.

Вторият модул е **Началното обучение**. Този модул е въведение в понятията на наказателното право и процес. Обучението обаче е базово и за да бъдат добре подготвени, полезно е да се ползват учебните пособия, адаптирани за заседатели – такива са помагалата, изготвени от Окръжен съд – Добрич и Окръжен съд – Смолян.

И третият модул – **Последващо обучение** е разработен за нуждите на вече функциониращи съдебни заседатели и обяснява в по-голяма дълбочина теми от значение за работата им. Този модул ще се води от съдия и има практическа насоченост.

Преди да преминете към Модул 1, изяснете каква е общата продължителност на семинара (и ако е необходимо други организационни въпроси) и помолете участниците да спазват следните правила:

- да поставят мобилните си телефони на безшумен режим
- да се изслушват, когато задават въпроси
- могат да задават въпроси на лектора по всяко време

Обяснете, че раздадените материали, ще бъдат обяснени в хода на обучението.

Очаквания и цели на обучението

Покажете слайд 2:

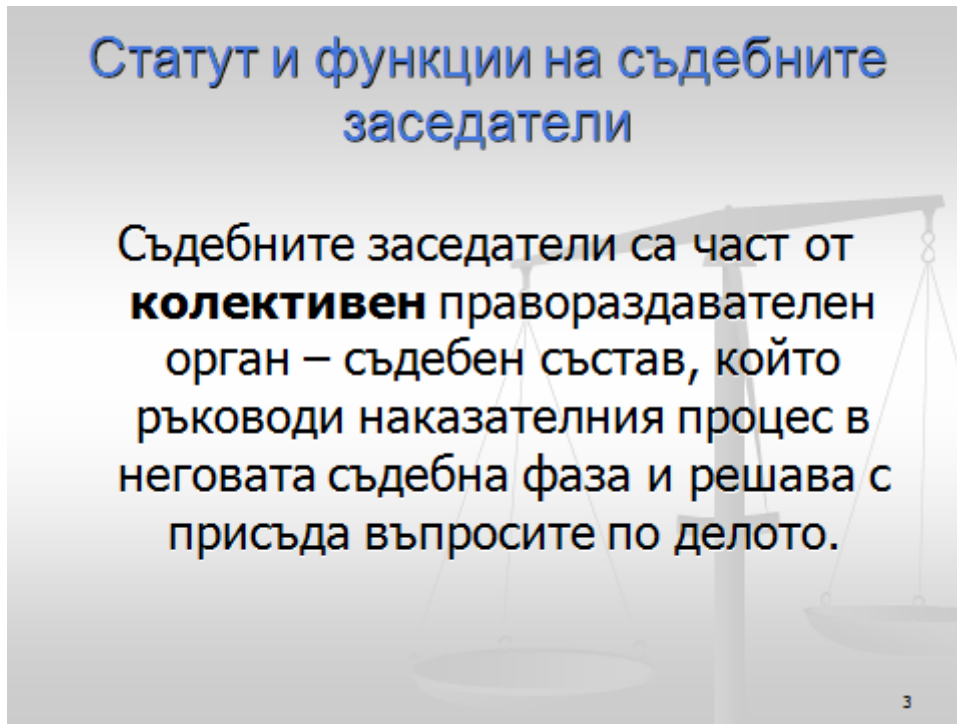

След като сте представили програмата, за да предразположите участниците към по-голямо спокойствие е хубаво да ги попитате какво какво мислят за бъдещата им работа като съдебен заседател и какви са най-важните неща, които ги интересуват (достатъчно е да изслушате 2-3 отговора).

След това изведете *целите* на семинара: Да бъдат запознати със статута и ролята като съдебния заседател и участието им в работата на съда; с основните положения в наказателния процес във връзка с тяхното участие; с правата, задълженията и изискванията към съдебния заседател; да получат практически съвети и да чувстват важността на ролята им в екипа на съда. За тях това ще бъде интересно, особено за тези, които за първи път са избрани за съдебни заседатели. Уточнете, че може би има такива, които вече са били предходен мандат съдебни заседатели и може да са запознати в процеса на работа с някои от нещата, но смятате, че може да има неща, които те са пропуснали да си изяснят в достатъчна степен. Придобитите в края на обучението знания ще им послужат за изработване на вътрешни правила за организация на работата и правила за поведение на съдебния заседател.

Статут и функции на съдебните заседатели

Покажете слайд 3:

Примерни обяснения: Съдебните заседатели са градивен елемент от колективния правораздавателен орган, съда, наречен съдебен състав. Съдебният състав ръководи наказателния процес и решава неговите въпроси. Законодателството третира съда като единно цяло. Когато регламентира компетентността и правомощията на съда, законодателят няма предвид персоналния състав на този орган. Всички изискванията към съда в този смисъл са адресирани до съдебния орган въобще, а не поотделно за съдиите и за съдебните заседатели (т.е. независимо в какъв персонален състав действа).

Покажете последователно слайдове №4 и 5.

Статут и функции на съдебните заседатели

- Съдебните заседатели са носители на обществен мандат. Длъжността "съдебен заседател" не е професия, а е изява на граждански и обществен дълг.
- Съдебни заседатели имат петгодишен мандат. Встъпването в длъжност на съдебен заседател става след полагане на клетва.
- Общото събрание на съдебните заседатели избира Съвет и приема Вътрешни правила, с които се уреждат организацията на работа и етичните правила

4

Примерни обяснения: Съдебните заседатели са представители, излъчени от определена социална структура. Те са граждани, които се определят от съответния общински съвет и носят обществен мандат на този орган на местно самоуправление. Заемането на длъжност "съдебен заседател" не е професия, а е изява на граждански и обществен дълг. Съдебните заседатели са лица с различен социален статут и различни професии. Избраните съдебни заседатели имат мандат, който е пет години. Встъпването в длъжност на съдебен заседател става след полагане на клетва.

Общото събрание на съдебните заседатели при всеки съд избира **Съвет на съдебните заседатели**. Съветът на съдебните заседатели осъществява връзка със съдебния администратор или административния секретар на съответния съд за организацията на работа на съдебните заседатели и за доброто взаимодействие със съдиите. Съдебните заседатели са длъжни да приемат вътрешни правила, с които уреждат организацията на работа и правилата за поведението си. В Наредба №1 от 03.02.2011 година за съдебните заседатели са посочени функциите, правата и задълженията на съдебните заседатели .

Съобщете, че в края на семинара ще предоставите посочената Наредба, както и примерни вътрешни правила.

Статут и функции на съдебните заседатели

- Съдебният заседател участва най-много в 60 заседания в рамките на календарната година.
- Няма определен минимум участия.
- Съдебният заседател има право да бъде освободен предсрочно.
- Съдебният заседател не може да упълномощава друго лице да участва от негово име и на негово място.

5

Този слайд няма нужда от допълнителни обяснения. Възможно е обаче самите заседатели да имат въпроси – дайте им възможност да ги зададат.

Покажете слайд 6.

Участие на съдебни заседатели в състава на съда

- Само по наказателни дела
- Само в първа инстанция (районен или окръжен съд)
- Видове първоинстанционни състави:
 - **1 съдия** : (престъплението се наказва с до пет години лишаване от свобода)
 - **1 съдия + 2 съдебни заседатели**:
(престъплението се наказва с повече от пет години лишаване от свобода)
 - **2 съдии + 3 съдебни заседатели**
(престъплението се наказва с не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода, или друго по-тежко наказание)

6

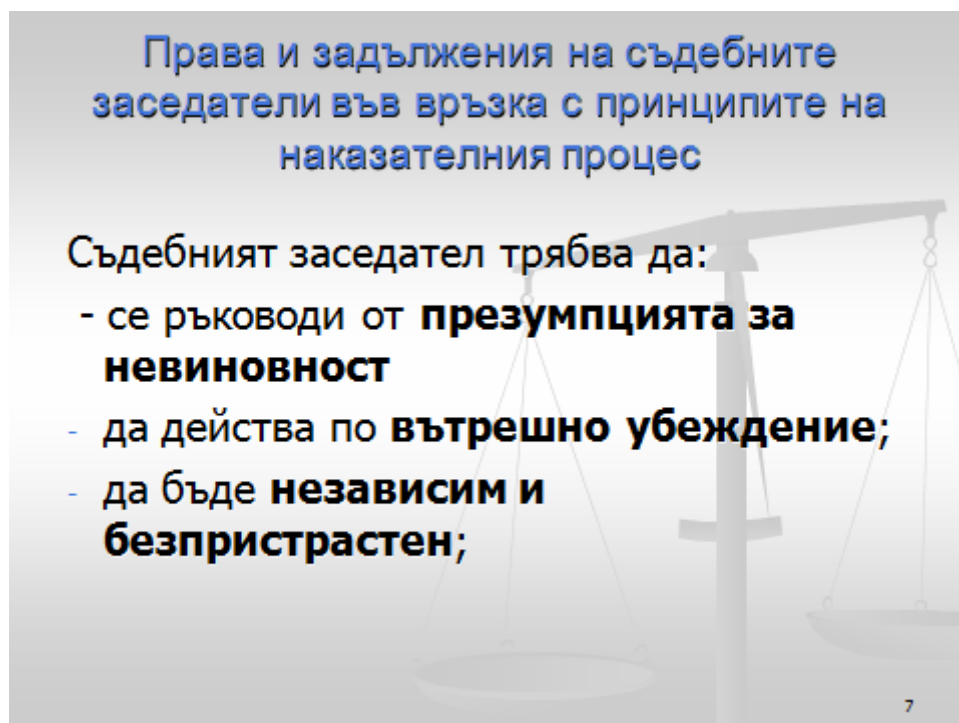
Примерни обяснения: По общо правило съдебните заседатели участват само при първоинстанционното разглеждане на делото. Във втората

инстанция (наречена въззивна) и в третата (наречена касационна) инстанция съставът на съда е от трима професионални съдии. Съдебните заседатели никога не действат еднолично, а като част от колективния орган - съдебен състав, в който те са равноправни членове. Когато в съдебния състав участват заседатели, те винаги са повече на брой от съдиите. Числеността на състава в тези случаи – колко съдии и колко съдебни заседатели - се определя от тежестта на наказанието за определен вид престъпление, както е илюстрирано на слайда: 1 съдия + 2 съдебни заседатели: (когато престъплението се наказва с повече от пет години лишаване от свобода); и 2 съдии + 3 съдебни заседатели (когато престъплението се наказва с не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода, или друго по-тежко наказание).

Когато подсъдимият е непълнолетен, дори и при леките дела (за престъпления, наказуеми до пет години) делото се разглежда в състав от един съдия и двама съдебни заседатели, които трябва да бъдат педагози (учители или възпитатели).

Права и задължения на съдебните заседатели във връзка с принципите на наказателния процес

Покажете слайд 7:

Права и задължения на съдебните заседатели във връзка с принципите на наказателния процес

Съдебният заседател трябва да:

- се ръководи от **презумпцията за невинност**
- да действа по **вътрешно убеждение;**
- да бъде **независим и безпристрастен;**

7

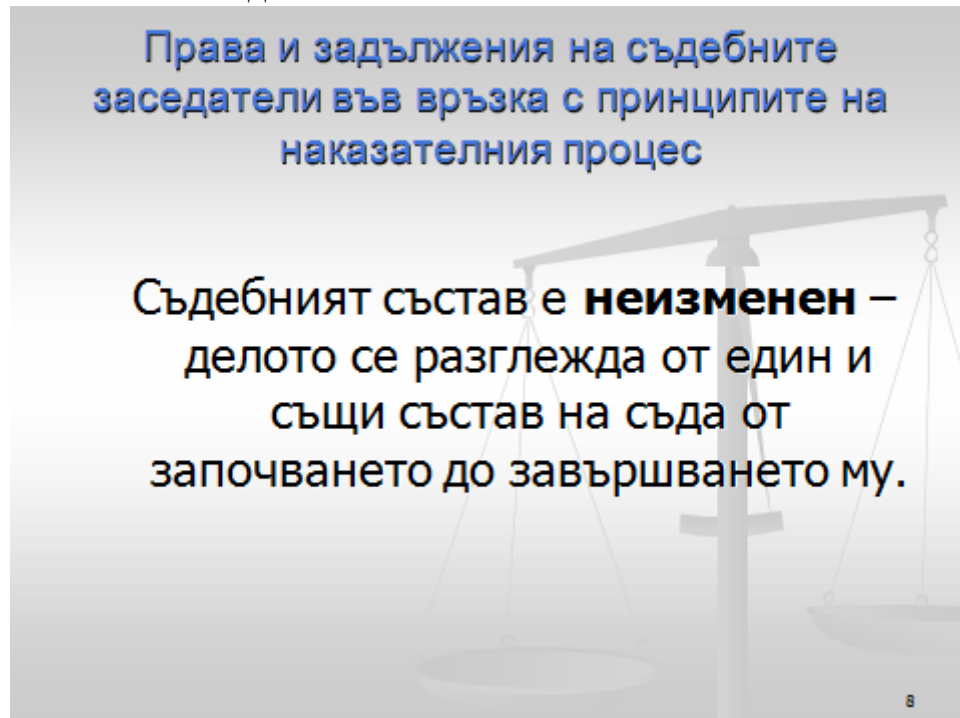
Примерни обяснения: Всеки съдебен заседател трябва да познава и прилага основните принципи в наказателния процес:

- **презумпция за невинност** - означава, че всяко лице се счита за невиновно и трябва да бъде третирано като такова до доказване на обратното с влязъл в сила съдебен акт;

- **вземане на решение по вътрешно убеждение** – формирането на вътрешно убеждение на членовете на съдебния състав става въз основа на събрани в хода на делото доказателства и непосредствени впечатления в процеса, а не по предварително убеждение, субективни оценки или под натиск на общественото мнение и медиите;

- съдебният заседател трябва да е **независим и безпристрастен**. Въпреки, че са излъчени от общинския съвет и носят неговия мандат съдебните заседатели не са обвързани с този орган на местна власт и действат по вътрешно убеждение т.е - по никакъв начин не се допуска общинският съвет или отделни общински съветници да задължават съдебен заседател да заеме позиция по конкретно дело.

Покажете слайд 8:

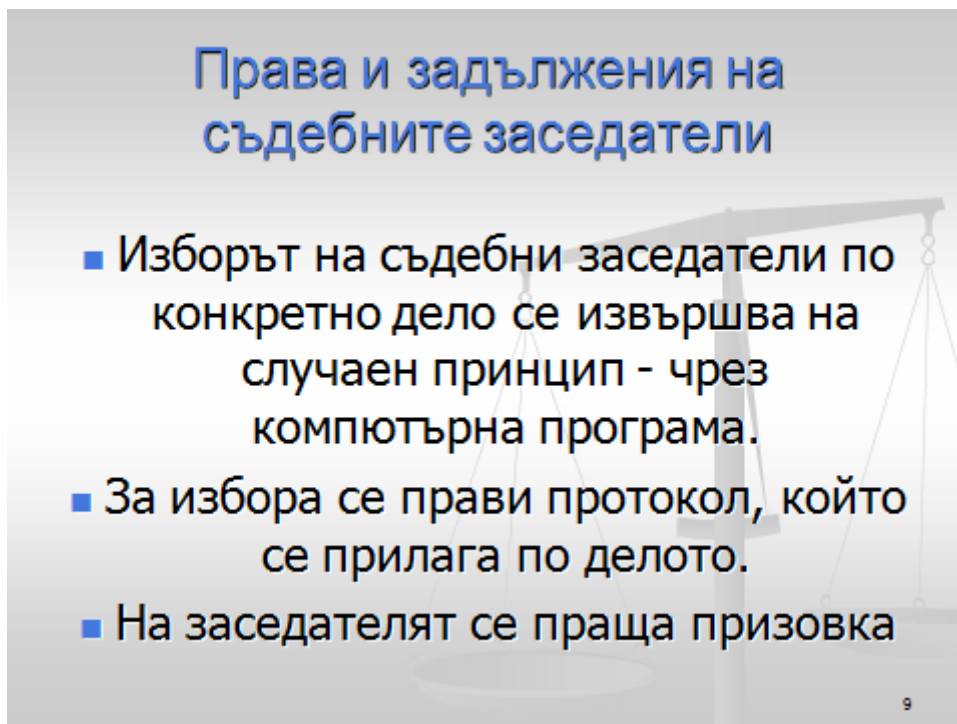
Примерни обяснения:

- Съдебният състав е **неизменен** – т.е. делото се разглежда от един и същи състав на съда от започването до завършването му. Ако

разглеждането на делото продължи след срока на мандата, съдебният заседател продължава да участва в заседания, до приключване на делото в съответната съдебна инстанция. Важно е да се отбележи, че в случай, че съдебният заседател е възпрепятстван да продължи участието си в разглеждането на делото, то трябва да започне от начало. По тази причина, ако разглеждането на едно дело се очаква да бъде продължително се определят и запасни съдии и съдебни заседатели.

Определяне на заседатели по конкретно дело

Покажете слайд 9:

Права и задължения на съдебните заседатели

- Изборът на съдебни заседатели по конкретно дело се извършва на случаен принцип - чрез компютърна програма.
- За избора се прави протокол, който се прилага по делото.
- На заседателят се праща призовка

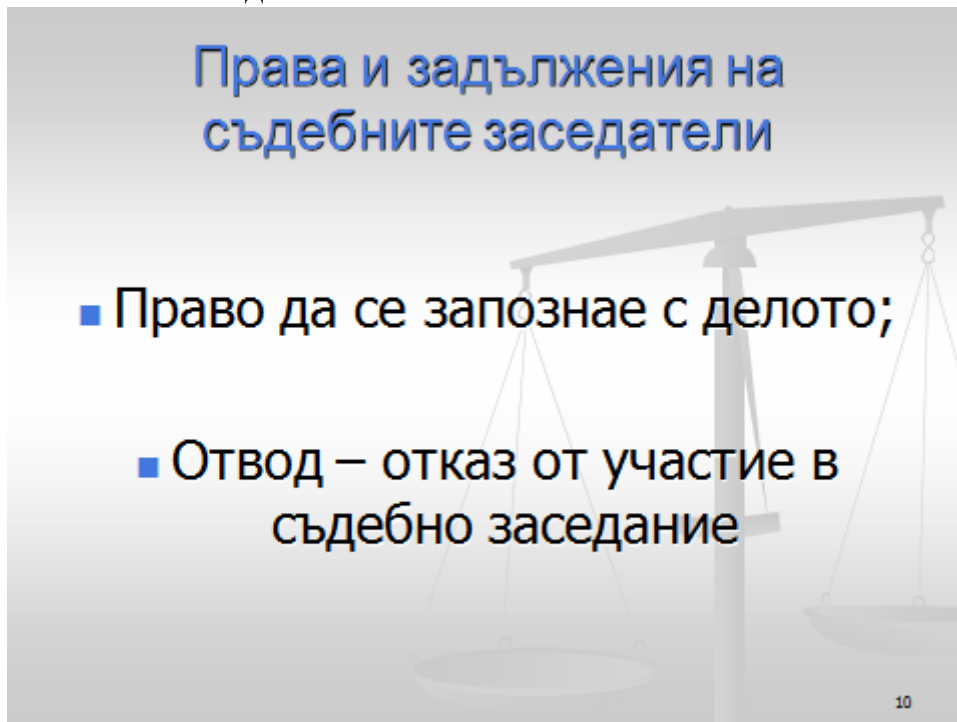
9

Примерни обяснения: Изборът на съдебни заседатели по конкретно дело се извършва от определен служител, чрез разработен софтуер за случайно разпределение с компютърна програма, като по разпореждане на съдията-докладчик могат да се определят и резервни съдебни заседатели. За определянето на съдебните заседатели се съставя протокол от компютърната програма, който се разпечатва и се прилага към делото. На лицето се изпраща призовка.

Дайте 2 минути на участниците да разгледат приложените в папките им протокол и призовка и да зададат въпроси, ако имат такива.

Права и задължения на съдебните заседатели във връзка с участието им по конкретно дело

Покажете слайд 10:

Примерни обяснения: След като получи на призовката за насроченото първо заседание, съдебният заседател има право да се запознае с делото. Всъщност, тъй като участва в решаването на делото, съдебният заседател има правото, но и задължението да се запознае с всички материалите по делото, включително и с класифицираната информация. Той може да отиде в деловодството на съда, да се легитимира и да получи делото. Делото е на разположение на съдебния заседател за четене в деловодството или стаята за четене на дела. Съдебният заседател има право да изисква само делото, по което е определен за такъв и няма право на достъп до останалите дела в деловодството на съда.

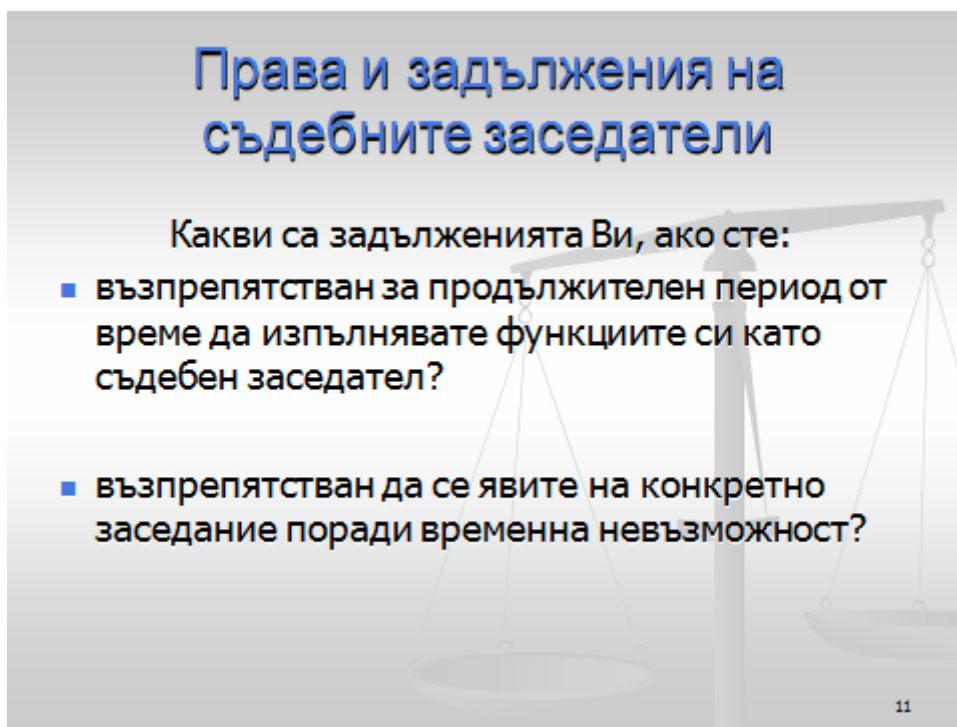
„Отводът“ представлява изключване от състава на съда или отказ от участие от съдебните заседания по делото.

Членовете на съд.състав трябва да бъдат независими и безпристрастни. Затова ако съществуват причини, поради които съдия или съдебен заседател може да се счита за предубеден или заинтересован от изхода на делото, той не може да бъде член на състава. Изключването на този съдия или съдебен заседател от състава се нарича отвеждане / отвод. Най-честите

причини са наличие на роднински или други близки връзки със страна по делото, имуществени интереси. Отвод се прави с молба, адресирана до председателя на състава. Съдебният заседател трябва да посочи в писмен вид основанията, които го мотивират да не участва в състава на съда. Мотивите за отвода се вписват в деловодната програма на съда и се определя друг съдебен заседател, като се съставя нов протокол.

Обяснете на заседателите, че поради сложността за преценка на родствените връзки и другите основания за отвод, когато с.з. установи наличието на някакво родство с някой участник в делото, най-добре да уведоми за това председателя на състава.

Покажете слайд 11:

Права и задължения на съдебните заседатели

Какви са задълженията Ви, ако сте:

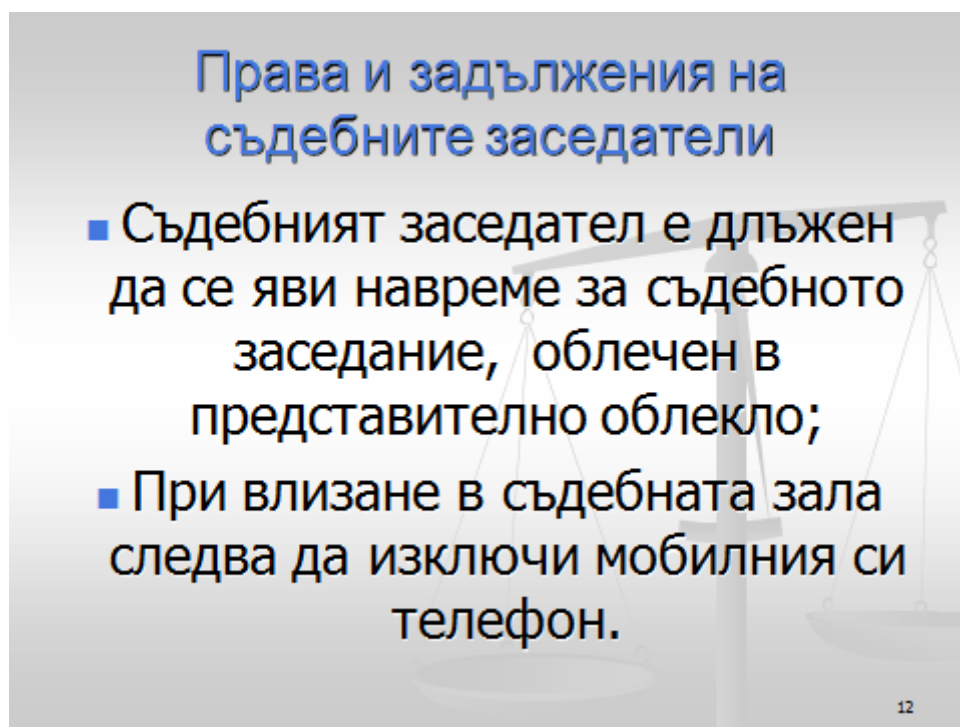
- възпрепятстван за продължителен период от време да изпълнявате функциите си като съдебен заседател?
- възпрепятстван да се явите на конкретно заседание поради временна невъзможност?

11

Обяснете практиката във Вашия съд – например, че ако е възпрепятстван да функционира като съдебен заседател за известно време, поради продължителна болест, отсъствие в чужбина и тн, следва да уведоми писмено административния секретар на съда, за да бъде изключен от разпределението за определен период от време. Ако лицето вече е било определено за заседател по дадено дело, но неговото разглеждане още не е започнало, е длъжно да подаде писмена молба за освобождаване до председателя на състава. В този случай се определя нов заседател на същия принцип. Ако пък е възпрепятстван да се яви за съдебно заседание по започнало дело поради моментното си здравословно състояние или друга

уважителна причина, съдебният заседател е длъжен незабавно да уведоми по телефона председателя на състава или служител на съда като посочи номера на делото. Впоследствие е длъжен и да представи документи, обективиращи невъзможността му да се яви. В тези случаи съдебното заседание се отлага за друга дата. Подчертайте важността с оглед разглеждането и решаването на делата в разумни срокове, заседанията да не се отлагат освен при много уважителни причини.

Покажете слайд 12

Права и задължения на съдебните заседатели

- Съдебният заседател е длъжен да се яви навреме за съдебното заседание, облечен в представително облекло;
- При влизане в съдебната зала следва да изключи мобилния си телефон.

12

Ако по Ваше усмотрение и във връзка с практиката във вашия съд по правилата от слайда са необходими повече обяснения, дайте такива – например колко по-рано и къде да се явят заседателите, къде могат да се прочетат делото преди заседанието, провежда ли се среща със съдията, как да се ориентират до залата, в която се гледа делото и тн.

Кои са участниците в едно наказателно дело?

Покажете слайд 13:

КОИ СА УЧАСТНИЦИТЕ В ЕДНО НАКАЗАТЕЛНО ДЕЛО?

- Страни по делото са:
 - прокурорът (функция по обвинение)
 - подсъдимият и неговият защитник (функция по защита)

Страните са равнопоставени.

- Съдът не е страна! Съдът е ръководно-решаващ орган.
- Всички останали са участници : вещи лица, свидетели и др.

13

Дайте допълнителни пояснения, ако считате за необходимо.

Кой къде стои в съдебната зала?

Покажете слайд 14 и дайте необходимите обяснения по него. Обяснете и разположението при петорен съдебен състав.

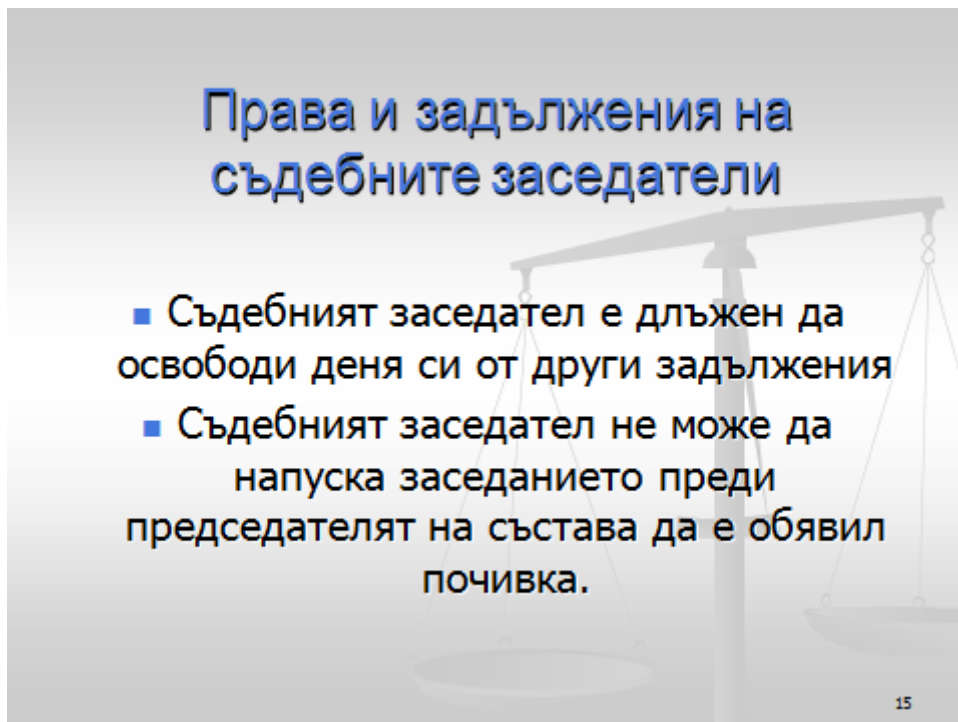
КОЙ КЪДЕ СТОИ В СЪДЕБНА ЗАЛА?

- 1 - Съдия
- 2 - Съдебен заседател (по възрастния - в дясно)
- 3 - Съдебен заседател (по-младия - в ляво)
- 4 - Съдебен секретар
- 5 - Прокурор
- 6 - Подсъдим
- 7 - Защитник

14

Покажете слайд 15:

Права и задължения на съдебните заседатели

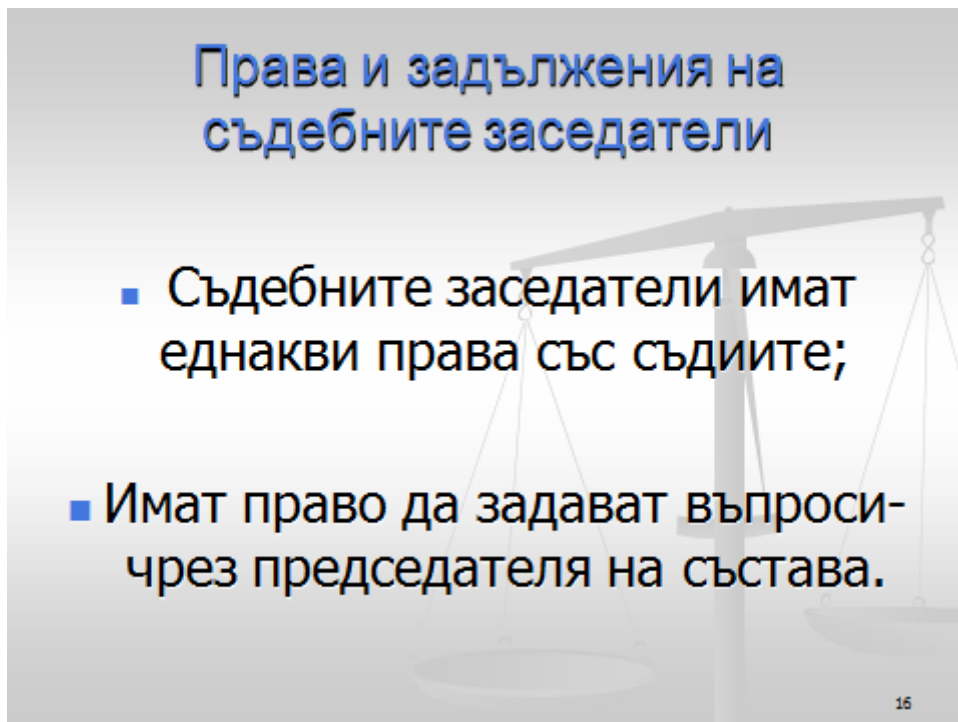
- Съдебният заседател е длъжен да освободи деня си от други задължения
- Съдебният заседател не може да напуска заседанието преди председателят на състава да е обявил почивка.

15

Тъй като продължителността на съдебното заседание не може да определи предварително - то може да трае примерно 30 минути, но понякога може да продължи с часове - съдебният заседател е длъжен да освободи деня, за който е насрочено делото от други задължения.

Недопустимо е съдебният заседател да напуска залата по своя усмотрение и поради лични ангажименти преди края да е приключило заседанието.

Покажете слайд 16:

Права и задължения на съдебните заседатели

- Съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите;
- Имат право да задават въпроси-чрез председателя на състава.

16

Примерни обяснения: Съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите, те са равностойни членове на състава. Става дума за еднакви права относно запознаване с делото и доказателствата по него, при разпит на свидетели и страни, при запознаване с експертното заключение, предявяване на веществени доказателства. Процесуалните права на съдебните заседатели са еднотипни с тези на професионалните съдии, когато действат в състав. Съдиите нямат повече права, нито притежават различни по характер процесуални права. Съдът в състав осъществява едни и същи правомощия. Съдебната функция не се подразделя на дейност на съдии и дейност на съдебни заседатели.

Съдебните заседатели имат право да задават въпроси по време на съдебното заседание, но това винаги става чрез председателя на състава.

Покажете слайд 17:

Права и задължения на съдебните заседатели

- Недопустимо е съдебният заседател да показва предубеденост и дискриминационно отношение към участниците в процеса.

17

По време на съдебното заседание съдебният заседател не бива да показва с поведението си предубеденост и дискриминационно отношение към участниците в процеса – пол, раса, вероизповедание, физически недъзи и други.

Покажете слайд 18:

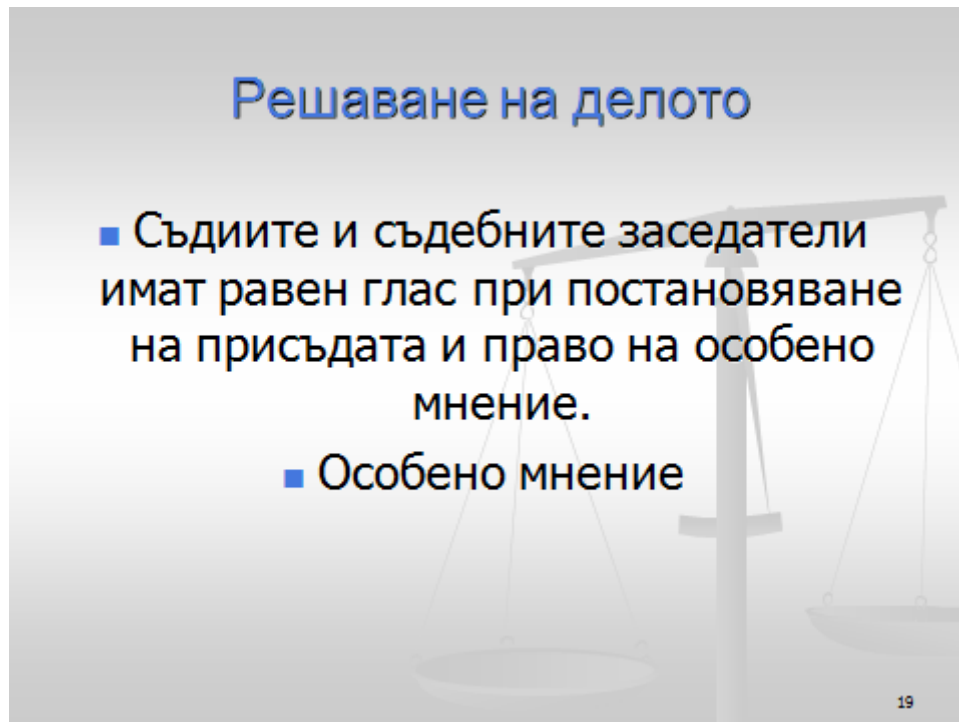
Решаване на делото

- Съдебният заседател изразява становище преди съдията - необвързано и по вътрешно убеждение.

18

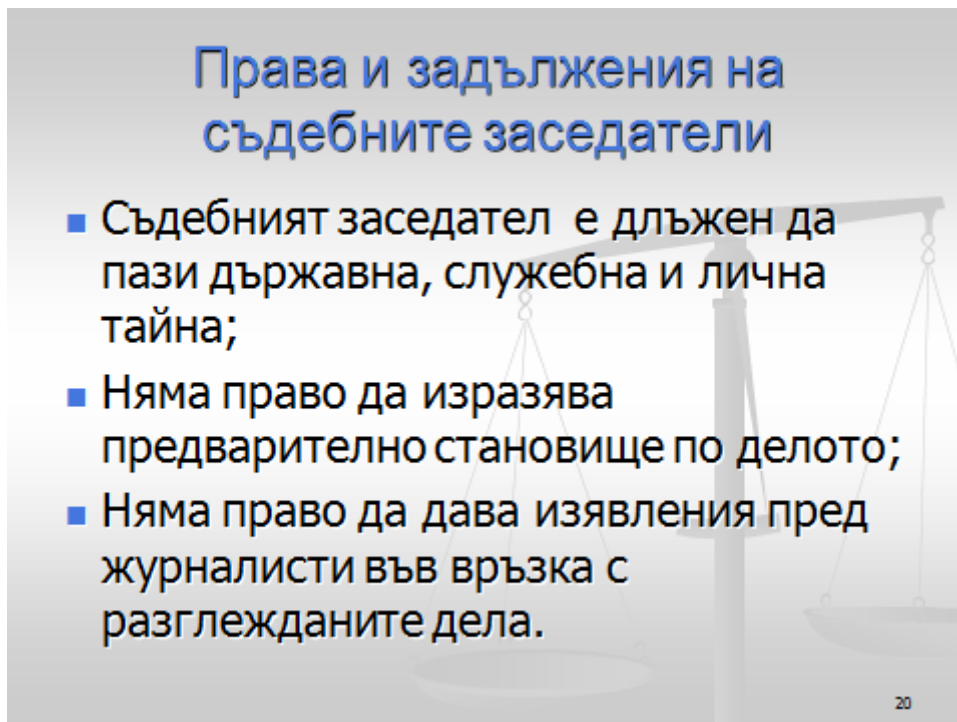
Примерни обяснения: След приключване на съдебното заседание предстои т.н. тайно съвещание на състава на съда, в което участват - председателят на състава на съда и съдебните заседатели. Съдебният заседател изразява становище преди съдията. Това е така, защото съдебният заседател е длъжен да даде необвързано, по вътрешно убеждение становище по въпросите на делото.

Покажете слайд 19:

Съдиите и съдебните заседатели имат равен глас при постановяване на присъдата, както и право на особено мнение. Възможно е член на състава да е на „особено мнение“ Особено мнение означава показване на несъгласие с общоприетото становище при колективно обсъждане. Съдебният заседател трябва да знае, че когато изказва особено мнение, той трябва да го мотивира (да може да изготви писмено мотивите си за това).

Покажете слайд 20:

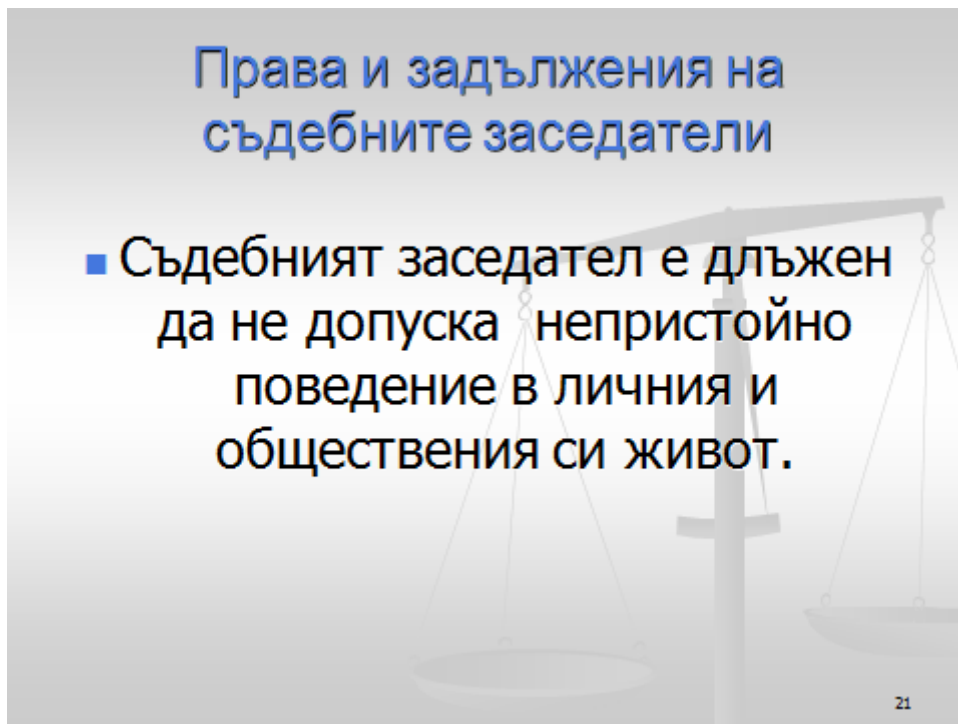
Права и задължения на съдебните заседатели

- Съдебният заседател е длъжен да пази държавна, служебна и лична тайна;
- Няма право да изразява предварително становище по делото;
- Няма право да дава изявления пред журналисти във връзка с разглежданите дела.

20

Примерни обяснения: Съдебният заседател е длъжен да не коментира станалото му известно по време на тайните съвещания, следва да пази държавна, служебна и лична тайна. Няма право да изразява под каквато и да е било форма предварително становище по делото. Няма и право да дава изявления пред журналисти във връзка с разглежданите дела.

Покажете слайд 21:

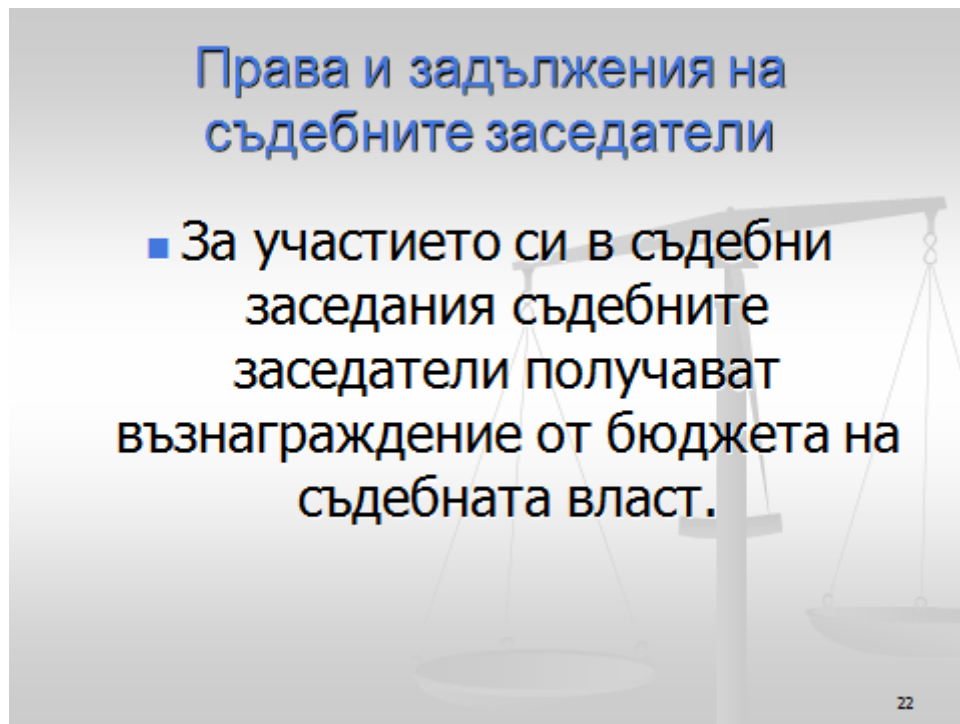
Права и задължения на съдебните заседатели

- **Съдебният заседател е длъжен да не допуска непристойно поведение в личния и обществения си живот.**

21

Примерни обяснения: Съдебният заседател е длъжен да не допуска непристойно поведение както по време на изпълнение функцията си на съдебен заседател, така и в личния и обществения си живот. Той не трябва да не допуска ситуации, водещи до конфликт на интереси, както и да не дава повод за подкуп и ако такъв му бъде предложен да откаже и уведоми председателя на съда. Поради високото обществено положение, което заема, съдебният заседател, както съдията, трябва да се придържа към по-висок етичен стандарт и да не допуска и т.нар „впечатление за непристойност“.

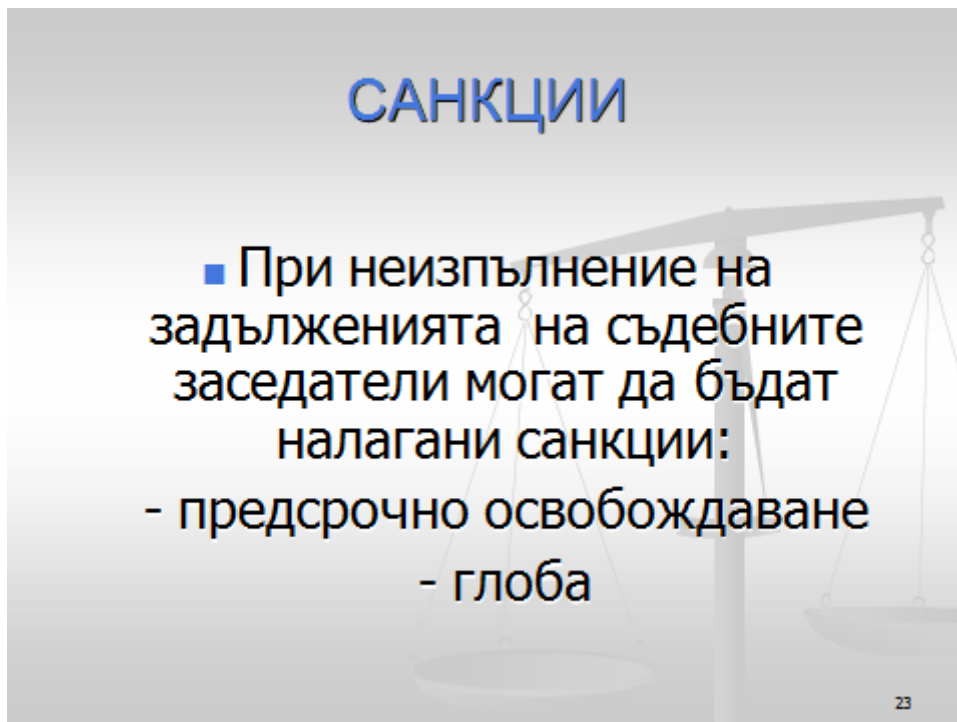
Покажете слайд 22:

За участието си в съдебни заседания съдебните заседатели получават възнаграждение от бюджета на съдебната власт. Това възнаграждение се определя за всеки заседателен ден и по размер се равнява на 1/22 част на ден от половината основна заплата на районен, респ. окръжен съдия. След приключване на съдебното заседание, заседателите получават от съдебния секретар **разходен касов ордер**, подписан от съдията и съдебния секретар, в който са отразени продължителността на съдебното заседание (например 1 час или 1 час и 30 мин.) и размерът на възнаграждението. Съдебният заседател представя РКО в касата на съда. В зависимост от това дали съдебният заседател е работещ, самоосигуряващ или е пенсионер се изчислява и изплаща съответното възнаграждение и осигуровки. След изтичане на календарната година съдебните заседатели получават бележки за доходите си, които следва да декларират с данъчни декларации пред НАП.

Насочете вниманието на участниците към образците на РКО , сметка за изплатени суми и декларация, намиращи се в раздадените им материали.

Покажете слайд 23:

Примерни обяснения: Съдебният заседател трябва да знае, че освен права и задължения, които има, при неизпълнение на задълженията могат да му се налагат и съответните санкции. Такива санкции могат да бъдат наложени при:

а) при тежко нарушение на задълженията или системно неизпълнение на задълженията се освобождава предсрочно

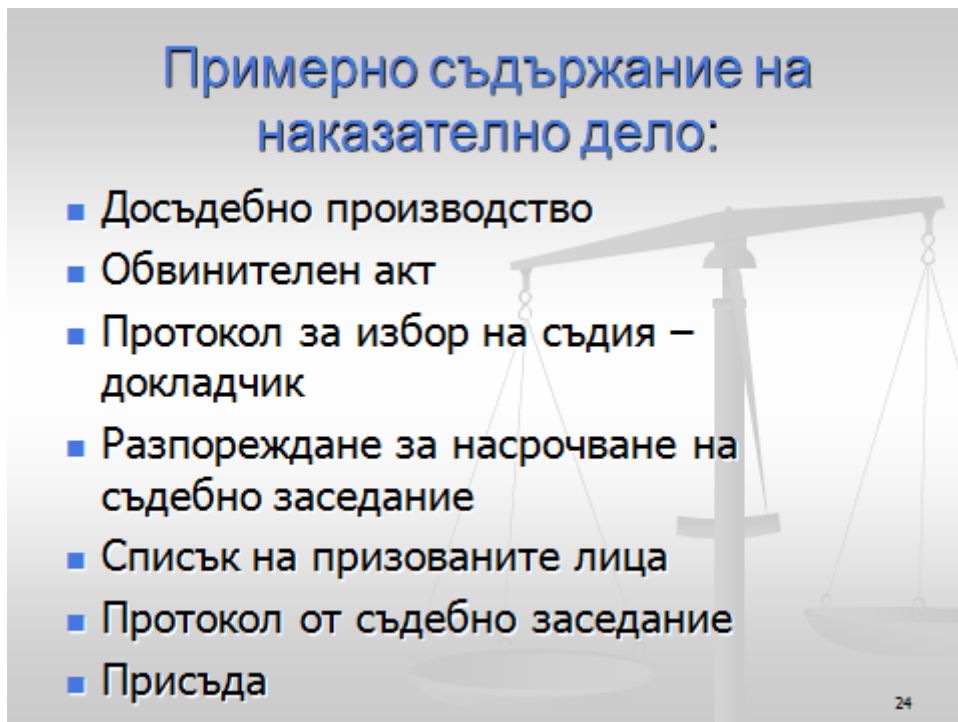
б) при извършване на действия, с които се уронва престижа на съдебната власт се освобождават предсрочно

в) за неизпълнение на задълженията на съдебния заседател може да бъде наложена глоба от 50 до 500 лв.

След приключване на лекционната част дайте възможност участниците да зададат въпроси.

След като дадете необходимите обяснения, покажете копие на наказателно дело, обяснете неговото съдържание и как стандартно се подрежда едно дело, доколкото са установени някакви правила и практика за това.

Покажете слайд 24.

Примерно съдържание на наказателно дело:

- Досъдебно производство
- Обвинителен акт
- Протокол за избор на съдия – докладчик
- Разпореждане за насрочване на съдебно заседание
- Списък на призованите лица
- Протокол от съдебно заседание
- Присъда

24

Подходящо е да предоставите копие на хартиен носител, което заседателите да разгледат. За да имат всички видимост обаче може и да „прожектирате“ електронно дело с помощта на мултимедията.

Примерни обяснения: В наказателното дело се съдържат:

- папката на **Досъдебно производство**, в която има писмени и веществени доказателства за извършеното престъпление.

- **Обвинителен акт**, изготвен от прокурора, който е основание да се образува наказателното дело в съда. В обвинителния акт прокурорът излага фактите и обстоятелствата по извършеното престъпление, данни за личността на подсъдимия и го обвинява за извършено престъпление по определен текст от НК. - Списък на лицата за призоваване - към обвинителния акт е приложен списък за призоваване на лицата по делото – обвиняем, свидетели, вещи лица, преводачи, тълковници и т.н.

- След постъпване на обвинителния акт в съда, се образува дело. В делото е приложен **протокол за избор на съдия – докладчик** (чрез софтуер за случайно разпределение на делата).

- Съдията - докладчик изготвя **разпореждане** и насрочва съдебно заседание за определена дата, за която да се призват подсъдимия и лицата, посочени в списъка за призоваване в обвинителния акт.

- Следва призоваване на страните по делото – обвиняем, свидетели, вещи лица и т.н., с **призовки**, изготвени от деловодителите в съдебното деловодство. В делото се прилага списък на призованите лица.

- В деня на съдебното заседание се изготвя **протокол от съдебното заседание**, който се подписва от председателя на състава и секретаря, а в случаите на произнасяне по искане за промяна на мярка за неотклонение, се подписва от целия съдебен състав.

ОБОБЩЕНИЕ НА РАБОТАТА

Покажете слайд 25 и обяснете какви нормативни актове и документи могат да ползват заседателите за нуждите на работата си. Полезна информация за тях е дали съдът разполага с библиотека / стая за четене / компютър за четене, които могат да ползват.

Основни нормативни актове

Наказателния кодекс (НК)
Наказателно процесуален кодекс (НПК)

Помагала за нуждите на заседатели

Помагало на Окръжен съд – Добрия
Помагало на Окръжен съд – Смолян

25

Покажете слайд 26:

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

AMERICA FOR BULGARIA FOUNDATION
Фондация Америка за България

БЛАГОДАРИМ ЗА ВНИМАНИЕТО

ВЪВЕЖДАЩО ОБУЧЕНИЕ ЗА СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ (Модул I) е част от Обучителна програма в три модула, изготвена по проект „Програма за обучение на компетентни и мотивирани съдебни заседатели“ на Окръжен съд – Велико Търново. Инициативата е осъществена в рамките на проекта „Усъвършенстване на работните процеси в съда“ на съдружение „Програма за развитие на съдебната система“ и финансиран от Фондация „Америка за България“

26

В края на обучението питате присъстващите дали са останали доволни от обучението, от това което са чули и научили; смятат ли, че ще им бъде полезно при работата. Търсете колкото се може повече обратна връзка от участниците – нека те ви кажат какво са научили. Дали поставените цели в началото на обучението са постигнати. Попитайте ги дали искат да научат нещо друго, което вие не сте застъпили в програмата, нека да дадат идеи.

Благодарете на съдебните заседатели за участието им в това първо обучение и изразете сигурност, че и следващите обучения, които предстоят напред във времето, ще бъдат посетени от тях.

МОДУЛ 2

Модул № 2: Начално обучение	
Цели	<p>Модулът е предназначен за лица, наскоро встъпили в първия си мандат като съдебни заседатели. Цели да осигури основни познания по наказателно право и процес, за да създаде базова ориентация на заседателите за характера на тяхната функция и понятията в наказателното право; да формира правилно разбиране за естеството на процеса и как протича той; и в този смисъл да подготви заседателите за предстоящото им участие като членове на състава по наказателни дела.</p>
Метод/ Дейности	<p>Лекционно обучение съчетано с интерактивно групово занятие и неформална дискусия.</p> <p><i>Обучението се изнася от 2-ма обучители. Удачно е екипът от обучители да се състои от наказателен съдия и съдебен служител на съда (съдебен секретар, административен секретар).</i></p> <p>Обучението може да се предхожда от някаква форма на проучване на нуждите от обучение и конкретно темите, представляващи интерес за обучаемите.</p> <p>Провеждане на обучението:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Въвеждане в обучението – организационни въпроси, цели, очаквания, притеснения;

	<p>2. Представяне на лекционния материал</p> <p>3. Поставянето на конкретни въпроси/дискусия за проверка познанията на участниците и адаптиране на нивото в хода на работа</p> <p>4. Практическа задача</p> <p>Обучението завършва с попълване на формуляр за обратна връзка за оценка на обучението.</p>
<p>Учебен материал/ Теми</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Статут и роля на съд.заседател • Основни положения на наказателния процес във връзка с участието на съдебни заседатели • Права, задължения и изисквания към съдебния заседател <ul style="list-style-type: none"> ○ Законовите дефиниции относно състава на престъплението; ○ Формите на вината; ○ Видове наказания. Индивидуализацията на наказанието залегнали в основните нормативни документи – НК и НПК.
<p>Целени резултати</p>	<p>Придобиване на базови знания и разбиране по горните теми;</p> <p>Изясняване на функцията съдебен заседател и формиране на правилни представи по отношение на правата, задълженията и съдебният заседател.</p> <p>Повишаване мотивацията за квалификация на заседателите и ориентация във формите и</p>

	<p>източниците за подготовка.</p> <p>Установяване на форми за диалог между съда и заседателите за дискутиране на възникнали въпроси.</p>
Участници	<p>Група от около 20 съдебни заседатели</p> <p><i>Изнасянето на обучението в малка група цели да се приложи доколкото е възможно интерактивен подход, неформална обстановка и свободна дискусия, при които да се обърне максимално внимание на нуждите на участниците. Ако съдът възприеме този подход, за да обучи всичките си заседатели, провежда серия от няколко еднотипни обучения. На следващо място, този метод ще позволи всяко следващо обучение да почерпи от опита на предишното и да се адаптира възможно най-много до нивото, темпото, интересите и най-общо казано нуждите на участниците.</i></p>
Продължителност	<p>Един работен ден с кафе паузи от по 20 мин в 10.30 и в 15.30 и едночасово прекъсване за обяд в 12.30 часа.</p>
Материали и пособия	<p>За учителя:</p> <p>power point презентация НК и НПК</p> <p>Списък с участниците (<i>полезно е да се остави празна грама за координати за кореспонденция, които участниците да попълнят</i>)</p> <p>Удостоверения (за участие в обучението на заседателите)</p> <p>За участниците:</p> <ul style="list-style-type: none"> - power point презентация на хартия поставена в папка - Речник на термините - Обяснителна схема на органите на съдебната система - Обяснителна схема за

	<p>участниците в съдебния процес</p> <ul style="list-style-type: none"> - Схема на структура на съдебна зала - Протокол за избор на съдебен заседател - Призовка / съобщение - Молба от съдебен заседател - Най-често използвани съкращения - Казуси към модул 2 - Формуляр за обратна връзка
--	--

ОТКРИВАНЕ и ПРЕДСТАВЯНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

/продължителност 10 минути/

Част от предварителната подготовка непосредствено преди започване на обучението е подреждане на залата в удобен за обучението вид, раздаване на материалите на определените за участниците места и включване на Power Point презентацията на слайд 1 (заглавен), който е оформен с информация за конкретния случай – дата, място на провеждане и т.н. Убедете се предварително, че можете удобно да работите с мултимедията, така че да не прекъсвате изложението си по технически причини.)

НАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ
за съдебни заседатели
 (Модул I)

00.00 - 00.00.2013г.
 Съдебна палата, гр.

Обучител: име и фамилия

1

Представете се, като демонстрирате уважение и благодарност, че участниците са отделили от времето си за да присъстват на това обучение. Съдебните заседатели трябва да се почувстват спокойно в залата.

Представете накратко обучителната програма. Разяснете, че обучението се състои от три модула. Първият модул, който е **Въвеждащо обучение** заседателите се провежда непосредствено след полагане на клетвата. Той покрива организационни аспекти от работата на заседателите със съда.

Вторият модул, който се провежда в момента е **Начално обучение**. Този модул е въведение в понятията на наказателното право и процес. Обучението обаче е базово и за да бъдат добре подготвени, полезно е да се ползват учебните пособия, адаптирани за заседатели – такива са помагалата, изготвени от Окръжен съд – Добрич и Окръжен съд – Смолян.

И третият модул – **Последващо обучение** е разработен за нуждите на вече функциониращи съдебни заседатели и обяснява в по-голяма дълбочина теми от значение за работата им. Този модул ще се води от съдия и има практическа насоченост.

Преди да преминете към Модул 2, изяснете т.нар „организационни въпроси“ – продължителност на обучението, почивки и как са разпределени и тн., за да не се прекъсва обучението впоследствие или да получите множество питання в почивките от различни участници по същите въпроси.

Помолете участниците да спазват следните правила:

- да поставят мобилните си телефони на беззвучен режим
- да се изслушват, когато задават въпроси
- могат да задават въпроси на лектора по всяко време

Помолете участниците да се „регистрират“ в присъствения списък като посочат и координати за връзка (*От една страна така че осигурите актуална информация, а от друга ще бъде възможно да им изпратите допълнително материали от обучението в електронна форма*).

Обяснете, че раздадените материали, ще бъдат обяснени в хода на обучението.

Очаквания и цели на обучението

Покажете слайд 2:

След като сте представили програмата, за да предразположите участниците към по-голямо спокойствие е хубаво да ги попитате какви трудности срещат като съдебен заседател и какви са най-важните неща, които ги интересуват (достатъчно е да изслушате 2-3 отговора).

Имайте предвид, че често „най-активни“ са участниците, заели местата отпред, но трябва да търсите начини да приобичите цялата група. За тази цел, на този етап, както и на всеки друг, когато изложението позволява, е подходящо да сте прав; да се движите из залата; да поддържате визуален контакт и със седящите на задните места; да проверявате нямат ли и те какво да кажат; да им давате думата да се изкажат или да им задавате въпрос. Подчертайте, че задаването на въпроси не цели да „изпитате“ някого, а да потърсите мнение, както и че точно обучението е мястото да се пита и да се греша.

След това изведете целите на семинара съобразно очакванията, изразени от участниците и дефинираните в „паспорта“ на Модул 2 очаквани резултати.

В първата част от семинара, по същество учителят „припомня“ базовите познания от Модул 1, като задава конкретни въпроси. Между въпросите и отговорите са разположени и части с нова материя.

Покажете слайд 3:

Задайте следния въпрос: *Длъжността съдебен заседател професия ли , има ли мандат и каква е ролята на съвета на съдебните заседатели?*

Изчакайте да получите няколко отговора и покажете слайд 4:

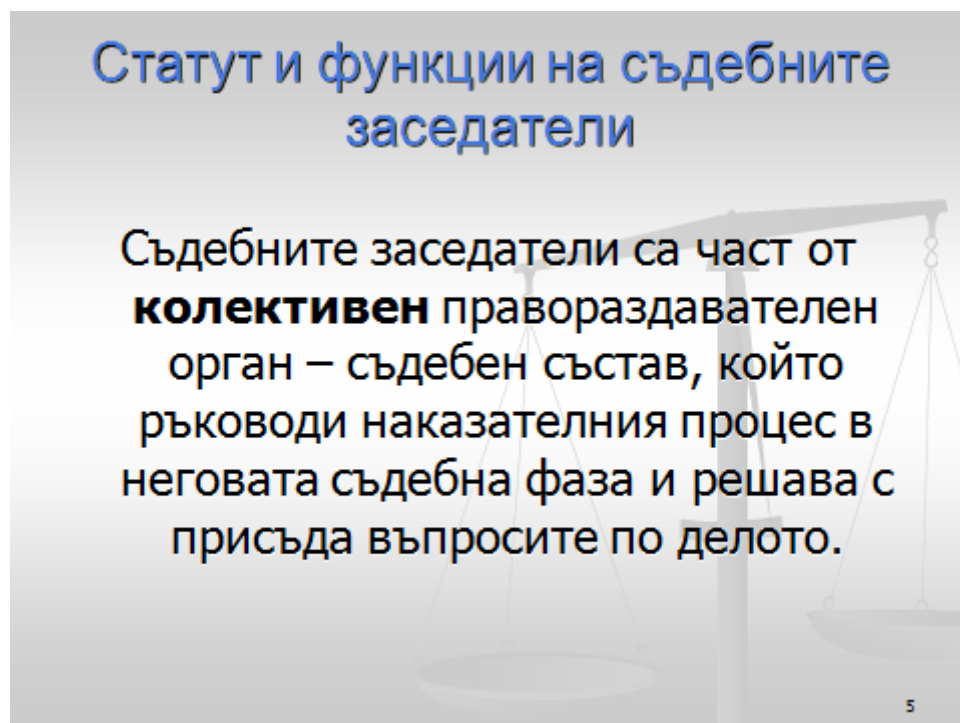

Обобщаващ отговор на въпроса: Заемането на длъжност "съдебен заседател" не е професия, а е изява на граждански и обществен дълг. Съдебните заседатели са лица с различен социален статут и различни професии. Избраните съдебни заседатели имат мандат, който е пет години. Встъпването в длъжност на съдебен заседател става след полагане на клетва.

Наредба №2 от 08.01.2008 година за съдебните заседатели са посочени функциите, правата и задълженията на съдебните заседатели .

Задайте следния въпрос на аудиторията: *Можете ли да обясните с Ваши думи в какъв орган участват съдебните заседатели и кой взема решения в него?*

Изчакайте да получите няколко отговора и покажете слайд 5:

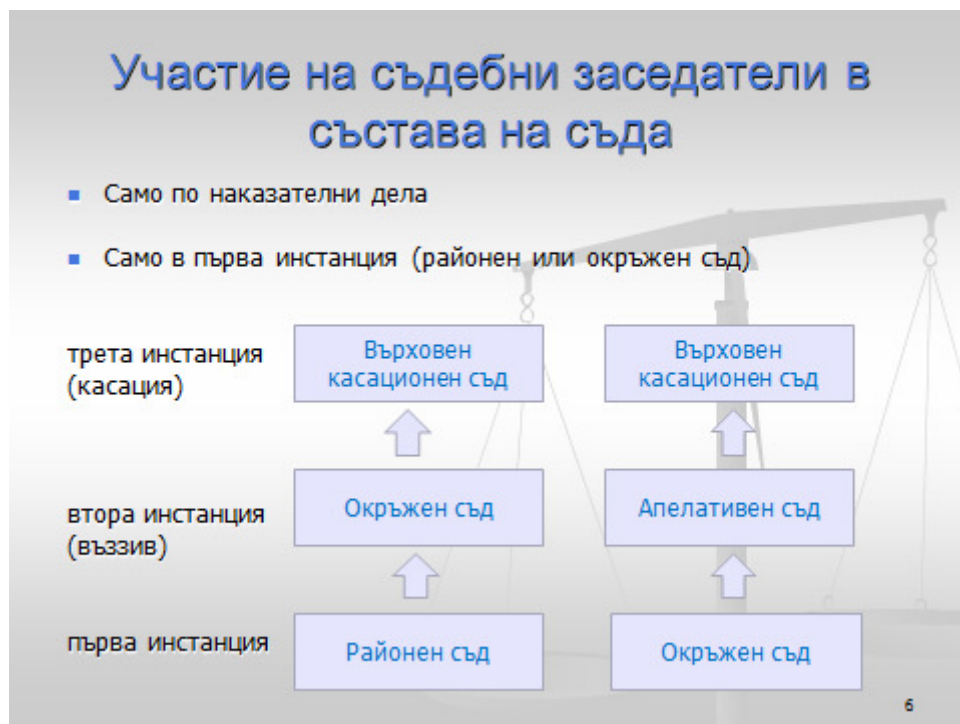

Обобщаващ отговор на въпроса: Съдебните заседатели са градивен елемент от колективния правораздавателен орган, съда, наречен съдебен състав. Съдебните заседатели никога не действат еднолично. Законодателството третира съда като единно цяло. Персонално обаче той действа чрез съдебни състави. Съдебният състав ръководи наказателния процес по конкретен казус и решава неговите въпроси.

Съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите при разглеждане и решаване на делото. Това означава например, че имайки право на глас с равна тежест при решаването на делото, двамата съдебни заседатели могат да решат изхода от делото.

Състав на съда. Съдебни инстанции.

Покажете слайд 6:

Примерни обяснения: В предвидените в закона случаи по нак.дела, в състава на съда задължително участват съдебни заседатели. Те участват само при първоинстанционното разглеждане на делото. Производството по разглеждане на наказателните дела може да има до три инстанции. Във втората (нарича се въззивна) и третата (нарича се касационна) инстанция състава на съда е от трима съдии. Когато в състава има и заседателите, техният брой винаги е по-голям от броя на професионалните съдии.

Съдените заседатели участват в разглеждане на първоинстанционните наказателни дела, както в районен, така и в окръжен съд. Това кой съд действа като първа инстанция определя процесуалния законът (НПК). Критерият е грубо казано тежестта на съответното престъпление – по-тежките престъпления, те са и по-тежко наказуеми, се гледат на първа инстанция от окръжен съд. В зависимост от това в кой съд започва разглеждането на делото като първа инстанция, се определя кой съд е втора инстанция, както показва схемата – затова втората инстанция е различна. Райони съдилища има в по-големите общински градове, а окръжните са в областния център. Апелативните съдилища за 5 – София, Варна, ВТ, Бургас, Пловдив. Трета инстанция винаги е ВКС.

Покажете слайд 7:

Участие на съдебни заседатели в състава на съда

Видове първоинстанционни състави:

- **1 съдия** : (престъплението се наказва с до пет години лишаване от свобода)
- **1 съдия + 2 съдебни заседатели**: (престъплението се наказва с повече от пет години лишаване от свобода)
- **2 съдии + 3 съдебни заседатели** (престъплението се наказва с не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода, или друго по-тежко наказание)

7

Примерни обяснения: Съдът разглежда делата в състав от:

- **един съдия**, когато за престъплението се предвижда наказание до пет години лишаване от свобода.

- **един съдия и двама съдебни заседатели**, когато за престъплението се предвижда наказание повече от пет години лишаване от свобода.

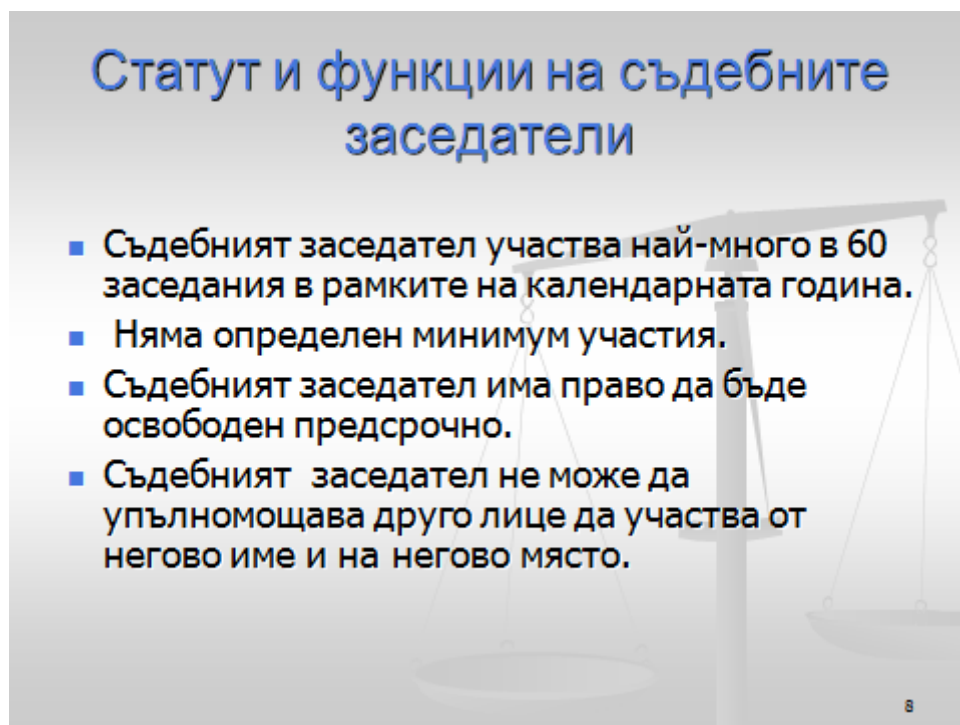
Такива са престъпленията против собствеността – кражба /основен и квалифициран състав/, грабеж, длъжностно присвояване, обсебване, унищожаване и повреждане, престъпленията против личността – убийство /основен състав/, телесни повреди, изнасилване, престъпления против транспорта – ПТП с телесна повреда или смърт.

- **двама съдии и трима съдебни заседатели**, когато за престъплението се предвижда наказание не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода, или друго по-тежко наказание (а това са: доживотен затвор или доживотен затвор без замяна). Такъв състав има само в окръжен – съд. Това обикновено са престъпленията против републиката, квалифицираните убийства, най – тежко квалифицираните грабежи, присвоявания и документни измами и др.

Когато подсъдимият е непълнолетен, законът изисква съдебните заседатели да бъдат учители или възпитатели.

Статут на съдебния заседател

Задайте следните въпроси: *Има ли максимален или минимален брой участия на съдебния заседател в съдебните заседания за една година? И как смятате, може ли съдебния заседател да упълномощава друго лице да участва от негово име в съдебно заседание, ако например е възпрепятстван да се яви?*

Статут и функции на съдебните заседатели

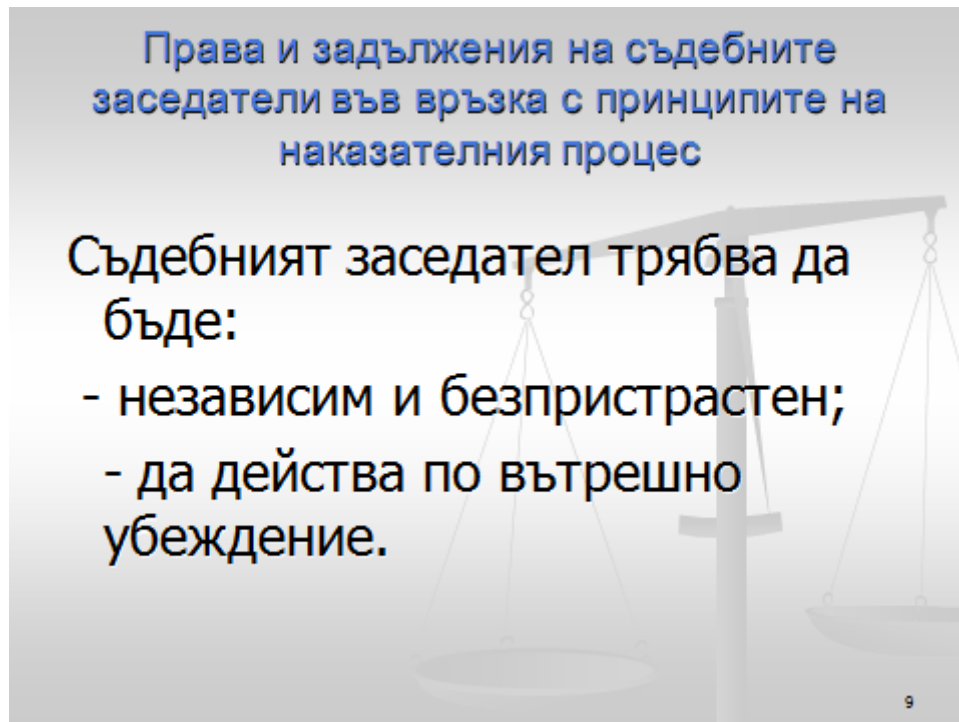
- Съдебният заседател участва най-много в 60 заседания в рамките на календарната година.
- Няма определен минимум участия.
- Съдебният заседател има право да бъде освободен предсрочно.
- Съдебният заседател не може да упълномощава друго лице да участва от негово име и на негово място.

8

Този слайд няма нужда от допълнителни обяснения. Възможно е обаче самите заседатели да имат въпроси – дайте им възможност да ги зададат.

Права и задължения на съдебните заседатели във връзка с принципите на наказателния процес

Покажете слайд 9:

Примерни обяснения: Всеки съдебен заседател трябва да познава много добре основните принципи в наказателния процес. Принципите представляват **основи ръководни положения** върху които се изгражда наказателния процес. Формулирани са и звучат абстрактно, но те фактически са най-важните правила, според които се развива наказателния процес и с които се съобразяват всички други разпоредби. Те трябва да се познават много добре защото имат и пряко приложение – това означава че съдът може директно да се позове на тях. Принципите са равнопоставени, но едновременно се намират във взаимовръзка и обусловеност един от друг.

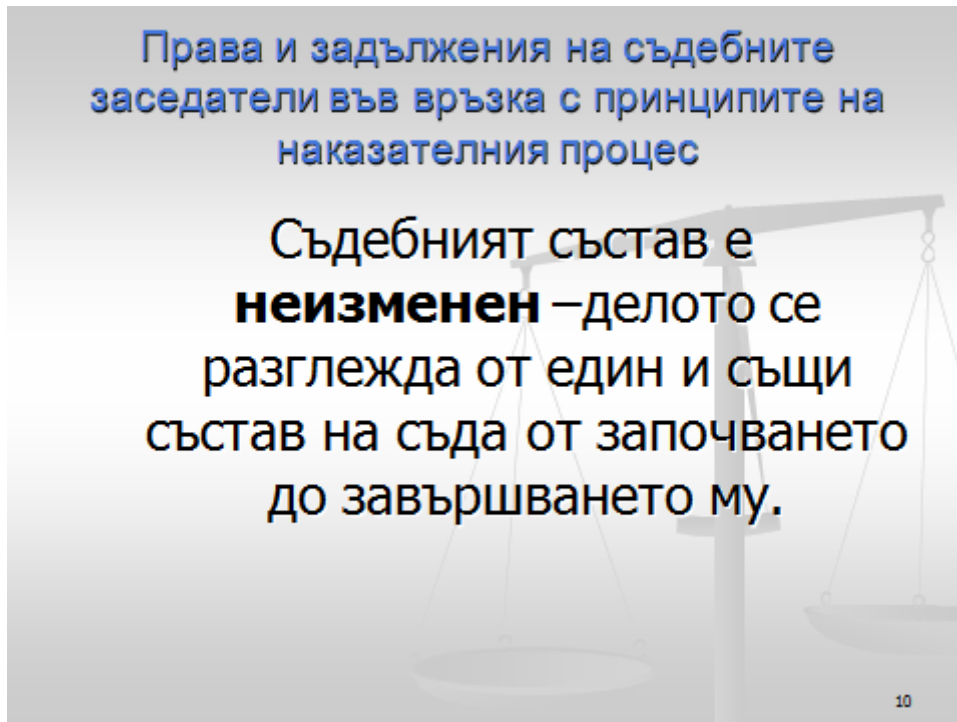
Изложението се ограничава до по-важните от тях:

- **презумпция за невинност** - означава, че всяко лице се счита за невинно и трябва да бъде третирано като такова до доказване на противното с влязъл в сила съдебен акт;

- **вземане на решение по вътрешно убеждение** – формирането на вътрешно убеждение на членовете на съдебния състав става въз основа на събрани в хода на делото доказателства и непосредствени впечатления в процеса, а не по предварително убеждение, субективни оценки или под натиск на общественото мнение и медиите;

- съдебният заседател трябва да е **независим и безпристрастен**. Въпреки, че са излъчени от общинския съвет и носят неговия мандат съдебните заседатели не са обвързани с този орган на местна власт и действат по вътрешно убеждение т.е - по никакъв начин не се допуска общинският съвет или отделни общински съветници да задължават съдебен заседател да заеме позиция по конкретно дело.

Покажете слайд 10:

Примерни обяснения:

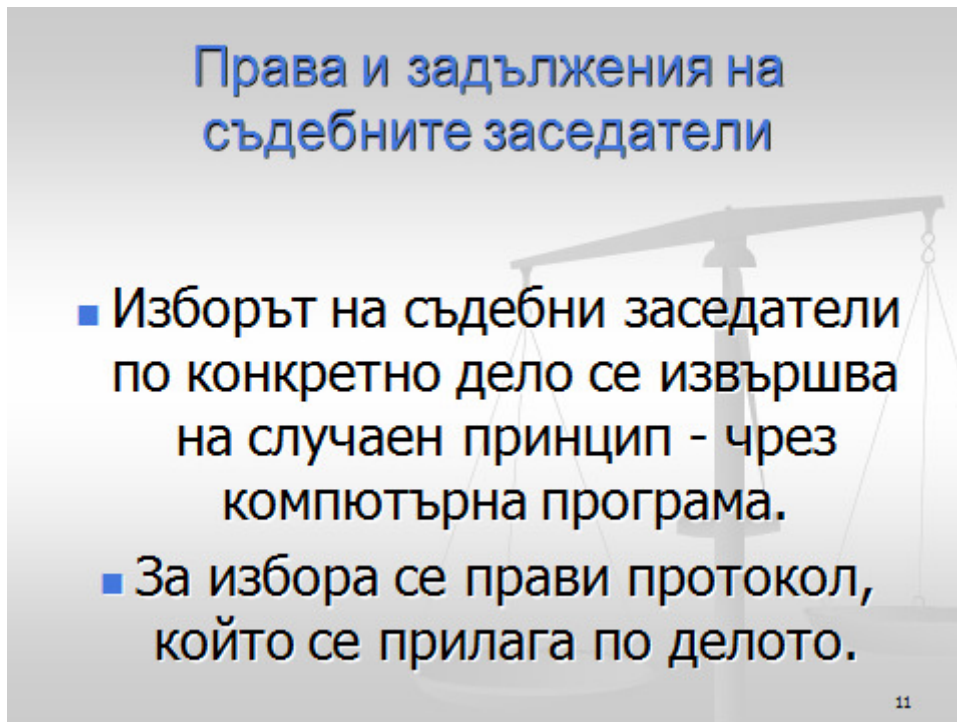
- Съдебният състав е **неизменен** – т.е. делото се разглежда от един и същи състав на съда от започването до завършването му. Смесът е, че всеки член на състава трябва да си изгради пълна и всестранна картина за казуса. Затова при дела от фактическа и правна сложност се определят и резервни съдии и съдебни заседатели. Ако член на състава не може да продължи участието си, делото трябва да започне отначало.

Ако разглеждането на делото продължи след срока на мандата, съдебният заседател продължава да участва в заседания, до приключване на делото в съответната съдебна инстанция.

Останалите принципи се разглеждат по подробно в следващия обучителен модул.

Определяне на заседатели по конкретно дело

Покажете слайд 11:

Права и задължения на съдебните заседатели

- Изборът на съдебни заседатели по конкретно дело се извършва на случаен принцип - чрез компютърна програма.
- За избора се прави протокол, който се прилага по делото.

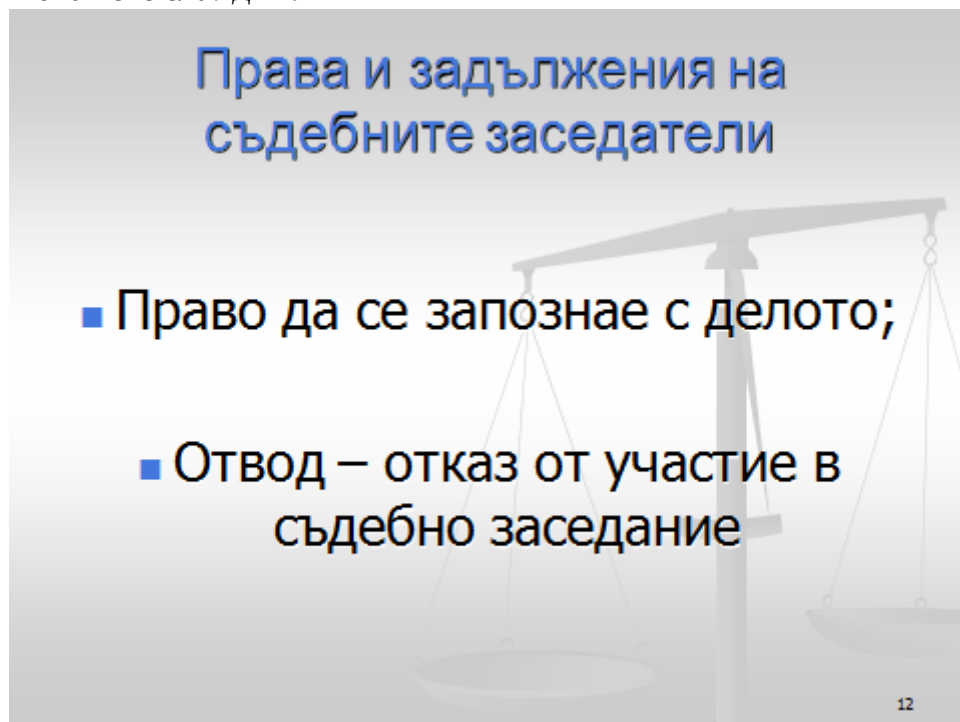
11

Примерни обяснения: Изборът на съдебни заседатели по конкретно дело се извършва от определен служител, чрез разработен софтуер за случайно разпределение с компютърна програма, като по разпореждане на съдията-докладчик могат да се определят и резервни съдебни заседатели. За определянето на съдебните заседатели се съставя протокол от компютърната програма, който се разпечатва и се прилага към делото. На лицето се изпраща призовка/съобщение.

Дайте 2 минути на участниците да разгледат приложените в папките им протокол и призовка/съобщение и да зададат въпроси, ако имат такива.

Какви са правата на съдебните заседатели във връзка с участието им по конкретно дело?

Покажете слайд 12:

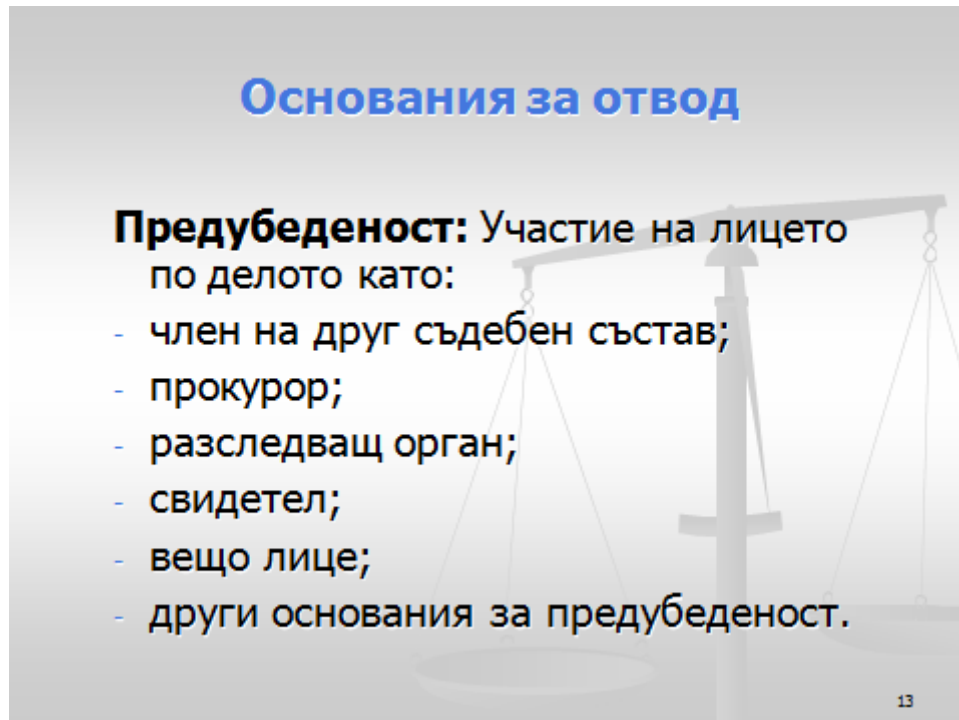
Примерни обяснения: След като получи на призовката за насроченото първо заседание, съдебният заседател има право да се запознае с делото. Той може да отиде в деловодството на съда, да се легитимира и да получи делото. Делото е на разположение на съдебния заседател за четене в деловодството или стаята за четене на дела. Съдебният заседател има право да изисква само делото, по което е определен за такъв и няма право на достъп до останалите дела в деловодството на съда.

„Отводът“ представлява изключване от състава на съда или отказ от участие от съдебните заседания по делото.

Членовете на съд.състав трябва да бъдат независими и безпристрастни. Затова ако съществуват причини, поради които съдия или съдебен заседател може да се счита за предубеден или заинтересован от изхода на делото, той не може да бъде член на състава. Изключването на този съдия или съдебен заседател от състава се нарича отвеждане / отвод.

Основания за отвод

Покажете слайд 13:

Предубедеността означава, че даден член на съдебният състав по някакъв повод вече е формирал и изразил позиция по основните въпроси на делото, поради което се предполага, че няма да са обективен и безпристрастен.

Например вече е участвал в делото в друго качество – например на свидетел в досъдебното производство; или като съдебен заседател вече е участвал в състав на съда, постановил присъда, която е обаче впоследствие е била отменена и делото се гледа отново; или е одобрил споразумение за решаване на делото, по отношение на един от подсъдимите, като делото продължава за останалите; или

Покажете слайд 14:

Основания за отвод

Заинтересованост от изхода на делото:

- Свързва се най – вече с имуществен интерес, родствената или друга близка връзка, които влияят върху обективността на преценката.
- Други основания за заинтересованост

14

Заинтересоваността от изхода на делото е свързана най – вече с имуществения интерес и родствената връзка, които са предпоставка за това, че съдебният заседател ще има интерес делото да се реши по определен начин.

По смисъла на §1 от Допълнителните разпоредби на НПК „близки роднини“ са възходящите, низходящите (вкл. осиновените, доведените и заварените), роднините по сребрена линия до четвърта степен, както и роднините по сватовство до трета степен.

***Родството по права линия** е възходящо и низходящо. Линията е възходяща, когато се разглежда от потомство към предшественик – пр. от син към баща и низходяща, когато я разглеждаме от предшественика към потомството – пр. от баща към син. Роднини по права линия са дядото – бащата – внукът – правнукът и т.н. Степената на родство по права линия зависи от броя на поколенията, които свързват лицата – пр. между дядо и внук има две степени, т.е. те са роднини от втора степен.*

***Родството по сребрена линия** е връзката между две лица, които имат общ родоначалник, без едното да произхожда от другото. Сребрени роднини са братята и сестрите, чичо (леля, вуйчо) и племенниците; първи братовчеди.*

***Родството по сватовство** се разграничава в два вида: връзка между съпруга и роднините на другия съпруг и връзка между роднините на единия съпруг и роднините на другия съпруг (между сватовете). Примери: снаха и свекърва са в първа степен по сватовство; заварено дете и втора майка (съпруга на родителя) – също; внукът на*

единия съпруг е в сватовство втора степен с другия съпруг. Родителите на съпрузите са роднини по сватовство от втора степен, децата им от предходни бракове – също.

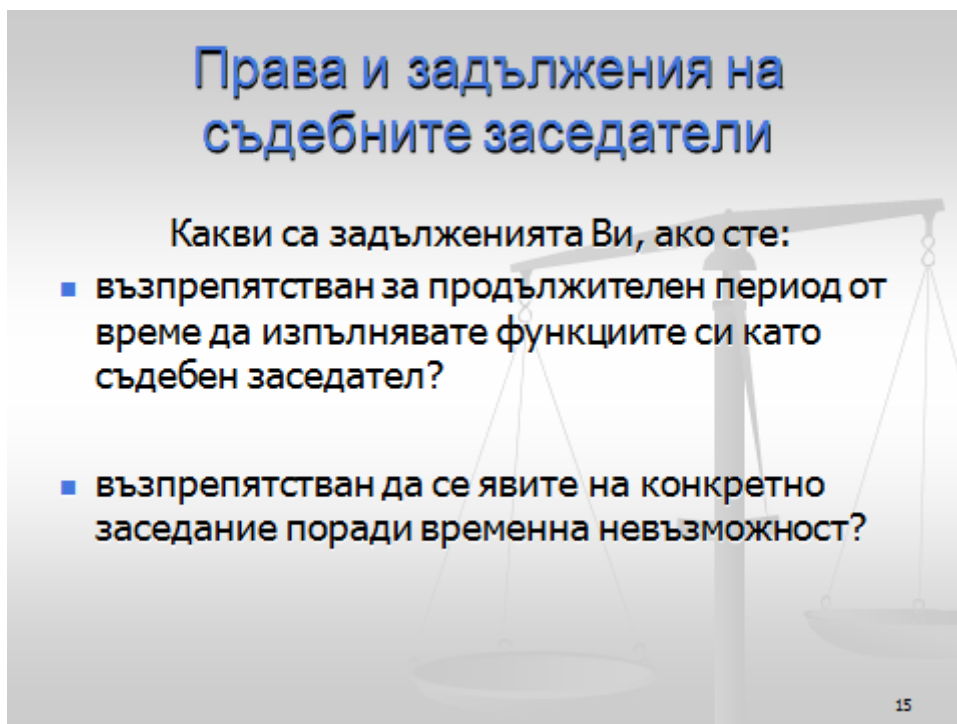
Подчертайте, че поради сложността за преценка на родствениите връзки, когато заседателят установи наличието на някакво родство с някой участник в делото, следва да уведоми за това председателя на състава.

Как се прави отвод

Отвод се прави с молба, адресирана до председателя на състава. Съдебният заседател трябва да посочи в писмен вид основанията, които го мотивират да не участва в състава на съда. Мотивите за отвода се вписват в деловодната програма на съда и се определя друг съдебен заседател, като се съставя нов протокол.

Възпрепятстване на съдебен заседател от участие

Покажете слайд 15:

Права и задължения на съдебните заседатели

Какви са задълженията Ви, ако сте:

- възпрепятстван за продължителен период от време да изпълнявате функциите си като съдебен заседател?
- възпрепятстван да се явите на конкретно заседание поради временна невъзможност?

15

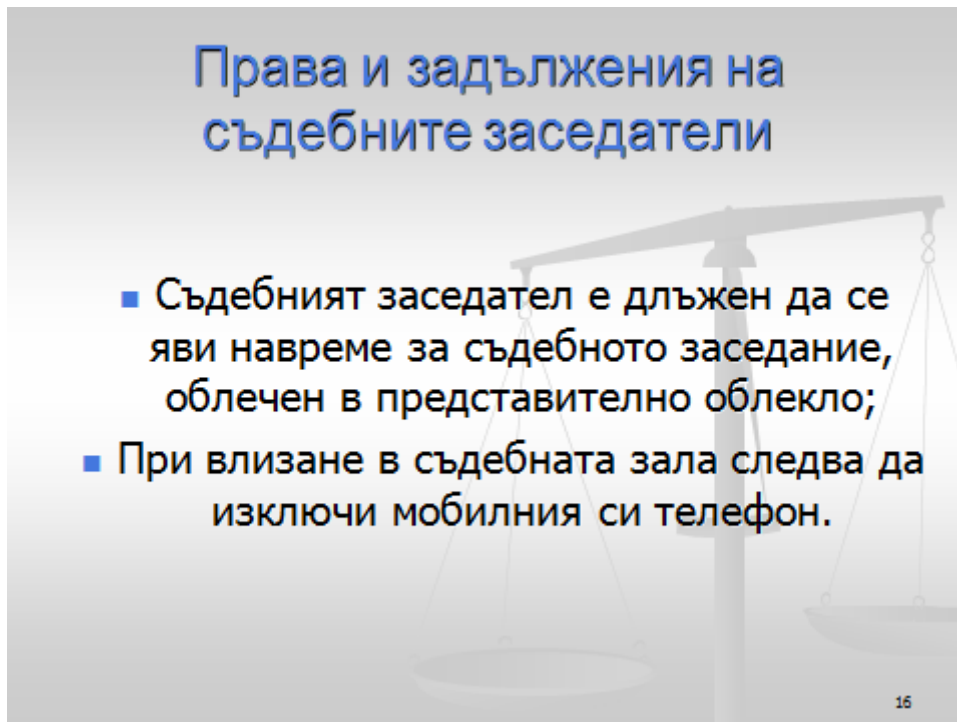
Обяснете практиката във Вашия съд – например, че ако е възпрепятстван да функционира като съдебен заседател за известно време, поради продължителна болест, отсъствие в чужбина и т.н, следва да уведоми писмено административния секретар на съда, за да бъде изключен от разпределението за определен период от време. Ако лицето вече е било определено за заседател по дадено дело, но неговото разглеждане още не е започнало, е длъжно да подаде писмена молба за освобождаване до председателя на състава. В този случай се определя нов заседател на същия принцип. Ако пък е възпрепятстван да се яви

за съдебно заседание по започнало дело поради моментното си здравословно състояние или друга уважителна причина, съдебният заседател е длъжен незабавно да уведоми по телефона председателя на състава или служител на съда като посочи номера на делото. Впоследствие е длъжен и да представи документи, обективиращи невъзможността му да се яви. В тези случаи съдебното заседание се отлага за друга дата. Подчертайте важността с оглед разглеждането и решаването на делата в разумни срокове, заседанията да не се отлагат освен при много уважителни причини.

Какви са задълженията на съдебния заседател преди съдебно заседание?

Изяснете темата с подсещащи въпроси – облекло, време за явяване и др.

Покажете последователно слайд 16 и слайд 17

Ако по Ваше усмотрение и във връзка с практиката във вашия съд по правилата от слайда са необходими повече обяснения, дайте такива – например колко по-рано и къде да се явят заседателите, къде могат да се прочетат делото преди заседанието, провежда ли се среща със съдията, как да се ориентират до залата, в която се гледа делото и т.н.

Права и задължения на съдебните заседатели

- Съдебният заседател е длъжен да освободи деня си от други задължения
- Съдебният заседател не може да напуска заседанието преди председателят на състава да е обявил почивка.

17

Тъй като продължителността на съдебното заседание не може да определи предварително - то може да трае примерно 30 минути, но понякога може да продължи с часове - съдебният заседател е длъжен да освободи деня, за който е насрочено делото от други задължения.

Недопустимо е съдебният заседател да напуска залата по своя усмотрение и поради лични ангажименти преди края да е приключило заседанието.

Кои са участниците в едно наказателно дело?

Покажете слайд 18:

КОИ СА УЧАСТНИЦИТЕ В ЕДНО НАКАЗАТЕЛНО ДЕЛО?

- Страни по делото са:
 - прокурорът (функция по обвинение)
 - подсъдимият и неговият защитник (функция по защита)

Страните са равнопоставени.

- Съдът не е страна! Съдът е ръководно-решаващ орган.
- Всички останали са участници : вещи лица, свидетели и др.

18

Дайте допълнителни пояснения, ако считате за необходимо.

Кой къде стои в съдебната зала?

Покажете слайд 19:

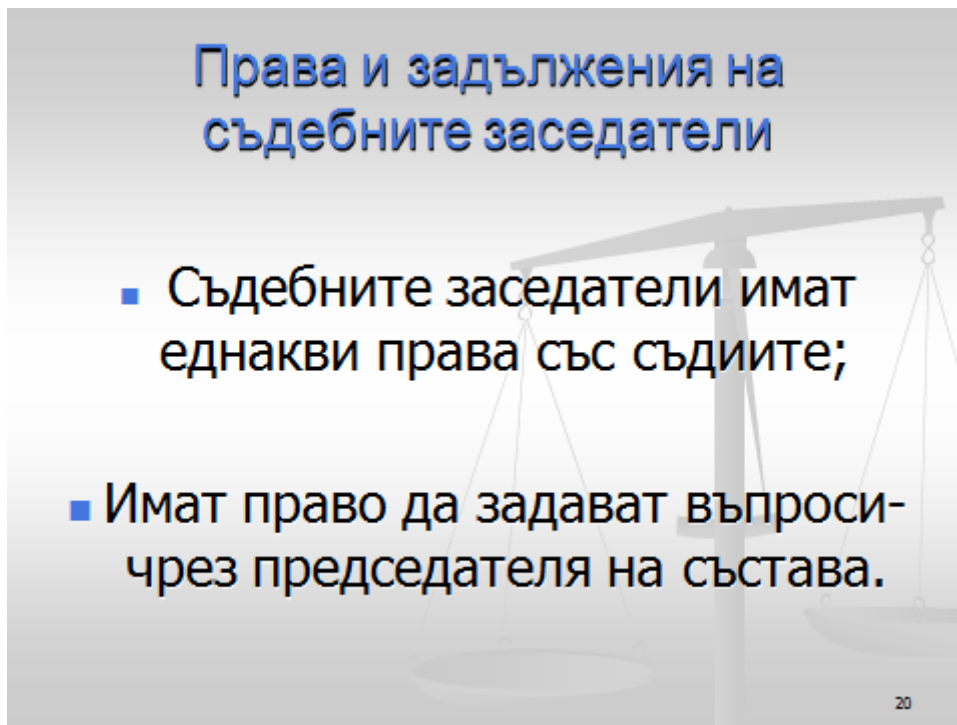
КОЙ КЪДЕ СТОИ В СЪДЕБНА ЗАЛА?

- 1 - Съдия
- 2 - Съдебен заседател (по-възрастния - в дясно)
- 3 - Съдебен заседател (по-младия - в ляво)
- 4 - Съдебен секретар
- 5 - Прокурор
- 6 - Подсъдим, Защитник
- 7 - Свидетел, Вещо лице

19

Съдебно заседание

Покажете слайд 20:

Права и задължения на съдебните заседатели

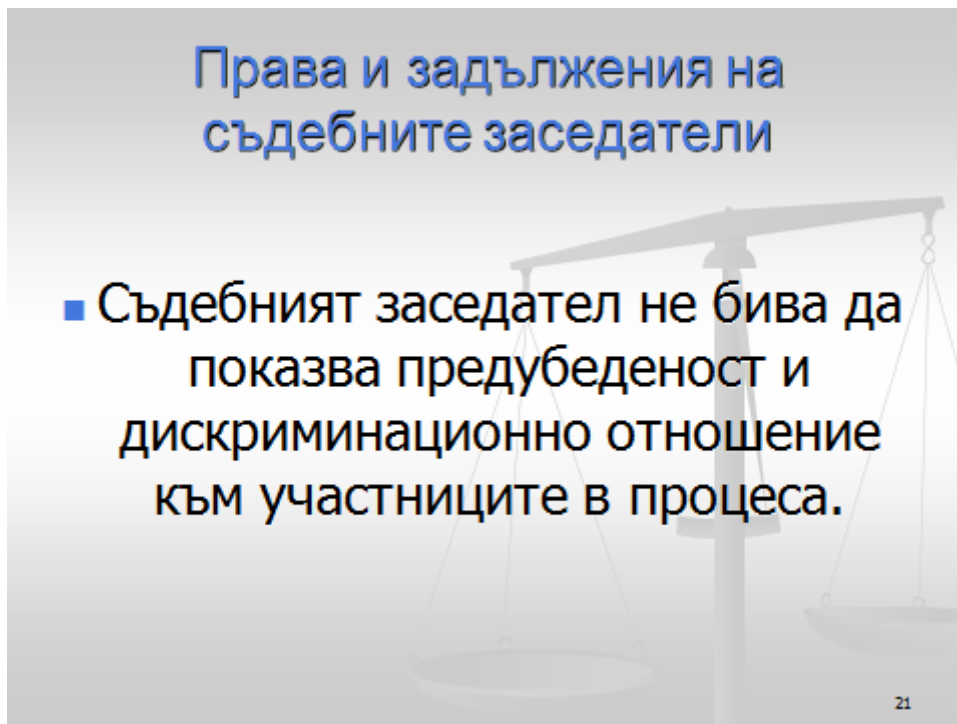
- Съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите;
- Имат право да задават въпроси-чрез председателя на състава.

20

Примерни обяснения: Съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите, те са равностойни членове на състава. Става дума за еднакви права относно запознаване с делото и доказателствата по него, при разпит на свидетели и страни, при запознаване с експертното заключение, предявяване на веществени доказателства. Процесуалните права на съдебните заседатели са еднотипни с тези на професионалните съдии, когато действат в състав. Съдиите нямат повече права, нито притежават различни по характер процесуални права. Съдът в състав осъществява едни и същи правомощия. Съдебната функция не се подразделя на дейност на съдии и дейност на съдебни заседатели.

Съдебните заседатели имат право да задават въпроси по време на съдебното заседание, но това винаги става чрез председателя на състава.

Покажете слайд 21:

Права и задължения на съдебните заседатели

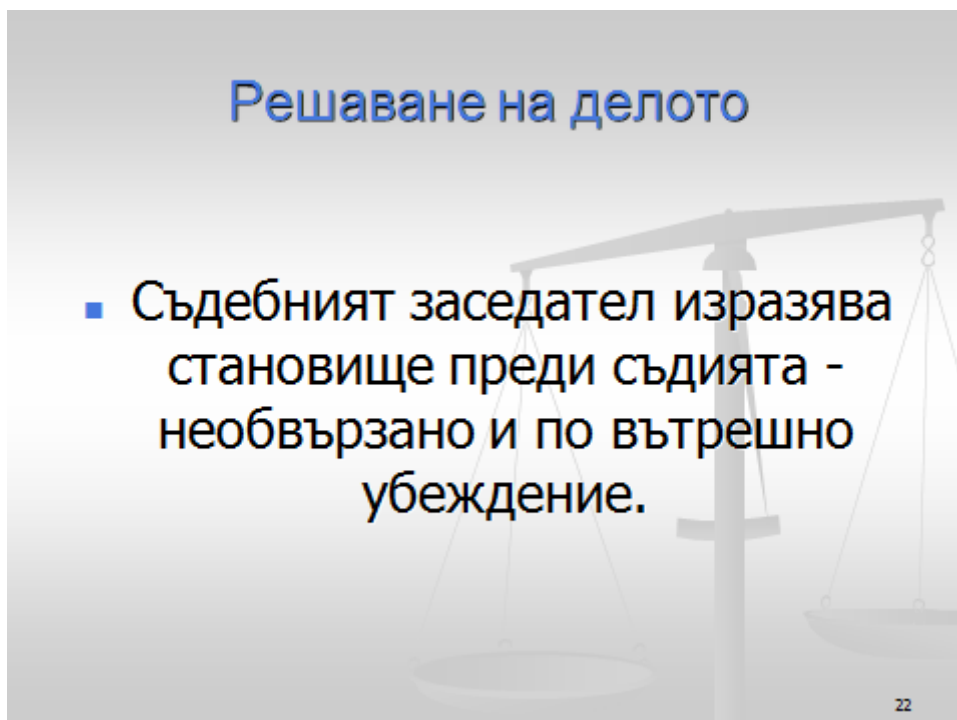
- Съдебният заседател не бива да показва предубеденост и дискриминационно отношение към участниците в процеса.

21

По време на съдебното заседание съдебният заседател не бива да показва с поведението си предубеденост и дискриминационно отношение към участниците в процеса – пол, раса, вероизповедание, физически недъзи и други.

Решаване на делото

Покажете слайд 22:

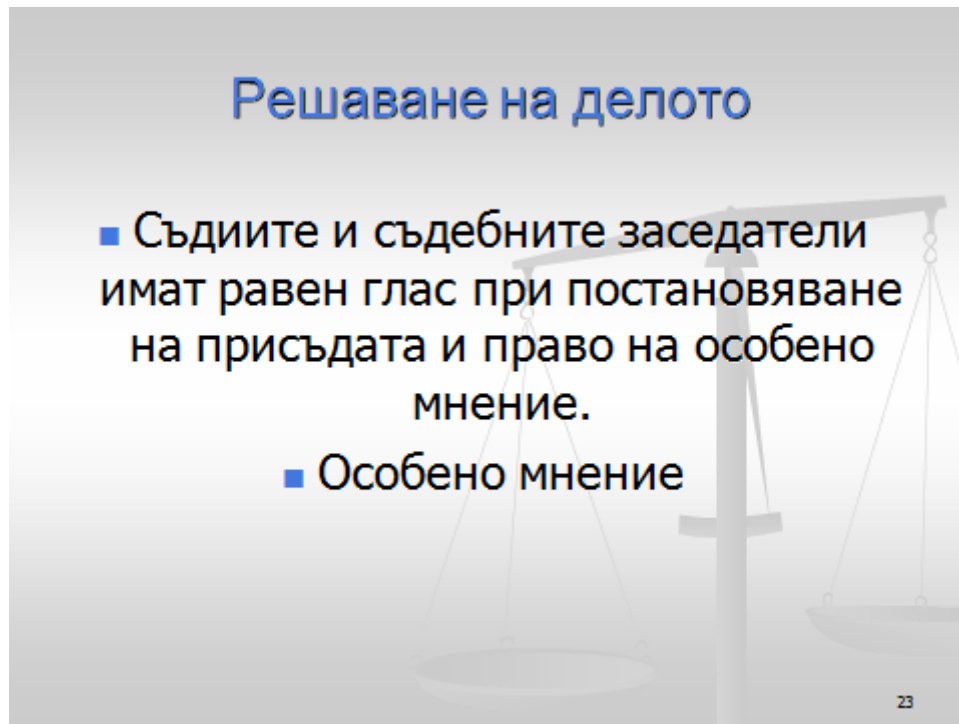
Решаване на делото

- Съдебният заседател изразява становище преди съдията - необвързано и по вътрешно убеждение.

22

Примерни обяснения: След приключване на съдебното заседание предстои т.н. тайно съвещание на състава на съда, в което участват - председателят на състава на съда и съдебните заседатели. Съдебният заседател изразява становище преди съдията. Това е така, защото съдебният заседател е длъжен да даде необвързано, по вътрешно убеждение становище по въпросите на делото.

Покажете слайд 23:

Съдиите и съдебните заседатели имат равен глас при постановяване на присъдата, както и право на особено мнение. Възможно е член на състава да е на „особено мнение“ Особено мнение означава показване на несъгласие с общоприетото становище при колективно обсъждане. Съдебният заседател трябва да знае, че когато изказва особено мнение, той трябва да го мотивира (да може да изготви писмено мотивите си за това).

Покажете слайд 24:

Права и задължения на съдебните заседатели

- Съдебният заседател е длъжен да пази държавна, служебна и лична тайна;
- Няма право да изразява предварително становище по делото;
- Няма право да дава изявления пред журналисти във връзка с разглежданите дела.

24

Примерни обяснения: Съдебният заседател е длъжен да не коментира станалото му известно по време на тайните съвещания, следва да пази държавна, служебна и лична тайна. Няма право да изразява под каквато и да е било форма предварително становище по делото. Няма и право да дава изявления пред журналисти във връзка с разглежданите дела.

Покажете слайд 25:

Права и задължения на съдебните заседатели

- Съдебният заседател е длъжен да не допуска непристойно поведение в личния и обществения си живот.

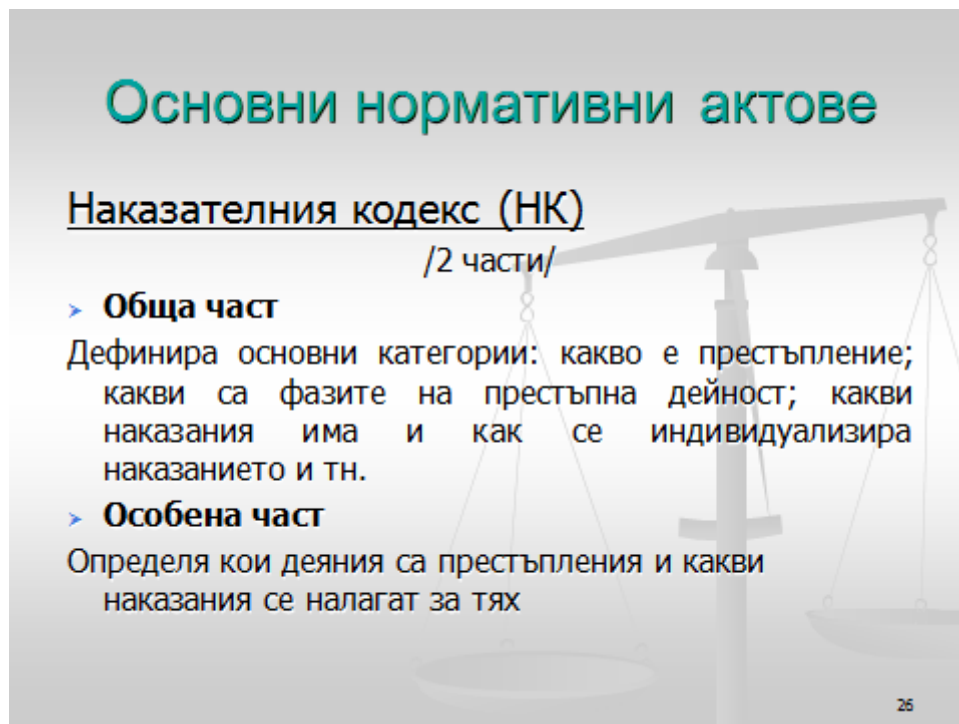
25

Примерни обяснения: Съдебният заседател е длъжен да не допуска непристойно поведение както по време на изпълнение функцията си на съдебен заседател, така и в личния и обществения си живот. Той не трябва да не допуска ситуации, водещи до конфликт на интереси, както и да не дава повод за подкуп и ако такъв му бъде предложен да откаже и уведоми председателя на съда. Поради високото обществено положение, което заема, съдебният заседател, както съдията, трябва да се придържа към по-висок етичен стандарт и да не допуска и т.нар „впечатление за непристойност“.

Нормативни документи

Запознайте участниците с основните нормативни документи, които се ползват по наказателни дела – НК и НПК.

Покажете последователно слайд 26 и чл.27 и дайте нужните обяснения:

Основни нормативни актове

Наказателния кодекс (НК)
/2 части/

- > **Обща част**
Дефинира основни категории: какво е престъпление; какви са фазите на престъпна дейност; какви наказания има и как се индивидуализира наказанието и тн.
- > **Особена част**
Определя кои деяния са престъпления и какви наказания се налагат за тях

26

Основни нормативни актове

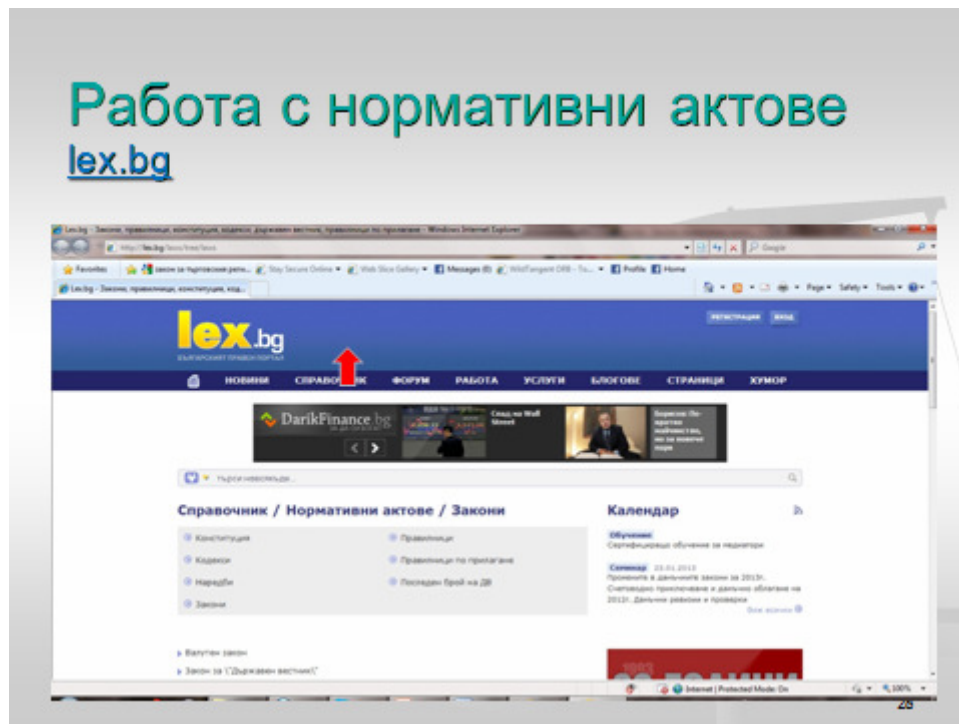
■ Наказателно процесуален кодекс (НПК)

Определя реда, по който се извършва наказателното производство:

- основни принципи
- участници
- доказване, способности и доказателствени средства
- разследване
- съдебно производство

Целта на това представяне е съдебните заседатели да разберат най-общо какво представляват тези два нормативни акта и какъв е предметът им на регулиране. Подчертайте, че важно при работата с нормативни документи е да се има предвид, че в тях периодично настъпват изменения и меродавен е законът такъв какъвто е когато се прилага. Затова най-адекватно е да се работи с нормативни документи от информационните системи на Апис и Сиела. Сравнително бързо се актуализират и актовете в lex.bg, който портал предлага достъп, който е безплатен и който не изисква регистрация. Нормативните актове са подредени в „Справочник“ по вид на акта (напр. кодекси, закони, наредби и тн.), а в тези категории по азбучен ред.

Покажете слайд 28

Ако компютърът Ви има достъп до интернет, можете да последвате „хиперлинка“ и да заредите действителната интернет страница. В случай, че в съда има стая за четене с възможност за ползване на Апис / Сиела, можете по вътрешната мрежа да покажете как се работи с тях.

Покажете слайд 29:

Помагала – адаптирани за съдебни заседатели

На интернет страниците на :

Окръжен съд – Добрич
<http://dobrich.court-bg.org/>

и

Окръжен съд – Смолян
smolyandc.judiciary-bg.org

(в секциите за съдебни заседатели)

29

Насочете заседателите към помагалата, разработени от посочените съдилища и налични на техните интернет страници. Ако на страницата на Вашият съд има секция „съдебни заседатели“ този слайд е добра възможност отново с помощта на посочен хиперлинк, да я заредите. Така ще ориентирате тези от тях, които ползват интернет от къде могат да получават информация, която ги интересува на страницата на съда – правила за работата им; съобщения, друга полезна информация. Там биха могли да са поместени и посочените помагала.

(тук е уместно да се направи почивка)

Обучението преминете към изясняване на основните понятия на наказателното право.

Покажете слайд 30:

Можете да направите кратък преглед на въпросите, които следва да се бъдат разгледани в тази част.

Понятие за престъпление

Покажете последователно слайд 31 и 32:

Какво е престъпление?

Престъплението е това общественоопасно деяние (действие или бездействие), което е извършено виновно и е обявено от закона за наказуемо.
(чл.9 ал.1 от НК)

31

Примерни обяснения: Понятието за престъпление се съдържа в чл. 9 ал. 1 от НК, според който престъплението е това общественоопасно деяние /действие или бездействие/, което е извършено виновно и е обявено от закона за наказуемо.

Какво е престъпление?

Всяко престъпление съдържа пет елемента, като при липса само на едно от тях не е налице престъпление!

Обективна страна:

1. Деяние (действие или бездействие)
2. Общественоопасно
3. Противоправно
4. Наказуемо

Субективна страна:

5. Виновно

32

Имайте предвид, че елементите на текст на слайда се появяват последователно с кликване на мишката! Настройката може да се модифицира по Ваше усмотрение.

От тази законова дефиниция е видно, че всяко престъпление съдържа пет основни елемента, като правната теория и практика ги обособява в две групи – елементи от обективната страна на престъплението и такива от субективната страна. Липсата на който да е признак, без значение дали е обективен или субективен води до липсата на престъпление (нарича се още – несъставомерност, т.е. деянието няма всички елементи на състав на престъпление).

От обективна страна престъплението се явява деяние, което е общественоопасно, противоправно и наказуемо.

- **деянието** е човешка проява и винаги е съзнателен и целенасочен волеви акт. Деянието има две основни форми – действие или бездействие. В първия случай дееца извършва определени телодвижения – нанася удар с юмрук, отнема чужда движима вещ, произвежда изстрел, с който умъртвява друго лице и т.н. Във втория случай, при бездействието, имаме пропускане на определено изисквано от закона поведение - неплащане на издръжка за повече от два месеца, когато такава се дължи, затаяване на истина от свидетеля, който е длъжен да каже истината и др. Някои престъпления се осъществяват чрез съчетание от действие и бездействие.

Този външен израз на деянието трябва да е извършен въз основа на конкретно решение, под контрола на съзнанието и да е насочен към постигането на определена цел. Само по себе си мисълта, идеята за извършване на деянието не е наказуема, докато не намери външна проява чрез действие или бездействие на дадения субект.

- **обществена опасност** – тя характеризира деянието с оглед на негативното му въздействие, с това че то уврежда или застрашава нечий защитени права или интереси. Така при кражбата се уврежда нормалното и спокойно упражняване на правото на собственост по повод отнетата движима вещ. При някои престъпления е достатъчно да е налице само застрашаване, за да се третира деянието като престъпление. В тези случаи законодателят е преценил, че самият факт на създаване на опасност от увреждането, макар и до увреждане да не се е стигнало реално, крие достатъчна степен на обществена опасност, за да бъде обявено деянието като престъпление. (Пример злепоставяне при нарушаване на правилата за охрана безопасността на труда по чл. 136 НК). Обикновено тези престъпления са по-леко наказуеми. А когато

се стигне до реално увреждане, например – нарушени са правилата за охрана безопасността на труда и от това е последвала телесна повреда за някое лице, отговорност се търси за по-тежко наказуемото престъпление, ако то поглъща по-леко наказуемото.

- **противоправно** – означава да съществува правна забрана за осъществяването му, чието нарушаване е скрепено с наказание. Не трябва да се забравя, че не знанието на закона не извинява!

- **наказуемо** – в закон да е предвидено наказание за лицата осъществили деянието.

От субективна страна общественотоопасното, противоправно и наказуемо деяние е престъпление, когато е извършено виновно.

Вина

Покажете слайд 33

Вина

Вината е психическо отношение на дееца към извършеното деяние и неговите последици.

Вината бива два вида:

- **Умисъл (пряк и евентуален)**
- **Непредпазливост (самонадеяност и небрежност)**

По правило, за да бъдат извършени престъпленията, описани в НК, деецът трябва да е действал с умисъл. За да се счита за престъпление едно непредпазливо деяние, НК трябва изрично да е предвидил това!

33

Имайте предвид, че елементите на текст на слайда се появяват последователно с кликване на мишката! Настройката може да се модифицира по Ваше усмотрение.

Примерни обяснения: **Вината** – най – общо представлява психическото отношение на дееца към извършеното и към неговите общественотоопасни последици. Формите на вината са две: умисъл и непредпазливост

Съгласно чл. 11 ал. 2 НК деянието е извършено умишлено, когато деецът е съзнавал общественотоопасния характер на деянието, предвиждал е неговите общественотоопасни последици и е искал ИЛИ допускар тяхното настъпване.

От това определение на закона е видно, че има два основни вида умисъл – пряк и евентуален.

- При **прякия** умисъл деецът съзнава и предвижда общественотоопасния характер и последици от деянието си, но действа и иска настъпването им. За да е налице пряк умисъл е необходимо деецът да извършва деянието, с цел да постигне точно този резултат. Напр. стрелям по някого, като целта ми е да убия жертвата. В този смисъл върша определено действие, за да постигна точно определен резултат.

- При **евентуалния** /косвен/ умисъл деецът не цели пряко настъпването на общественотоопасните последици, но допуска, че е възможно те да настъпят. Като допуска настъпването им освен това, той се примирява, съгласява се с настъпването им или му е безразлично дали ще настъпят –но отнасяйки се по този начин, той не формира воля против тяхното настъпване. Напротив. Може да се каже, че с това деяние той цели пряко други последици, които не са включени в състава на престъплението, но заедно с това, той съзнава, че е възможно да настъпят други последици и не се противопоставя. Например: Студено ми е и аз решавам да се стопля като запалю огън в сградата, а около мен има лесно запалими материали. Принципно съзнавам, че като запалю огъня е възможно да предизвикам пожар в сградата, но моята цел е да се стопля. При евентуалният умисъл целта, която трябва да постигна е различна, но съм безразличен към настъпването на определен резултат /запалването на сградата/ въпреки, че предвиждам настъпването на този общественотоопасен резултат.

Съгласно чл. 11 ал. 3 НК деянието е непредпазливо, когато деецът не е предвиждал настъпването на общественотоопасните последици, но е бил длъжен и е могъл да ги предвиди, или когато е предвиждал настъпването им е смятал да ги предотврати.

Непредпазливостта се проявява в две форми:

- **престъпна самонадеяност** - характеризира се с два момента – **интелектуален момент** – съзнаване на общественотоопасния характер на деянието, предвиждане на последиците; **волеви момент** – включва увереността на дееца, че общественотоопасните последици няма да настъпят.

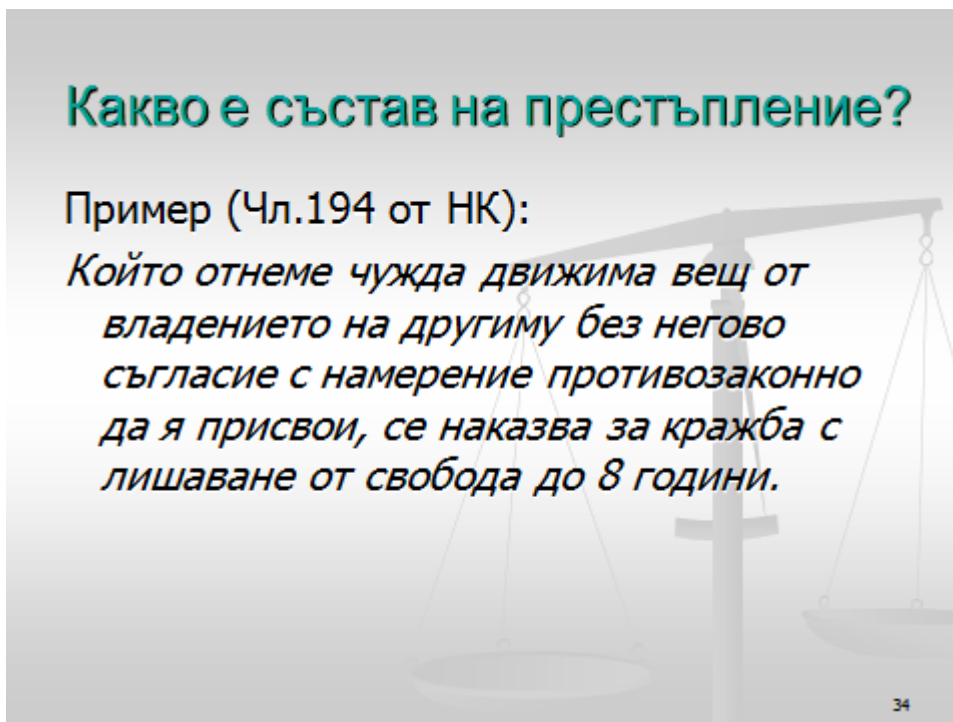
- **груба небрежност** – тук липсва интелектуалният момент, деецът изобщо не съзнава настъпването на последиците. Но за деецът съществува задължение и възможност за предвиждане на последиците. Тук отговорността се носи за това, че лицето макар и да е нямало възможност да предвиди последиците, то е проявило немарливост или невнимателност по отношение на своите задължения.

Непредпазливите деяния по правило не се наказват. За тях се носи отговорност само ако НК предвижда това.

Според НК, както умишлено, така и непредпазливо може да е едно убийство, причиняване на телесна повреда, унищожаване на една вещ. Други - кражба, изнасилване, грабеж и т.н могат да бъдат само умишлени престъпления. Винаги, когато в престъпния състав съществува някаква цел, която е допълнителен елемент от субективната страна на престъплението се касае за умишлено такова. Напр. при кражбата целта е намерение за присвояване, при измамата целта е да се набави за себе си или за друго имотна облага и т.н.

Състав на престъпление

Покажете слайд 34:

Какво е състав на престъпление?

Пример (Чл.194 от НК):

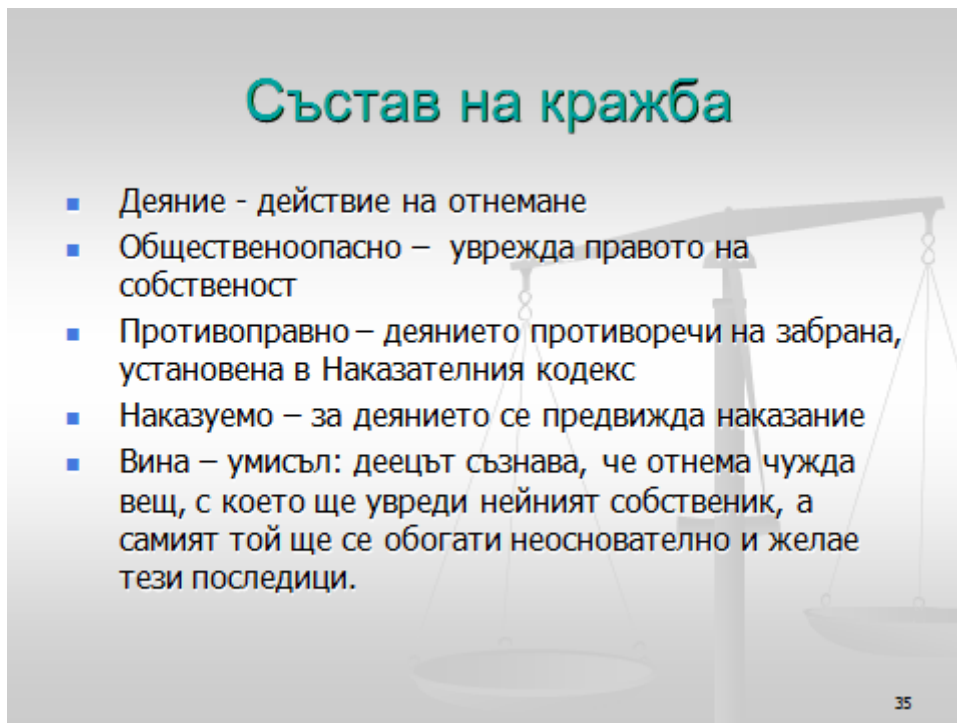
Който отнеме чужда движима вещ от владението на другиму без негово съгласие с намерение противозаконно да я присвои, се наказва за кражба с лишаване от свобода до 8 години.

34

Обяснете, че с термина „състав на престъплението" се означава съвкупността от признаци (елементи), посредством които нормите на особената част на наказателния кодекс очертават отделните престъпления. Примерът е с разпоредбата на чл.194 ал.1 от Особената част на НК, която очертава съставът на престъплението „кражба“. Той съдържа всички разгледани елементи от обективна и субективна страна.

Признаци на състава на престъплението „кражба“

Покажете слайд 35:

Състав на кражба

- Деяние - действие на отнемане
- Общественоопасно – уврежда правото на собственост
- Противоправно – деянието противоречи на забрана, установена в Наказателния кодекс
- Наказуемо – за деянието се предвижда наказание
- Вина – умисъл: деецът съзнава, че отнема чужда вещ, с което ще увреди нейният собственик, а самият той ще се обогати неоснователно и желае тези последици.

35

Елементите на текста на слайда се появяват последователно с кликване на мишката, с цел вниманието да се концентрира върху всеки отделен от тях.

Дайте възможност на участниците да зададат въпроси, ако имат такива.

Видове състави

Покажете слайд 36:

Примерни обяснения:

1) Чрез **общите състави** се дават минимално необходимия брой признаци, необходими за очертаването/наличието на даден вид престъпление. Поради това общите състави се наричат “основни” състави на престъпления, чрез тях се изграждат понятията за отделните видове престъпления.

2) **Специални състави** – в тях наред със съществените признаци, характеризиращи основния (общия) състав предвиждат и допълнителни такива. Чрез тези състави се осигурява диференциация на наказателната отговорност в рамките на даден вид престъпление – т.е. наличието допълнителните признаци обосновава по-лека или по-тежка отговорност.

От своя страна, специалните състави биват:

- по-тежко наказуеми (квалифицирани) - предвиждат обстоятелства, обуславящи утежняването на наказателната отговорност;

- и по-леко наказуеми (привилегировани) - в допълнение на тези от основния състав предвиждат обстоятелства, обуславящи носене на по-лека наказателната отговорност.

Правилото е: специалният състав изключва прилагането на общия състав.

Покажете последователно слайдове 37 и 38, за да илюстрирате теоретичните обяснения с примери:

Квалифицирани състави

Примери за квалифицирани състави при кражбата (чл. 195 от НК):

- Взломна кражба
- Откраднатата вещ не е под постоянен надзор;
- За извършването на кражбата е използвано МПС, техническо средство или специален начин
- кражбата е извършена от две или повече лица, сговорили се предварително за нейното извършване
- кражбата е извършена от длъжностно лице, което се е възползвало от служебното си положение
- кражбата е в големи размери

37

Привилигировани състави

■ Примери за леконаказуеми състави при кражбата:

- Маловажен случай (чл. 194 ал. 3 от НК)
- Откраднатата вещ е върната или заместена (чл. 197 от НК)

38

Дайте необходимите обяснения, които смятате за подходящи. Изяснете какво означава "Маловажен случай" - този, при който извършеното престъпление с

оглед на липсата или незначителността на вредните последици или с оглед на други смекчаващи обстоятелства представлява по-ниска степен на обществена опасност в сравнение с обикновените случаи на престъпление от съответния вид.

Обяснете, че често нормативните актове използват специфични понятия и те са изяснени в т.нар „легални дефиниции“. Те обикновено се намират в „края на акта“ - в неговите допълнителни разпоредби. В НК те са поместени в края на Общата част - в чл.93.

Слайдове от 39 до 43 включително илюстрират вече изложените теоретични обяснения с друг пример - средната телесната повреда. По Ваше усмотрение те могат да бъдат показани с нужните обяснения или прескочени.

Състав на престъпление

Пример 2:

- Чл.129 ал.1 НК
Който причини другиму средна телесна повреда, се наказва с лишаване от свобода до шест години.
- Чл.133 НК
Който причини другиму по непредпазливост тежка или средна телесна повреда, се наказва с лишаване от свобода до една година или с пробация.

39

Състав на средна телесна повреда:

- **Деяние** – действие (нараняващо): прободане, порязване, нанасяне на удар с ръце или предмети и др.;
- **Общественноопасно** – уврежда човешкото здраве
- **Противоправно** – деянието противоречи на забрана, установена в Наказателния кодекс
- **Наказуемо** – за деянието се предвижда наказание
- **Вина:**
 - **умисъл:** деецът съзнава, че като плисне киселина в лицето на пострадалата, ще обезобрази лицето ѝ и желае именно тези последици.
 - **непредпазливост:** деецът усуква ръката на друго лице зад гърба му, като цели да го принуди да не мърда, като нито предполага, нито желае да счупи ръката, но е бил длъжен и е могъл да предвиди, че въздействайки с този интензитет, ще предизвика тези последици.

Състав на средна телесна повреда:

Чл.128 ал.2 НК: Телесната повреда е средна, ако е причинено:

- трайно отслабване на зрението или слуха;
- трайно затрудняване на речта, на движението на крайниците, снагата или врата, на функциите на половите органи без причиняване на детеродна неспособност;
- счупване на челюст или избиване на зъби, без които се затруднява дъвченето или говореното;
- обезобразяване на лицето или на други части от тялото;
- постоянно разстройство на здравето, неопасно за живота, или разстройство на здравето, опасно за живота;
- наранявания, които проникват в черепната, гръдната и коремната кухина.

Квалифицирани състави при телесната повреда

Примери:

- на майка или баща;
- на малолетно лице;
- по начин, особено мъчителен за пострадалия;
- с особена жестокост;
- повторно;
- от лице, извършило умишлено друга средната или тежка телесна повреда, за което не е постановена присъда.

Леконаказуеми състави при телесната повреда

Пример:

- Чл.132 ал.1 НК: За телесна повреда, причинена в състояние на силно раздразнение, причинено от пострадалия ... (афектен умисъл)
- 132 ал.2 НК: Причиняване на телесна повреда при превишаване пределите на неизбежната отбрана.

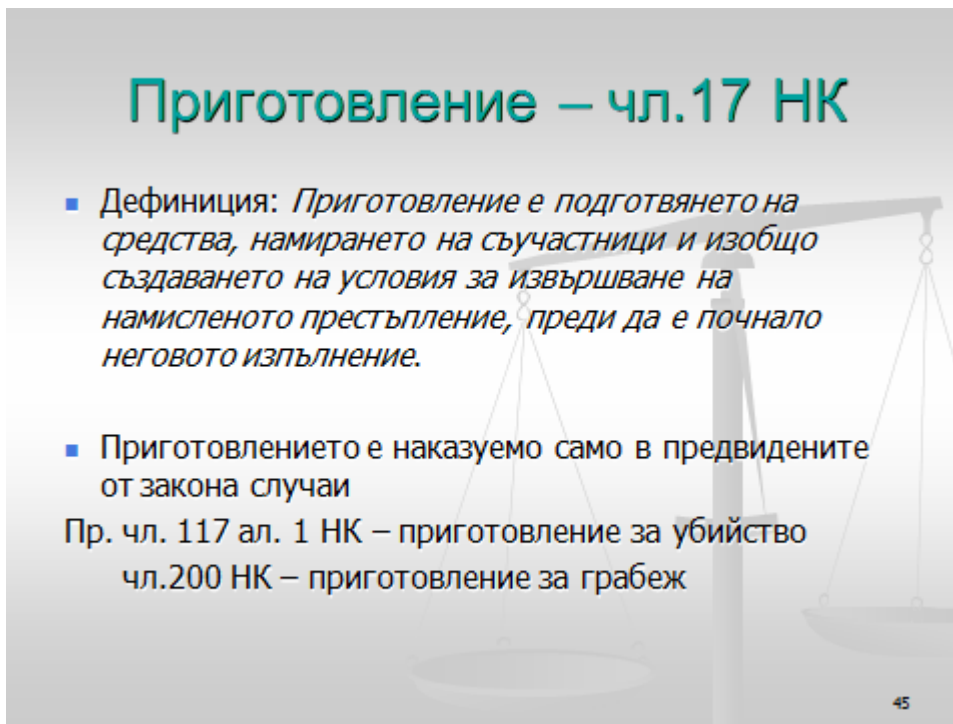
Стадии на умишлена престъпна дейност

Покажете слайд 44:

Възможно е извършването на умишленото престъпление да премине през няколко стадия – приготвление, опит и довършено престъпление. Тези стадии не са задължителни етапи от извършването на едно умишлено престъпление т.напр. не всички престъпления задължително включват стадия приготвление, за да говорим след това за довършено престъпление.

Покажете слайд 45:

Приготовление – чл.17 НК

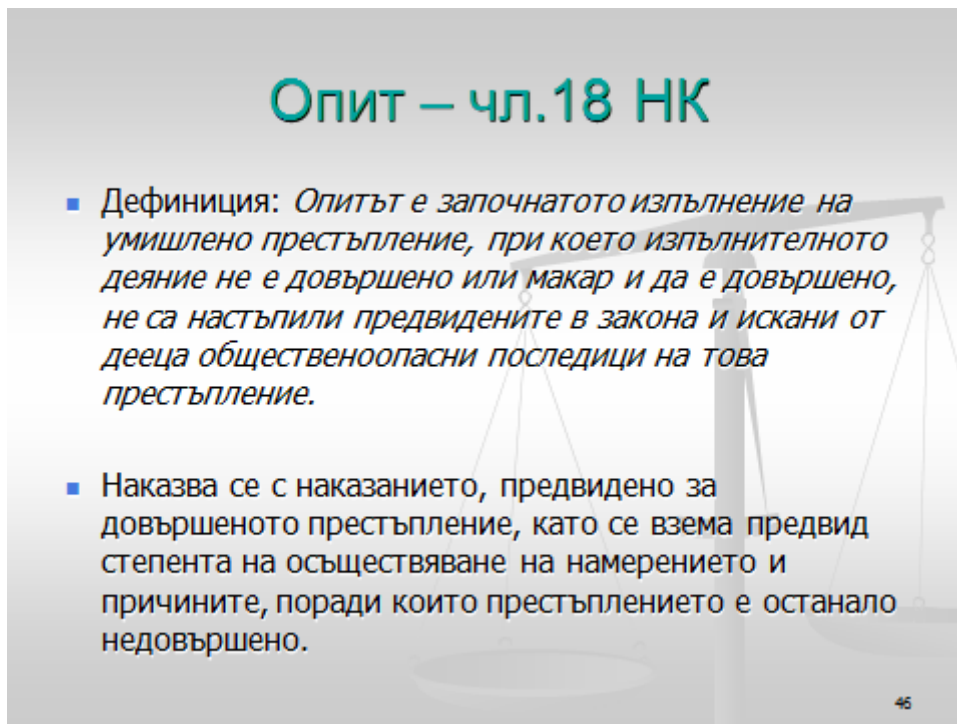
- Дефиниция: *Приготовление е подготвянето на средства, намирането на съучастници и изобщо създаването на условия за извършване на намисленото престъпление, преди да е почнало неговото изпълнение.*
- Приготовлението е наказуемо само в предвидените от закона случаи

Пр. чл. 117 ал. 1 НК – приготовление за убийство
чл.200 НК – приготовление за грабеж

45

Видно от определението за „приготовлението“, то представлява предварителна дейност предхождаща извършването на престъплението и не е част от него. Наказуемо е само в определени от закона случаи, при по – тежките престъпления т. напр. – приготовлението към убийство и грабеж са наказуеми, съгласно чл. 117 ал. 1 НК и чл.200 НК. Приготовлението е наказуемо стига умишлената престъпна дейност да не е преминала в следващите етапи – опит или довършено престъпление. Тогава наказателна отговорност ще се носи за тях.

Покажете слайд 46:

Опит – чл.18 НК

- Дефиниция: *Опитът е започнатото изпълнение на умишлено престъпление, при което изпълнителното деяние не е довършено или макар и да е довършено, не са настъпили предвидените в закона и искани от дееца общественоопасни последици на това престъпление.*
- Наказва се с наказанието, предвидено за довършеното престъпление, като се взема предвид степента на осъществяване на намерението и причините, поради които престъплението е останало недовършено.

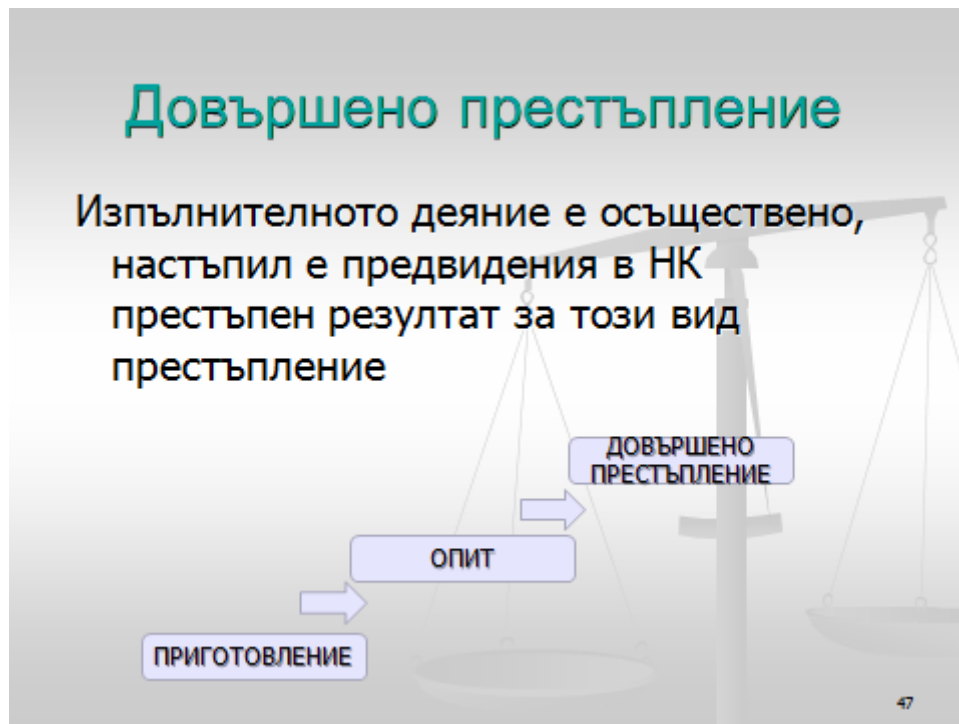
46

При **опита** имаме започване на изпълнението на умишлено престъпление, при което изпълнителното деяние не е довършено или макар да е довършено, не са настъпили предвидените в закона и искани от дееца обществено опасни последици на това престъпление /чл. 18 ал. 1 НК/. От тук е видно, че имаме два вида опит – недовършен и довършен. В първият случай изпълнителното деяние не е осъществено до край, то е прекъснато – напр. при взломна кражба деецът е разбил входната врата и влязъл в дома на пострадалия, но все още не е отнел негови движими вещи/. Във вторият случай, при довършения опит, деецът е осъществил изпълнителното деяние т.е. това което за даденото престъпление обикновено е достатъчно, за да настъпи престъпния му резултата, но поради различни причини, това не се е случило. Т. напр. – деецът е нанесъл удари с нож в областта на шията на пострадалия, но поради бързата медицинска намеса същият не е починал.

При опита деецът се наказва с наказанието, предвидено за довършено престъпление, като се вземат предвид степента на осъществяване на намерението и причините, поради които престъплението е останало недовършено.

При приготвянето и опитът е възможен доброволен отказ, при който деецът не се наказва, когато по собствена подбуда се е отказал да извърши престъплението респ. да го довърши или е предотвратил настъпването на престъпните последици.

Покажете слайд 47:

Довършено престъпление е налице, когато изпълнителното деяние е осъществено, което е довело до предвидения в НК престъпен резултат – стрелял съм с пистолет и съм убил дадено лице.

В очертаните в особената част на НК състави на престъпление, е посочени наказание именно за довършено престъпление – в този случай говорим за осъществен състав на съответното престъпление.

Субект на престъпление

Покажете слайд 48

Примерни обяснения:

Физическо лице: Субект на престъплението може да е само физическо лице (човек), защото само хората могат да извършват „деяние“ в смисъл на конкретно външно изразен, съзнателен и целенасочен, волеви акт.

Освен това наказателната отговорност е лична – тя не може се търси от колектив от хора или ЮЛ. (Участието на юридическите лица като страни по различни правовотношения се осъществява само чрез поведението на техните представители и ако последното има престъпен характер, за извършеното ще отговарят наказателно само физическите лица.)

Възраст: За да може едно физическо лице да бъде субект на престъпление, то трябва да е достигнало предвидената в закона възраст и определена степен на зрялост - физическо, духовно и обществено развитие.

В НК са предвидени три основни възрастови граници, които имат отношение към възможността физическите лица да отговарят наказателно.

Можете да изясните възрастовите категории с въпроси към аудиторията, напр. *Колко години трябва да е навършило едно лице, за да бъде пълнолетно? От колко до колко годишни едно лице се счита за малолетно, съотв. непълнолетно?*

Обобщете отговорите.

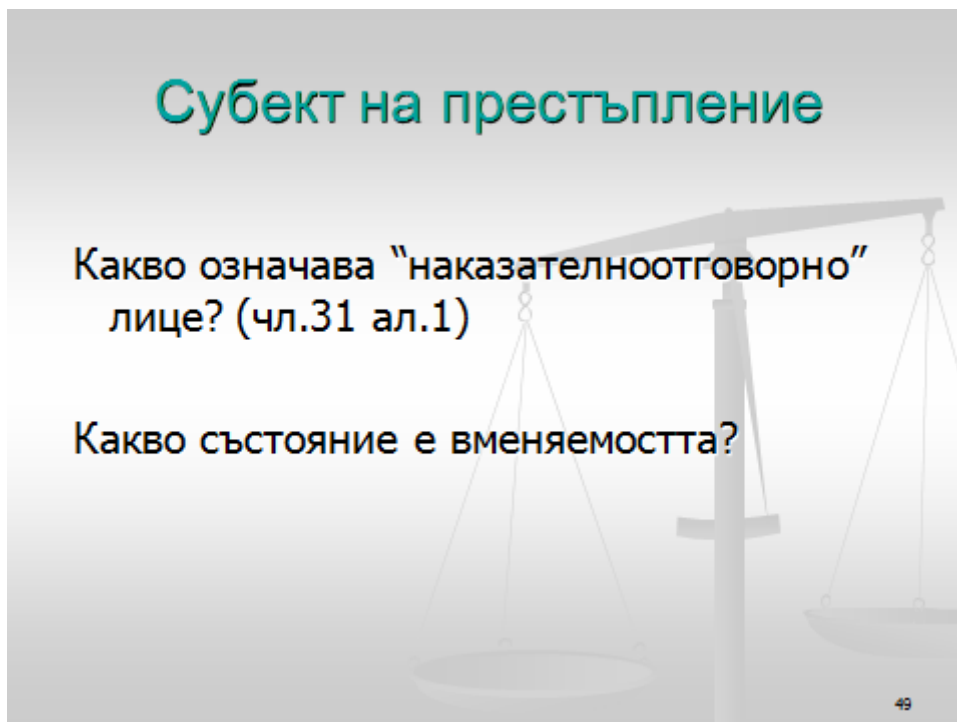
Пълнолетни са лицата, навършили 18 години.

Малолетни са лицата, които не са навършили 14 години. Те не са наказателноотговорни.

Непълнолетни са лицата, които са навършили 14 години, но не са навършили 18 години. Въпросът дали те могат да отговарят наказателно за своите постъпки се решава при всеки конкретен случай и с оглед индивидуалното им развитие.

Накрая, за да може едно лице да бъде субект на престъпление, то трябва да притежава **нормална психика**. В закона е посочено, че престъплението трябва да е извършено в състояние на вменяемост.

Покажете слайд 49:

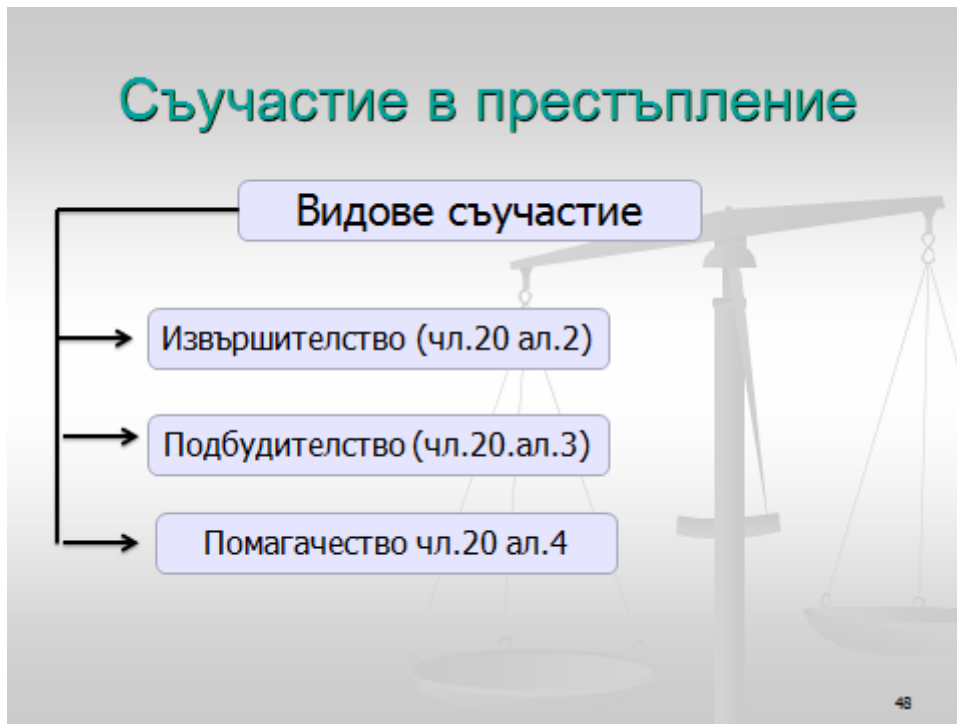
Обобщете, че в понятието за субект на престъплението е отразен онзи минимум от признаци, които трябва да са налице в съвкупност, за да може да се търси наказателна отговорност, в случай че бъде извършено престъпление.

Наказателноотговорно е лицето, което действа в състояние на вменяемост. Вменяемостта е състояние и способност на физическото лице, при които то може да разбира свойството и значението на извършеното и да ръководи постъпките си.

Обратно, не е наказателноотговорно лицето, което действа в състояние на невменяемост - когато поради умствена недоразвитост или продължително или краткотрайно разстройство на съзнанието не е могло да разбира свойството или значението на извършеното или да ръководи постъпките си.

Съучастие в престъпление

Покажете слайд 50

Примерни обяснения: На практика много често в осъществяването на престъпната дейност участие взема повече от едно лице и тогава може да говорим за съучастие в извършването на престъпление. Според правната теория съучастие е съвместна, задружна и умишлена дейност на две или повече лица за осъществяване на едно престъпление. Всеки съучастник чрез своето поведение лично допринася за реализирането на престъплението като участва в самото изпълнение или пък мотивира извършителя или го улеснява. Съучастие е възможно само при умишлени престъпления и се характеризира с общност на умисъла т.е. когато всеки съучастник е предвиждал последиците от деянието си и тези, които ще последват от деянията на другите съучастници.

Съгласно чл. 20 ал. 1 НК съучастие се проявява в три основни форми: извършителство, подбудителство и помагачество.

- **Извършителството** е тази форма на съучастие, без която то е невъзможно и представлява участие в самото изпълнение на престъплението.

Възможно е в изпълнението на престъплението да участват две или повече лице, когато всяко от тях извършва дейност сходна с тази на другия извършител напр. всеки нанася удари по жертвата или когато имаме т.нар. разпределение на ролите, характерно за по – сложните от към изпълнение престъпления напр. при изнасилване един осъществява принудата /държи пострадалата/, а друг престъпното съвкупление или при грабежа един удря жертвата, а друг отнема вещите. При тези хипотези е налице съизвършителство и лицата ще отговорят като за извършители. Не е налице съизвършителство, кога едно наказателноотговорно лице ползва друго наказателнонеотговорно лице напр. баща кара своето малолетно дете да краде. В този случай е налице т.нар. посредствено извършителство и наказателна отговорност като за извършител ще носи бащата за деяние извършено от неговото дете.

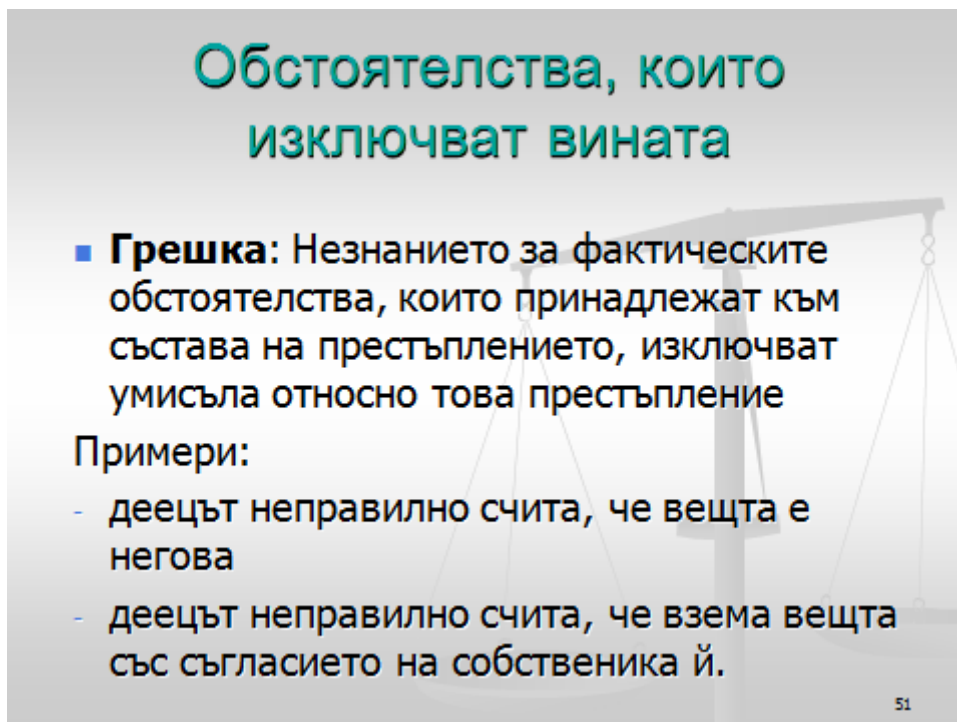
- **Подбудителство** е тази форма на съучастие, при която подбудителя умишлено склонява друго лице да извърши престъпление. Подбудителя склонява т.е. въздейства върху психиката на другото така, че да взема решение за извършване на престъпление. Дейността на подбудителя следва да е такава, че да е довела до вземане на решение за извършване на определено престъпление. Напр. въздействам върху определено лице като го карам да извърши кражба. До този момент това не е взело решение и е нямало намерение да върши кражба. Моята роля е оказало решаващо въздействие и това лице е взело конкретно решение за извършване на конкретно престъпление. Ако лицето върху което съм въздействал преди това е взело решение да извърши тази кражба моята дейност няма да бъде като на подбудител, а евентуално мога да нося отговорност като за помагач /ако съм му дал някакъв съвет/. Има различни начини и средства за осъществяване на склоняването, в зависимост от характера на престъплението, личността на подбуждания и др. Основано се прилагат два метода: **на убеждение** – води до съгласие на извършителя и **на принуждение** – нямаме съгласие на извършителя, той действа от страх. Наказателната отговорност за подбудителя възниква от момента, когато склоняемото лице започва да извършва престъплението. Ако не се стигне да извършване на престъпление подбудителят макар и довършил своята дейност няма да носи наказателна отговорност и няма да бъде наказван за тези си свой действия. т.е винаги се стига до налагане на наказания само и когато е извършено определено престъпно деяние.

- **Помагачеството** е тази форма на съучастие, при която помагача умишлено е улеснил извършването на престъплението чрез съвети, разяснения, обещание да се даде помощ след деянието, отстраняване на спънки, набавяне на средства или по друг начин. Помагачът винаги се явява, след като вече у

извършителят е взето решение да извърши престъпление. Помагачът действа за друго, и има място до довършване изпълняването на престъплението. Той улеснява извършителя не само преди, но и по време на осъществяване на престъплението. След приключване на осъществяването на изпълнителното деяние, няма място на помагачеството като форма на съучастие. Ако се оказва някаква помощ след извършване на престъплението може да бъде отделен вид вторично престъпление, но не и съучастие. По своето съдържание помагачеството може да е физическо и интелектуално. **Физическото помагачество** - отстраняването на спънки, набавяне на средства и др. **Интелектуалното помагачество** – даване на съвети, разяснения, обещаване на помощ след извършване на престъплението и др.

Обстоятелства, които изключват вината и обстоятелства, които изключват противоправността

Ако имате време, с помощта на слайдове от 51 до 53 изяснете най-честите обстоятелства, изключващи вината и противоправността.

Обстоятелства, които изключват вината

- **Грешка:** Незнанието за фактическите обстоятелства, които принадлежат към състава на престъплението, изключват умисъла относно това престъпление

Примери:

- деецът неправилно счита, че вещта е негова
- деецът неправилно счита, че взема вещта със съгласието на собственика ѝ.

51

Как смятате?

Има ли извършено престъпление в следния случай:

Мъж взема косачката на съседа си, без да го пита, тъй като собствената му се е повредила. Възнамерява да окоси тревата в двора си и да му я върне, но забравя да го направи, тъй като жена му, мислейки че това е тяхната косачка, я прибира в мазето.

52

Обстоятелства, които изключват противоправността

■ **Неизбежна отбрана**

- нападение, което продължава
- необходими предели
- отбраната цели да отблъсне нападението, а не отмъщение

■ **Крайна необходимост**

- с деянието се цели да се спасят правнозащитени интереси от непосредствена опасност
- Опасността не може да бъде избегната по друг начин, освен с действие, което причинява вреди
- Нанесените вреди са по-малко от предотвратените

53

Примерни обяснения:

В наказателният кодекс съществуват изрично предвидени обстоятелства, които изключват обществената опасност на деянието, поради което то не е престъпно. Налице ли са те, деецът не следва да се привлича към наказателна отговорност респ. следва да бъде признат за невинен и оправдан.

Съгласно чл. 12 ал. 1 НК - не е общественоопасно деянието, което е извършено при неизбежна отбрана - за да се защитят от непосредствено противоправно нападение държавни или обществени интереси, личността или правата на отбраняващия се или на друго чрез причиняване вреди на нападателя в рамките на необходимите предели. От това определение е видно, че неизбежната отбрана е предпоставена от наличието на нападение т.е. от човешка проява, най - често действие, което е насочено към засягане на определен правно защитен интерес - напр. живота или здравето на нападения. Нападението трябва да е непосредствено т.е. да е започнало увреждането на защитените интереси, но да не е завършено или да са създадени реални предпоставки за близко, предстоящо увреждане на такива интереси. За да е приложим института на неизбежната отбрана нападението не трябва да е завършило т.е. то трябва да продължава. Нападението е завършено, когато обекта на посегателство е окончателно увреден, когато е прекратено от самия нападател или когато е окончателно отблъснато от нападения или от трети лица. Нападението е противоправно, когато поведението, в което се изразява то е забранено от действащото право.

На това непосредствено и противоправно нападение противостои защитата на признатите от правото интереси, която се изразява в причиняване на вреди на нападателя в рамките на необходимите предели. Отбраната трябва да е насочена срещу нападателя /неговия живот, здраве или имущество/, докато трае нападението и трябва да е от естеството си да допринесе за осуетяването или отблъскването му. Защитата може да бъде предприета, както от нападения, така и от всяко трето лице присъстващо на мястото. Вредите, които се нанасят на нападателя трябва да са в рамките на необходимите предели т.е. да не е налице явно несъответствие с характера и опасността на нападението, тъй като тогава имаме превишаване на пределите. В последният случай отбранителното действие, ще е общественоопасно и противоправно, а оттам и престъпно. Напр. нападателят посяга да удари шамар, а нападения вади пистолет и го убива. Съгласно закона няма превишаване на пределите на неизбежната отбрана, ако нападението е извършено чрез проникване с насилие или с взлом в жилище. Деецът няма да се накаже, ако това превишаване се дължи на ушлага или смущение.

Съгласно чл. 13 ал. 1 НК не е общественоопасно деянието, което е извършено от някого при крайна необходимост - за да спаси държавни или обществени интереси, както и свои или на друго лични или имотни блага от непосредствена опасност, която деецът не е могъл да избегне по друг начин, ако причинените от деянието вреди са по-малко значителни от предотвратените. От това определение е видно, че крайната необходимост предполага преди всичко наличието на непосредствена опасност,

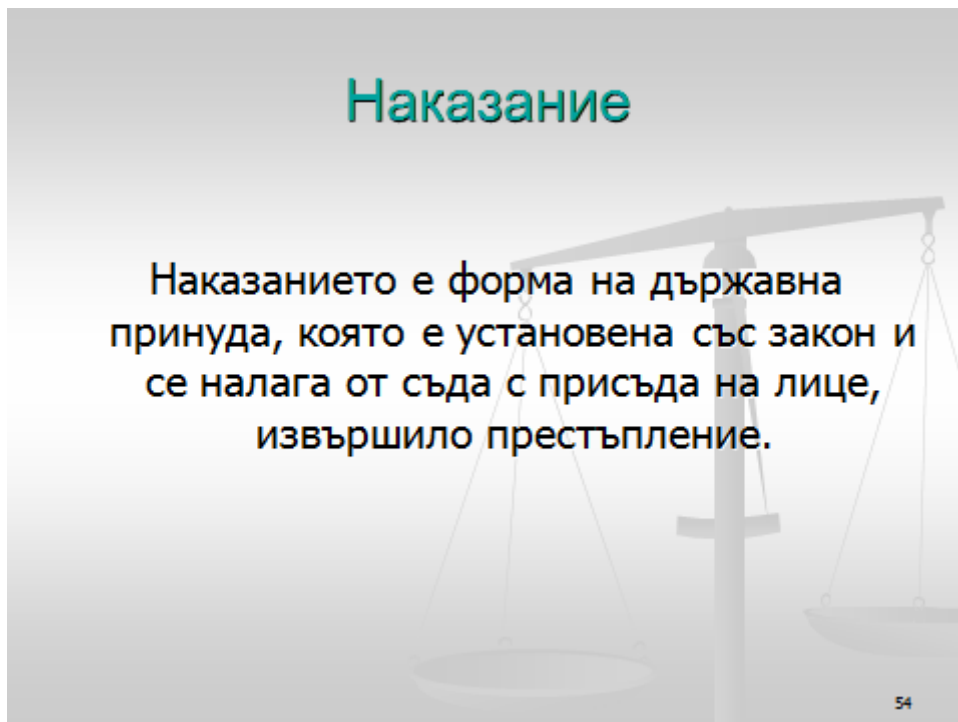
застрашаваща правно защитени интереси, породена от действието на определение сили - природни стихии, бедствия, аварии, злополуки и др. т.е. опасността може да бъде предизвикана от природни процеси или от действие на човека, което обаче не следва да представлява нападение /незаконно строителство предизвиква свлачище или пожарът е предизвикан по невнимание от човек/.

Защитното действие трябва да е насочено към спасяване на застрашения обект и да няма друг правомерен начин, за избягване на опасността т.е. крайната необходимост да е последното средство. Причинените при крайната необходимост вреди трябва да са по - малки от предотвратените. За разлика от неизбежната отбрана, при крайната необходимост причинените вреди подлежат на възстановяване.

В закона изрично е посочено, че няма крайна необходимост, когато самото отбягване от опасността съставлява престъпление.

Наказание

Покажете слайд 54:

„Наказанието“ е едно от основните понятия в наказателното право. Значението му за правната система е толкова важно, че от него произтича и наименованието на този правен отрасъл – наказателно право.

Налагането на наказание не е произволно. Наказанието преследва определени цели. Наказанието не е възмездие и не цели на злото да се отвърне със зло. К.Маркс казва, че наказанието трябва да бъде в съответствие на извършеното престъпление, но също така то не трябва да предизвиква по-голямо отвращение от престъплението. Съвременната наказателноправна теория разглежда наказанието като единство на три неразривно свързани страни – едновременно възмездие, средство за постигане на конкретни обществени цели и порицание на дееца.

Българският НК в чл.36 е установил, че наказанието преследва 2 основни цели:

- Специална превенция (по отношение на дееца)
- Генерална превенция (по отношение на останалите членове на обществото)

Специалната превенция има за задачи:

- Деецът да се поправи и превъзпита
- Върху дееца да се въздейства предупредително
- Да му се отнеме възможността да върши други престъпления

Генералната превенция цели да въздейства

- Общовъзпитателно
- Общопреупредително

Видове наказания

Покажете слайд 55:

Наказанията са изчерпателно изброени в чл.37 от НК. Това означава, че за извършено престъпление може да се наложи само наказание от «каталога» на чл.37.

Най-общо, наказанията се групират в 2 групи, както е илюстрирано на слайда. Тяхната характеристика и особености са уредени в чл.38 до чл.53 на НК.

Под влияние на хуманизиращото се европейско право България отменя смъртното наказание на 10 декември 1998 година, след като продължителен период от време върху неговото изпълнение е бил наложен мораториум. Много държави по света извън Европа обаче запазват това наказание в своите законодателства и то продължава да се изпълнява и до ден днешен, например в някои щати на САЩ.

Видове наказания (чл.37)

Наказания с лишаване от свобода:

- Доживотен затвор без замяна
- Доживотен затвор
- Лишаване от свобода – това наказание има установени минимум и максимум – съотв. 3 мес – 2 год.

Наказания с лишаване без свобода:

- пробация;
- конфискация на налично имущество;
- глоба;
- лишаване от право да се заема определена държавна или обществена длъжност;
- лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност;
- лишаване от право на получени ордени, почетни звания и отличия;
- лишаване от военно звание;
- обществено порицание.

55

Определяне на наказанието

Покажете слайд 56:

Определяне на наказанието

- **Общо правило:** Съдът определя наказанието в пределите, предвидени от закона за извършеното престъпление.
- **Индивидуализация:** Съдът взема предвид конкретните обстоятелства, свързани със:
 - степента на обществената опасност на деянието
 - степента на обществената опасност на дееца
 - подбудите за извършване на деянието и целите

56

Примерни обяснения:

Трябва да се има предвид, че отделните състави на НК предвиждат наказание в определени граници и съдът определя наказание именно в тези предели. Най-често съставът на престъплението задава минимум и максимум:

Примери:

Чл. 115. (убийство) Който умишлено умъртви друго, се наказва за убийство с лишаване от свобода от десет до двадесет години.

Чл.146 ал.1 (обида) Който каже или извърши нещо унижително за честта или достойнството на друго в негово присъствие, се наказва за обида с глоба от хиляда до три хиляди лева.

В други случаи законът предвижда само максимумът. В тези случаи обаче трябва да се има предвид минималният размер на съответния вид наказание, установен в правилата на Общата част на НК.

Пример:

Чл.194 ал.1 Който отнеме чужда движима вещ от владението на друго без негово съгласие с намерение противозаконно да я присвои, се наказва за кражба с лишаване от свобода до осем години.

Индивидуализация на наказанието е дейност на съда за „фиксиране“ съдържанието на наказанието при съобразяване с всички особености, характеризиращи конкретния случай. Тези особености могат да се групират в следните групи обстоятелства:

- 1) степента на обществена опасност на деянието;
- 2) Степента на обществена опасност на дееца;
- 3) Подбуди (мотиви), цели, емоционално състояние на дееца
- 4) Други смекчаващи или отегчаващи вината обстоятелства.

1) Степента на обществена опасност на деянието зависи от:

- особеностите, свързани с обекта на посегателство;
- особености, свързани с деянието или деянията на субекта;
- особености, свързани с настъпилите обществено опасни последици;
- особености, свързани с начина и средствата за извършване на престъплението;
- особености, свързани с условията на време, място и обстановка, при които е осъществено престъплението.

2) Степента на обществена опасност на дееца се свързва с:

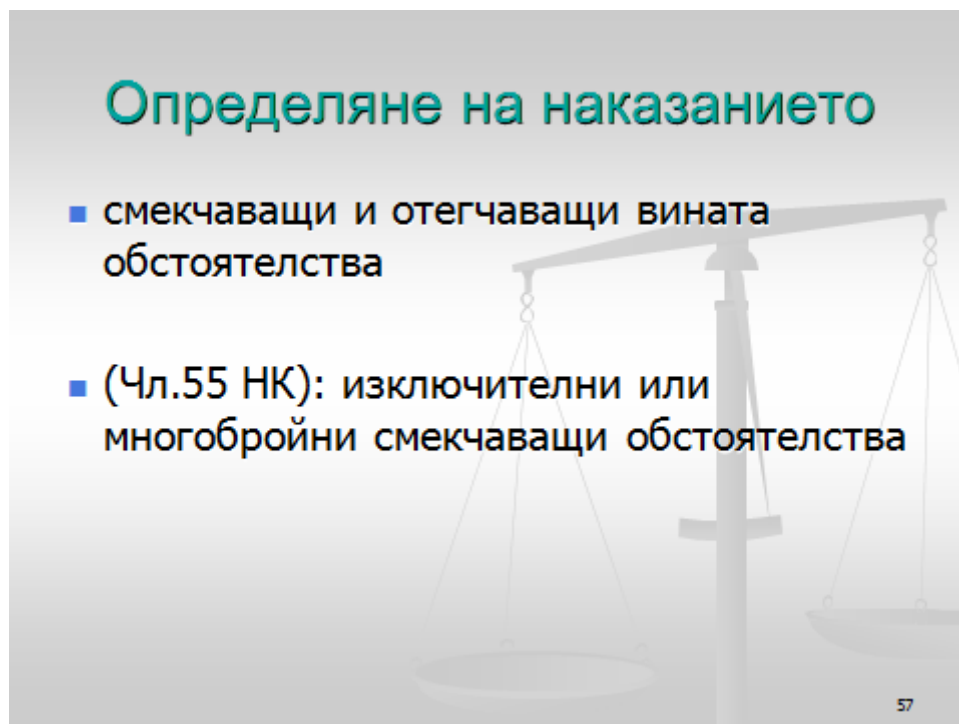
- миналото на дееца – преди всичко дали лицето е осъждано, ако е осъждано за какво престъпление и на какво наказание, наред това значение има и трудовата и обществената биография на подсъдимия;
- поведението на дееца по време на извършване на престъплението и веднага след него, а също така и поведението му по време на наказателното производство. Например ако деецът се признае за

виновен, разкае се, т.е. даде пред съда негативна оценка на факта на извършване на престъплението – тези обстоятелства се счита за смекчаващи.

- възможността съдът да направи прогноза за бъдещото развитие на подсъдимия – характерни особености на личността, семейната и приятелската среда и нагласата на деца за труд (физически или умствен). Съобразяването на тази подгрупа обстоятелства е свързано с отмерване на наказание, съобразено с целите на наказанието.

Отчитат се и следните обстоятелства:

- Обстоятелства относно семейното положение на лицето - дали е женен, има ли деца, ако има колко и на каква възраст.
- Обстоятелства, свързани със здравословното състояние на деца - тези обстоятелства се съобразяват до степен, че само едно такова обстоятелство може да се прецени като изключително смекчаващо по 55, ал. 1.
- Обстоятелства, свързани с материалното положение на деца – от значение са особено, когато се налагат имуществени наказания.

Определяне на наказанието

- смекчаващи и отегчаващи вината обстоятелства
- (Чл.55 НК): изключителни или многобройни смекчаващи обстоятелства

57

Смекчаващите обстоятелства обуславят налагането на по-леко наказание, а отегчаващите - на по-тежко наказание. Не са смекчаващи и отегчаващи обстоятелства тези, които са взети предвид от закона при определяне на съответното престъпление.

При изключителни или многобройни смекчаващи обстоятелства, когато и най-лекото, предвидено в закона наказание се окаже несъразмерно тежко, съдът

определя наказанието под най-ниския предел, а когато то няма „размери“, заменя предвиденото по-тежко по вид наказание с по-леко по вид наказание, съобразно правилата на чл.55 – напр. заменя лишаването от свобода, когато не е предвиден най-ниският предел - с пробация, а за непълнолетните - с пробация или обществено порицание.

Доказване в наказателното производство

Покажете слайд 58

Доказване

Доказателства

Доказателствени средства (гласни, писмени, веществени)

Способи за доказване:

- Разпит (на обвиняем, на свидетел)
- Експертиза (изготвя се от вещи лица)
- Оглед, Претърсване, Иземване,
- Следствен експеримент,
- Разпознаване на лица и предмети,
- Специални разузнавателни средства

58

Примерни обяснения:

Доказателства това са фактическите данни, които са свързани с обстоятелствата по делото и които допринасят за тяхното изясняване.

Доказателствените средства пък са предвидени в закона източници на сведения за подлежащи на доказване факти. В Наказателният процес обикновено доказателствените средства възпроизвеждат (т.е. внасят по делото) доказателства. Но няма пречка едно доказателствено средство да възпроизвежда друго доказателствено средство, а вторичното да възпроизвежда доказателство. Пример: обясненията на обвиняемия са едно устно доказателствено средство. Като доказателствено средство те възпроизвеждат факти от обективната действителност –които са доказателство по делото. Протоколът за разпит на обвиняем път е писмено доказателствено средство. То

възпроизвежда друго доказателствено средство –разгледаното току що - обясненията на обвиняемия.

Важно е да се разбере, че по делото се внасят доказателства само чрез доказателствени средства, събрани и изготвени при условията и реда на НПК.

Доказателствените средства биват:

1. **Гласни** - обяснения на обвиняем и свидетелски показания
2. **Писмени** - Това са документи, съставени по предвидения в НПК ред и удостоверяващи извършването на действие по разследване или на съдебно-следствено действие, на друго процесуално действие и събраните при тях доказателства, както и други документи /включително такива на чужд език/. Типично такова доказателствено средство са протоколите - от досъдебното производство и от съдебното, включително и при изготвяне на веществени доказателствени средства; свидетелството за съдимост, справката за имотно състояние на обвиняемия, удостоверението за наследници и др.
3. **Веществени** - като веществени доказателства по наказателни дела се събират и проверяват предметите, които са били предназначени или които са послужили за извършване на престъпление; предметите, върху които има следи от престъпление или които са предмет на престъпление, както и всички други предмети, които могат да послужат за изясняване на обстоятелствата по делото (чл. 109). Когато веществените доказателства не могат да се отделят от мястото, където са намерени, се изготвят фотоснимки, диапозитиви, видеозаписи, звукозаписи, записи върху носител на компютърни информационни данни и т.н. Типичен случай на веществени доказателствени средства са фотоалбумите при транспортни произшествия, убийства и разпознавания, както и такива, изготвени при използване на специалните разузнавателни средства.

Способи на доказване –визират дейност на разследващите органи и по време на съдебното следствие, чрез която се събират и проверяват доказателства. Това са начините предвидени в НПК за събиране и проверка на доказателствени средства. Това са:

- Разпит (на обвиняем, на свидетел)
- Експертиза (изготвя се от вещи лица)
- Оглед, Претърсване, Изземване,
- Следствен експеримент,
- Разпознаване на лица и предмети,
- Специални разузнавателни средства

Правилата как се извършват са детайлно регламентирани в НПК. При неспазването им говорим за нарушение на процесуалните правила във връзка с доказването.

Покажете слайд 59:

Доказване

КАК СЕ ДОКАЗВА ГРАБЕЖ?
Виж примерно дело –

- съдебно-медицинска експертиза – за нанесените травматични увреждания
- съдебно -оценъчна експертиза - за отнетите вещи
- обяснения на обвиняемия
- свидетелските показания
- протокол за претърсване и изземване
- заверено копие на заложен билет
- протокол за разпознаване на предмети, ведно с албум
- разпечатки от мобилни оператори
- И тн.

59

С помощта на примерното електронно дело, обяснете отново кои са доказателствата, доказателствените средства и способности на доказване.

От обвинителния акт:

ПО ОБВИНЕНИЕТО НА:

Ж..... С..... Д..... от гр.....
по чл.199 ал.1 т.4 във вр. чл.198 ал.1, вр. чл.29 ал.1 б."а" от НК

Обв.Ж.Д. никога не е работил, започнал престъпната си дейност като непълнолетен и е осъждан за тежки умишлени престъпления. Постоянното му местоживеее е в гр.К. и през месец май 2012 год. пристигнал в гр.Г. по покана на сестра си- св. Н.И.. Установил се в дома ѝ на ул."Батак".

С присъда № 13"а от 15.02.2008 год. по НОХД №1148/2007 год. на РС-К, влязла в сила на 19.05.2008 год., обв.Ж.Д. е осъден за тежко умишлено престъпление по чл.196 ал.1 т.2 от НК на четири години лишаване от свобода, което изтърпял в периода 19.10.2007 год. до 09.04.2012 год.

На 23.05.2012 год., обв.Ж.Д. прекарал вечерта си в игрална зала, намираща се в централната част на гр.Г. Около 23.00 часа напуснал заведението. Валяло силен дъжд и тръгнал по крайречната улица "Аврам Гачев" в посока спортна зала „Орловец". По същото време и в същата посока , на около 20 метра пред него, вървяла св.М.К.. В лявата си ръка държала разтворен чадър, през дясната си ръка носела дамската си чанта и държала мобилния си телефон, опитвайки се да се свърже със съпруга си. Обв.Д. решил да я последва и в удобен момент да вземе чантата ѝ. Вървял след нея през цялата пешеходна алея,

покрай спортната зала, блок „Дунав“ и когато навлязла в неосветения участък на ул." Любен Каравелов", обвиняемият решил да я нападне.

Около 01.00 часа на 24.06.2012 год., на пътя, преди отклонението към сградата на ул."Любен Каравелов", обв.Ж.Д. приближил в гръб св.Колева, хванал я за лявата ръка и силно я дръпнал. Внезапното нападение силно изплашило св.К., която с разтворения си чадър посегнала да удари обвиняемия. Побягнала през дворчето към входа на жилищната кооперация, в която живеела, но той я настигнал и с юмрук ѝ нанесъл удари в дясната част на лицето, засягайки дясно око и скула, както и в лява слепоочна област. От ударите св.К. паднала на земята по гръб. Обвиняемият дръпнал чантата от рамото ѝ и я взел с намиращите се в нея: дамско портмоне марка „PRINCE“, с парична сума от 10 лева, лична карта на името на М.К., дебитна карта „Маестро“, издадена от Банка ДСК на името на М.К., калъф за документи марка „PRINCE“ с шофьорска книжка на името на М.К. и контролен талон, калъф за очила марка „Рейбан“, 1 бр. безжичен флаш модем на Виваком, 1 бр. фотоапарат „SONY“, 1 бр. флаш памет „Kingston“-4 GB, 1 бр. флаш памет-2 GB, 1 бр. флаш памет „Арасег“, 1 бр. връзка с 2 бели на цвят метални секретни ключа, 1 бр. връзка с 5 бр. метални секретни ключа с ключодържател, 1 бр. секретен ключ за каса с набити цифри 221, 1 бр. мобилен телефон „Samsung Galaxys“ с 2 бр. SIM-карти /една на Мобилтел и една на Виваком, 1 бр. червило „Avon“, 1 бр. спирала за мигли марка „Формула провитамин, 1 бр. Била-карт, 1 бр. парфюм „EDEN“. Обв. Д. преместил св.К. на тревна площ и забелязал златните ѝ пръстени. Стиснал я за китките и издърпал от безименния пръст на лявата ѝ ръка златен пръстен с цирконий с тегло 1,87 гр. и от малкото пръстче на дясната ѝ ръка- златен пръстен с тегло 2,75 гр. и златен пръстен с тегло около 3 грама. Обвиняемият избягал в дома на сестра си, където разгледал вещите от дамската чанта,отнета от св.К.. Пострадалата веднага потърсила помощ към дома си, но от силната уплаха и паника нямала ясен спомен за случилото се и по-късно забелязала липсващите ѝ пръстени и травмираните си пръсти. На сутринта, в района на нападението, св.К. намерил 1 бр. телефон „Нокия“ без СИМ-карта, обувките и диоптричните ѝ очила на съпругата си.

На 24.06.2012 год. обв.Д. занесъл в гр.К. фотоапарата, мобилния телефон и златните накити. Останалите вещи, отнети от св.К., оставил в дома на сестра си Н.И.. Обвиняемият показал апаратите на св.И.И., предложил му да ги продаде, но той разбрал, че са откраднати и му отказал.

На 26.06.2012 год., в гр.К., обв.Ж.Д. обезпечил получения паричен заем от 70 лева от заложна къща „София Комерс-Заложни къщи“ АД-гр.София с оставения в залог дамски пръстен, изработен от бяло злато с тегло 1,9 гр. В декларацията към издадения заложен билет №6785/501157 от 26.06.2012 год. обв.Д. е декларирал, че е собственик на заложената вещь, която придобил като подарък. На 04.07.2012 год. св.С.Д.- касиер в заложната къща доброволно предал пръстена в РУП-гр.К..

На 01.07.2012 год. обв.Д. се върнал в гр.Г. и същия ден продал на неустановени по делото лица два от взетите златни пръстени /2,75 гр. и 3 гр./.

На 02.07.2012 год. в гр.Г. обв.Д. продал на същите неустановени по делото лица фотоапарата „Сони“ и мобилния телефон „Samsung Galaxy“ с двете SIM-карти.

На 04.07.2012 год. при извършеното претърсване в жилището на Н.М. от гр.К. - баба на обв.Ж.Д. са намерени и иззети: 1 бр. флаш памет с надпис „Арасег“, 1 бр. модем с надпис „VIVACOM“, 3 бр. адаптери за микро CD /черен цвят/, 2 бр. черни калъфа за мобилен телефон.

Видно от заключение на **съдебно-медицинска експертиза** по документи на М.С.К. са нанесени следните травматични увреждания : травми на меките тъкани на главата /клепачите на дясното око, дясна скула, лява неокосмена слепоочна област/, кръвонасядания по задната средна трета на лявата мишница, вътрешна повърхност на десния лакът, гърба на дясна длан и в горната част на дясната седалищна област. Травмата в областта на дясната орбита е получена в резултат на удар с твърд тѣп предмет - юмрук или друг подобен. Кръвонасяданията по задната повърхност на лявата мишница и по гърба на дясната длан може да се получат при стискане с ръка. Охлузванията в лявата неокосмена слепоочна област могат да се получат при по-лек удар в областта на окосмената област на слепоочието с юмрук, а охлузването при допирателно действие на предмет с остър връх /нокти, части на чадър/. Останалите травматични увреждания могат да се причинят при падане на подлежащия терен назад. Възможно е травмата на главата да е причинила леко-степенно мозъчно сътресение, което

да е довело до кратковременна дезориентация на пострадалата и загуба на спомен за част от събитията. Загубата на спомен може да се дължи и на преживения психически стрес или на двете едновременно - стрес и закрыта черепно-мозъчна травма. Нанесените травми на пострадалата са ѝ причинили ВРЕМЕННО РАЗСТРОЙСТВО НА ЗДРАВЕТО, НЕОПАСНО ЗА ЖИВОТА за срок около 2 седмици.

Видно от заключенията на **оценъчните експертизи отнетите вещи**: дамска чанта, дамско портмоне, калъф за очила, червило, спирала за мигли, дамски калъф, безжичен флаш модем, флаш модем, флаш памет, фотоапарат, мобилен телефон „Самсунг Галакси" с две СИМ-карти, парфюм и банкнота от 10 лева са на обща стойност 540 лева. Дамските пръстени са изработени от злато 14 карата, с тегло съответно от: 1 бр. пръстен с тегло 1,67 гр. злато и 1 брой цирконий 0,20 гр. на стойност 117,18 лв., 1 бр. пръстен с тегло 2,75 гр. злато на стойност 160.10 лв. и 1 бр. пръстен с тегло 2,80 гр. злато и 5 бр. цирконий 0,20 гр. на стойност 185,42 лв.-всички на обща стойност 462,70 лв.

Обвиняемият е извършил деянието с пряк умисъл, тъй като е съзнавал обществената му опасност и е искал настъпването на противоправните последици.

С действията си обв.Ж.Д. от обективна и субективна страна е осъществил състава на престъпление по чл.199 ал.1 т.4 във вр. чл.198 ал.1 във вр. чл.29 ал.1 б."а" от НК за това че на 24.06.2012 год., около 01.00 часа, в гр.Г., пред сграда на ул."Любен Каравелов", при условията на опасен рецидив, отнел чужди движими вещи- 1 брой дамска чанта, 1 брой дамско портмоне, 1 брой калъф за очила, 1 бр. дамски калъф, 1 бр. червило, 1 бр. спирала за мигли, парична сума от 10 лева, 1 бр. безжичен флаш модем на Виваком, 1 бр. флаш памет „Арасег", 1 бр. флаш памет „Kingston"-4 GB, 1 бр. флаш памет-2 GB, 1 бр. фотоапарат „SONY", 1 бр. мобилен телефон „ Samsung Galaxy" с 2 бр. СИМ-карти /една на Мобилтел и една на Виваком/, 1 бр. парфюм „EDEN", 1 бр. дамски златен пръстен с /1,87 гр./, 1 бр. дамски златен пръстен /2,75 гр./ и 1 бр. дамски златен пръстен /3 гр./- всичко на обща стойност 1002,70 лева- от владението на М.С.К. от гр.Габрово, с намерението противозаконно да ги присвои, като употребил за това сила /дръпнал я с ръка, повалил я на земята и ѝ нанесъл удари по лицето- в областта на дясното око и скула и в лявата слепоочна област/, в резултат на която на пострадалата била причинена лека телесна повреда.

Разпитан на досъдебното производство, обв.Ж.Д. признава вината си и дава обяснения по обвинението.

Обвинението се доказва от събраните по делото писмени, гласни и веществени доказателства: протокол за претърсване и изземване /л.76/, протоколи за доброволно предаване /л.50,51,48,68/, заверено копие на заложен билет /л.36/, протокол за разпознаване на предмети, ведно с албум /л.76-81/, съдебно-медицинска експертиза Іп. 15-19/, оценъчни експертизи /л.57-60, л.67-68, л.73-74/, протокол /л.22/, албум за разпит на място /л.42-45/, СМУ №107/2012 год. /л.23-24/, копия на проемно-предавателен протокол, фактура и гаранционна карта /л.25-27/, разпечатки от мобилни оператори /л.37-40, 80-113/, свидетелските показания на: С.Д. /л.33/, Кр.К. /л. 38, л. 46-4П, М.К. /л.46, л.75, л.4-6/, К.Х. /л.49/, Д.Ц. /л.7-8/, И.И. /л.58/, А.А. /л.59/, Н.И. /л.64-66/ и веществените доказателства .

Смекчаващи отговорността обстоятелства - призната вина.

Оттегчаващи отговорността обстоятелства - причиняването на лека телесна повреда на пострадалата.

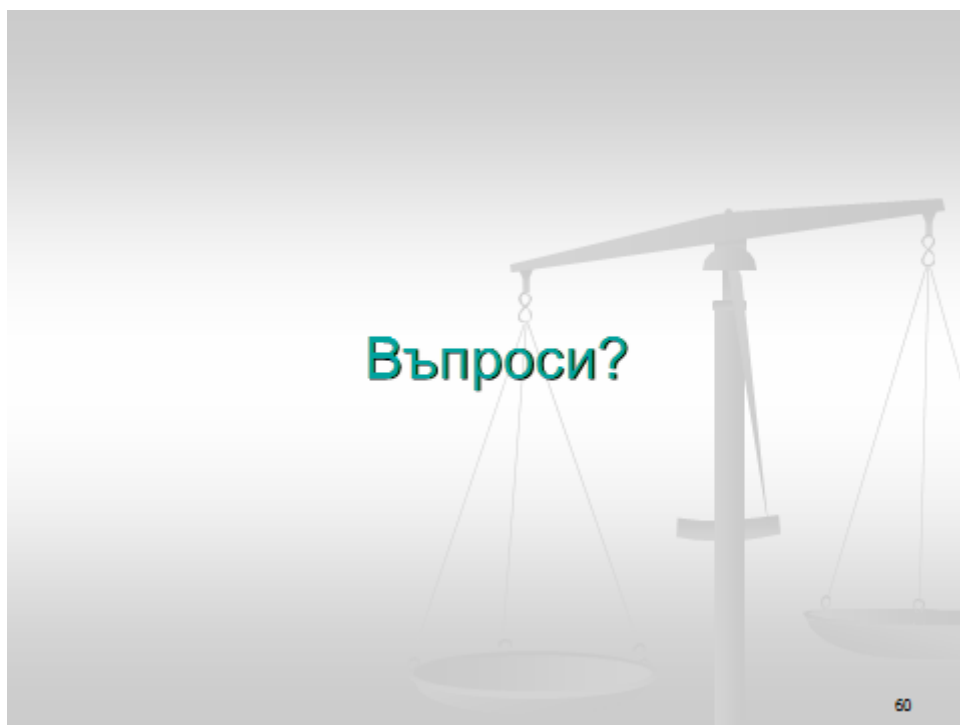
Обв.Ж.Д. е с основно образование, не женен, осъждан, в момента в затвора-гр.Стара Загора с мярка за неотклонение „Задържане под стража", взета по НОХД №528/2012 год. по описа на Окръжен съд-гр.Стара Загора, по което е предаден на съд за престъпление по чл.199 ал.1 т.4 във вр. чл.198 ал.1 от НК.

Поради изложеното и на основание чл.46 ал.1 и чл.246 ал.1 от НПК , Окръжна прокуратура

ОБВИНЯВА:

.....

След изчерпване на учебния материал, дайте възможност на участниците да зададат въпросите си.

Практическа задача

Покажете слайд 61

Разделете аудиторията на групи според номерата на казусите, които са се паднали на случаен принцип на всеки с раздаване на материалите. Предупредете, че няма да събирате и „проверявате“ работата им, но помолете говорител на групата ще бъде помолен да прочете подготвената молба.

Докато групите работят, разходете се сред тях в залата, обърнете внимание по няколко мин за всяка група, като коментирате с тях въпросите, които ги интересуват.

Насърчете дискусия и дайте възможност самите участници да отговарят на зададени от други участници въпроси. Вие, доколкото е възможно, само управлявайте дискусията.

Не забравяйте да благодарите на говорителите и да отбележите усилията на справилите се добре.

Приключване на обучението

Покажете слайд 62:

The slide features a background image of a scale of justice. At the top left is the logo for 'ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА' (Program for Development of the Judiciary System) with the acronym 'ПРСС'. At the top right is the logo for 'AMERICA FOR BULGARIA FOUNDATION' (Фондация Америка за България). The main text in the center reads 'БЛАГОДАРИМ ЗА ВНИМАНИЕТО!' (Thank you for your attention!). Below this, there is a paragraph of text: 'ПИЛОТНО ОБУЧЕНИЕ НА СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ ПО ПРОИЗВОДСТВО ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА е част от Обучителна програма, изготвена по проект „Програма за обучение на компетентни и мотивирани съдебни заседатели“ на Окръжен съд – Велико Търново. Инициативата е осъществена в рамките на проекта „Усъвършенстване на работните процеси в съда“ на сдружение „Програма за развитие на съдебната система“ и финансиран от Фондация „Америка за България“'. The number '62' is in the bottom right corner.

БЛАГОДАРИМ ЗА ВНИМАНИЕТО!

ПИЛОТНО ОБУЧЕНИЕ НА СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ ПО ПРОИЗВОДСТВО ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА е част от Обучителна програма, изготвена по проект „Програма за обучение на компетентни и мотивирани съдебни заседатели“ на Окръжен съд – Велико Търново. Инициативата е осъществена в рамките на проекта „Усъвършенстване на работните процеси в съда“ на сдружение „Програма за развитие на съдебната система“ и финансиран от Фондация „Америка за България“

62

В края на обучението питате присъстващите дали са останали доволни от обучението, от това което са чули и научили; смятат ли, че ще им бъде полезно при работата. Търсете колкото се може повече обратна връзка от участниците – нека те ви кажат какво са научили. Дали поставените цели в началото на обучението са постигнати. Попитайте ги дали искат да научат нещо друго, което вие не сте застъпили в програмата, нека да дадат идеи.

Помолете ги да попълнят формуляра за обратна връзка, намиращ се в техните папки, който е анонимен.

Раздайте УДОСТОВЕРЕНИЯ за присъствието на участниците на семинара. Добра идея, удостоверенията да бъдат раздадени лично от Председателя на съда или ръководителя на наказателно отделение. Това е жест, който ще демонстрира уважение към съдебните заседатели за отделеното от тях време и внимание.

МОДУЛ 3

Модул № 3: Последващо обучение	
Цели	<p>Модулът е предназначен за лица, вече функциониращи в качеството на съдебни заседатели и придобили известен опит като такива. Цели да осигури по- задълбочени познания за производството по наказателни дела, съгласно НПК и прилагане на придобитите знания при решаване на практически задачи.</p>
Метод/ Дейности	<p>Лекционно обучение, изнесено от поне един учител, в съчетание с периодично поставяне на въпроси и практическо занятие свързано с решаване на казус.</p> <p><i>Препоръчваме обучението да бъде изнесено от 2-ма обучители, тъй като е по-интерактивно и изморително.</i></p> <p>Обучението може да се предхожда от някаква форма на проучване на нуждите от обучение и конкретно темите, представляващи интерес за обучаемите.</p> <p>Провеждане на обучението:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Въвеждане в обучението – организационни въпроси, цели, очаквания, притеснения; 6. Представяне на лекционния материал 7. Поставянето на конкретни въпроси/дискусия за проверка познанията на участниците и адаптиране на нивото в хода на работа

	<p>8. Решаване на казуси</p> <p>Обучението завършва с попълване на формуляр за обратна връзка за оценка на обучението.</p>
Учебен материал (Теми)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Принципите в наказателния процес ▪ Избор на съдебни заседатели по конкретно дело. Основания за отвод ▪ Практическа задача – Основания за отвод ▪ Страни в съдебното производство. Причини за отлагане на дела. задължителна защита и др. ▪ Участие на съдебни заседатели в състава на съда. Права и задължения на съдебните заседатели ▪ Ред за постановяване на съдебните актове. Определяне на наказанието. ▪ Диференцирани производства. Съкратено съдебно следствие и споразумение. ▪ Практическа задача – решаване на казус
Целени резултати	<p>Придобиване на по-задълбочени знания и практическо разбиране на производството по наказателни дела по следните теми: принципи на наказателния процес, основания за отвод, състав на съда, функции на председателят на състава, типични случаи водещи до отлагане на делото, страни в съдебното производство, ред за постановяване на съдебните актове и диференцирани процедури.</p>
Участници	<p>Група от около 20 съдебни заседатели</p> <p><i>Изнасянето на обучението в малка група цели да се приложи доколкото е възможно интерактивен подход, неформална обстановка и свободна дискусия, при които да се обърне максимално внимание на нуждите на</i></p>

	<p>участниците. Ако съдът възприеме този подход, за да обучи всичките си заседатели, провежда серия от няколко еднотипни обучения. На следващо място, този метод ще позволи всяко следващо обучение да почерпи от опита на предишното и да се адаптира възможно най-много до нивото, темпото, интересите и най-общо казано нуждите на участниците.</p>
<p>Продължителност</p>	<p>Оптимална (най-кратка) продължителност: Четири лекции, всяка с продължителност 45 минути, с три паузи, първа и трета от по 10 минути, а втора от 20 минути. Общата продължителност се разполага удобно в един следобед с начален час на обучението 13:00 часа.</p> <p>Обучителният материал (във вид на примерни обяснения по отделните теми) е изложен много подробно, в случай, че има организационна възможност обучението да се проведе за един пълен ден.</p>
<p>Материали и пособия</p>	<p>За учителя: power point презентация НК и НПК Списък с участниците (полезно е да се остави празна грама за координати за кореспонденция, които участниците да попълнят) Удостоверения (за участие в обучението на заседателите)</p> <p>За участниците:</p> <ul style="list-style-type: none"> - power point презентация на хартия поставена в папка - извлечение от НПК - листи за изготвяне на молба за отвод; - химикалки - казуси

ОТКРИВАНЕ и ПРЕДСТАВЯНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

(10 минути)

Част от предварителната подготовка непосредствено преди започване на обучението включва подрежданене на залата в удобен за обучението вид, раздаване на материалите на определените за участниците места и включване на **Power Point презентацията на слайд 1 (заглавен)**, който е оформен с информация за конкретния случай – дата, място на провеждане и тн. Убедете се предварително, че можете удобно да работите с мултимедията, така че да не прекъсвате изложението си по технически причини.

Поздравете присъстващите. Представете се, като демонстрирате уважение и благодарност, че са отделили от времето си за да присъстват на това обучение. Съдебните заседатели трябва да се почувстват спокойно в залата. Ако работите с по-малка група е добра идея да помолите всеки да се представи накратко например с име и професия. Това от една страна ще позволи групата да контактува по-свободно, тъй като обучението има по-голяма продължителност. На следващо място, ще постави начало на установяване на познанство между хора, които впоследствие ще работят заедно.

Изяснете, че обучението е разработено на база проучване на потребностите на съдебни заседатели чрез допитване до самите тях, както и наказателни съдии и съдебни служители, които имат широки впечатления за най-често срещаните затруднения в работата на заседателите. Разчита се и на конструктивна критика

от страна на самите обучаеми по време и след обучението, за да се модифицира максимално според нуждите на съдебните заседатели.

Представете накратко рамката на обучението: продължителност, почивки и как са разпределени и другите т.нар „организационни въпроси“, според конкретния случай, за да не се прекъсва обучението впоследствие или да получите множество питання в почивките от различни участници по същите въпроси (*Помолете участниците да си изключат мобилните си телефони; помолете да се изслушват; насърчете ги, че могат да задават въпроси на лекторите по всяко време. Добър подход е освен да съобщите правилата и да ги напишете на флип-чарта за да стоят пред тях през цялото време*).

Помолете участниците да се „регистрират“ в присъствения списък като посочат и координати за връзка (*От една страна така че осигурите актуална информация, а от друга ще бъде възможно да им изпратите допълнително материали от обучението в електронна форма*).

Представете материалите, необходими за обучението, разположени в папка, раздадена на всеки участник. В папката има: хартиена разпечатка на презентацията (с място за бележки срещу слайдовете); извлечение от НПК за нуждите на настоящото обучение, казусите, които ще бъдат решавани по време на обучението, както и бял лист хартия, на който ще се изпълни практическата задача по съставяне на молба за отвод на някой от законовите основания. Това ще предизвика интерес и участниците ще започнат да ги разглеждат. Дайте минута за преглед на материалите и преди да започнете обучението по същество изяснете има ли някакви въпроси.

Очаквания и цели на обучението

(до 5 минути)

Покажете слайд 2:

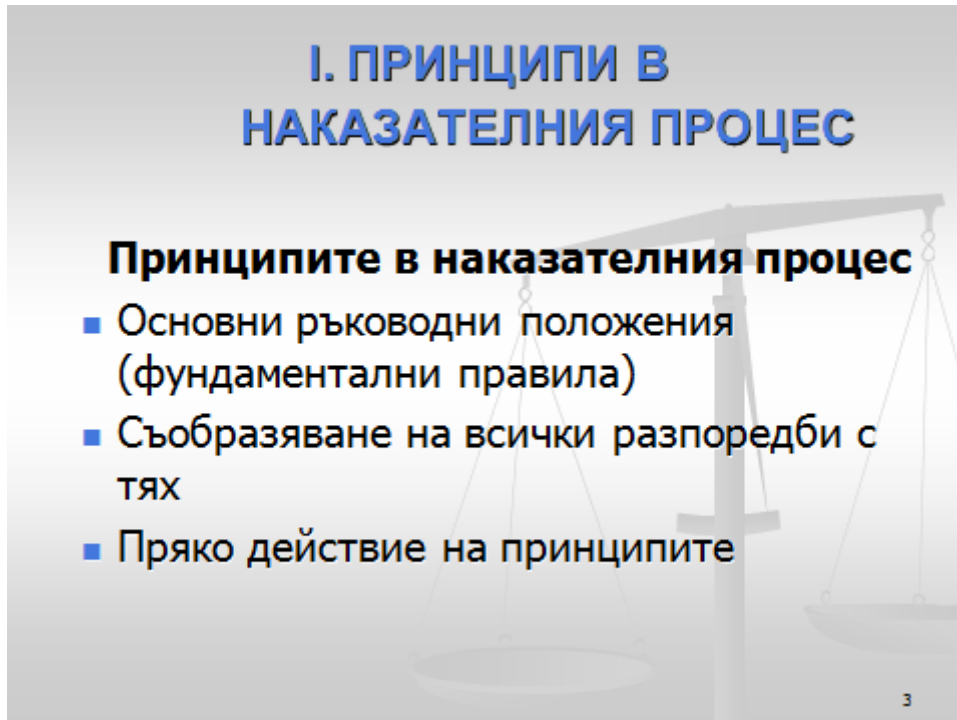

След като сте представили програмата, за да предразположите участниците към по-голямо спокойствие е хубаво да ги попитате какво очакват те от това обучение, какво мислят за работа си като съдебен заседател (Достатъчно е да изслушате 2-3 отговора, но ако има интерес изслушайте всички, които желаят да се изкажат. Имайте предвид, че често „най-активни“ са участниците, заели местата отпред, но трябва да търсите начини да приобциете цялата група. За тази цел, на този етап, както и на всеки друг, когато изложението позволява, е подходящо да сте прав; да се движите из залата; да поддържате визуален контакт и със седящите на задните места; да проверявате нямат ли и те какво да кажат; да им давате думата да се изкажат или да им задавате въпрос. Подчертайте, че задаването на въпроси не цели да „изпитате“ някого, а да потърсите мнение, както и че точно обучението е мястото да се пита и да се греша).

След това изведете **целите** на обучението: В края на обучението те ще придобият теоретични и практически знания за принципите на наказателния процес, основания за отвод, състав на съда, функции на председателят на състава, типични случаи водещи до отлагане на делото, страни в съдебното производство, ред за постановяване на съдебните актове и диференцирани процедури. Придобитите в края на обучението знания ще им послужат в непосредствената им работа като съдебен заседател.

I. Принципи на наказателния процес (20 минути)

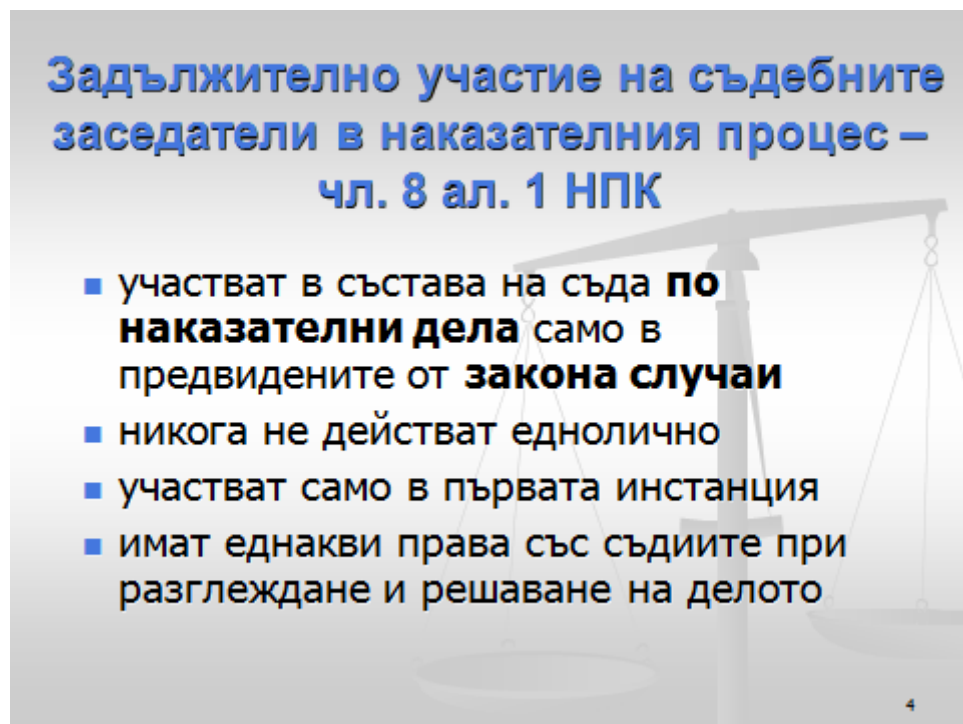
Покажете слайд 3:

Примерни обяснения: Принципите представляват **основи ръководни положения** върху които се изгражда наказателния процес, за да се осигури постигането на стоящите пред него задачи - защита на интересите на държавата и отделните граждани и ЮЛ от престъпни посегателства, чрез разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилното прилагане на закона. Принципите са посочени в НПК и представляват по друг начин казано най-важните и принципни правила, според които се развива наказателния процес и с които се съобразяват всички други разпоредби. Но те имат и пряко приложение, тъй като съдът може директно да се позове на тях. Принципите са равнопоставени, но едновременно се намират във взаимовръзка и обусловеност един от друг.

Участие на съдебните заседатели

Покажете слайд 4:

Задължително участие на съдебните заседатели в наказателния процес – чл. 8 ал. 1 НПК

- участват в състава на съда **по наказателни дела** само в предвидените от **закона случаи**
- **никога не действат еднолично**
- участват само в първата инстанция
- имат еднакви права със съдиите при разглеждане и решаване на делото

4

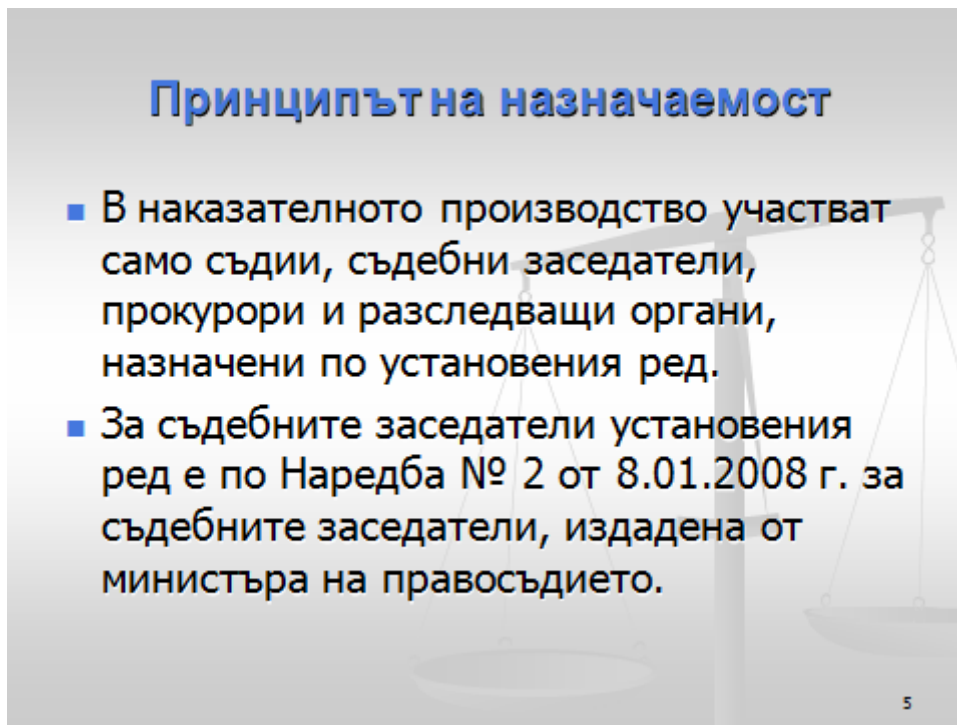
Примерни обяснения: Участието на съдебните заседатели в състава на съда е основен принцип в наказателното производство. Той е израз на демократизма в нак. процес. Участието на граждани като „съдебни заседатели“ не ги прави държавни служители, а е израз на граждански и обществен дълг.

В предвидените в закона случаи по нак. дела, в състава на съда задължително участват съдебни заседатели. Съдебните заседатели никога не действат еднолично, а като част от колективния орган, наречен съдебен състав. Те участват само при първоинстанционното разглеждане на делото. Във втората (нарича се въззивна) и третата (нарича се касационна) инстанция състава на съда е от трима съдии. Броят на заседателите винаги е по-голям от броя на професионалните съдии в състава.

Гаранция на този принцип е това че съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите при разглеждане и решаване на делото. Това означава например, че имайки право на глас с равна тежест при решаването на делото, двамата съдебни заседатели могат да решат изхода от делото.

Принципът за назначаемост

Покажете слайд 5:

Принципът на назначаемост

- В наказателното производство участват само съдии, съдебни заседатели, прокурори и разследващи органи, назначени по установения ред.
- За съдебните заседатели установения ред е по Наредба № 2 от 8.01.2008 г. за съдебните заседатели, издадена от министъра на правосъдието.

5

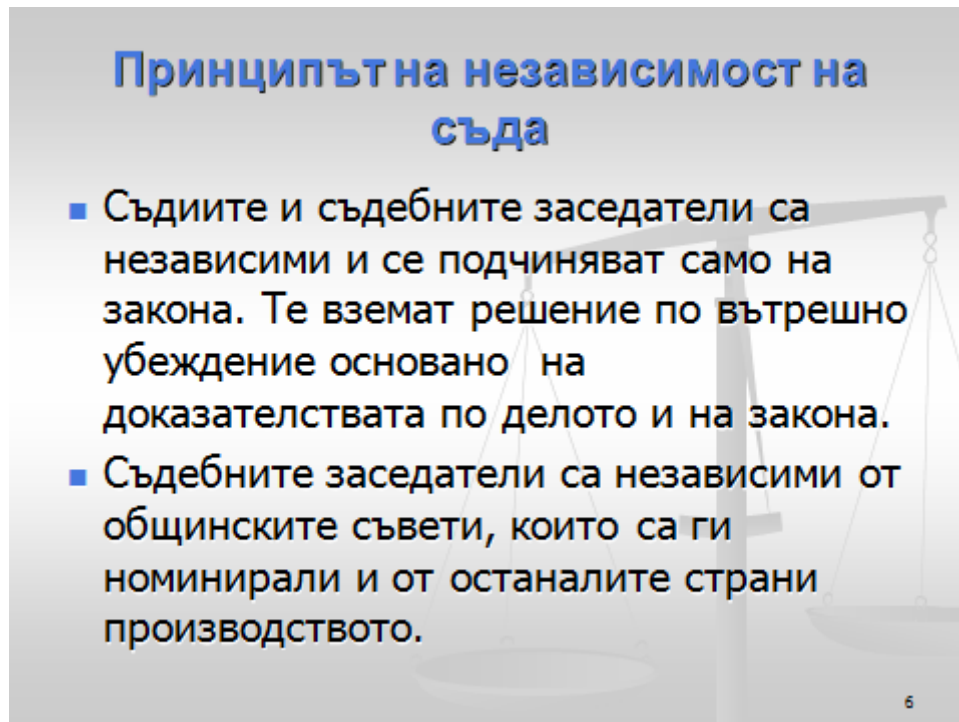
Примерни обяснения: Този принцип означава, че в наказателното производство участват само съдии, съдебни заседатели, прокурори и разследващи органи, назначени по установения ред. Участието на съдебен заседател или съдия в състава на съда, който не е назначен по предвидения нормативен ред, винаги води до незаконен съдебен състав и до безусловно основание за отмяна на постановената присъда.

Съдебните заседатели се избират от Общинския съвет на съответното населено място и се гласуват от общо събрание на съдиите на по-горния съд, от съда в който ще заседават. Встъпват в длъжност след полагане на клетва. Това е редът по Наредба № 2 от 8.01.2008 г. за съдебните заседатели, издадена от министъра на правосъдието.

Задайте следния въпрос на аудиторията: *Може ли съдебен заседател да упълномощи друго лице да участва от негово име и на негово място в съдебния състав по дадено наказателно дело?*

Независимост на съда

Покажете слайд 6:

Принципът на независимост на съда

- Съдиите и съдебните заседатели са независими и се подчиняват само на закона. Те вземат решение по вътрешно убеждение основано на доказателствата по делото и на закона.
- Съдебните заседатели са независими от общинските съвети, които са ги номинирали и от останалите страни производството.

6

Примерни обяснения: Принципът означава, че при осъществяване на своите функции съдиите и съдебните заседатели са независими и се подчиняват само на закона. Те осъществяват дейността си по вътрешно убеждение, основано единствено на доказателствата по делото и на закона.

Никои държавни и обществени органи, граждани, частни лица и партийни организации и т.н. не могат да се намесват в работата на съдебния състав по конкретното висящо производство и не могат да дават никакви указания, как то да се реши.

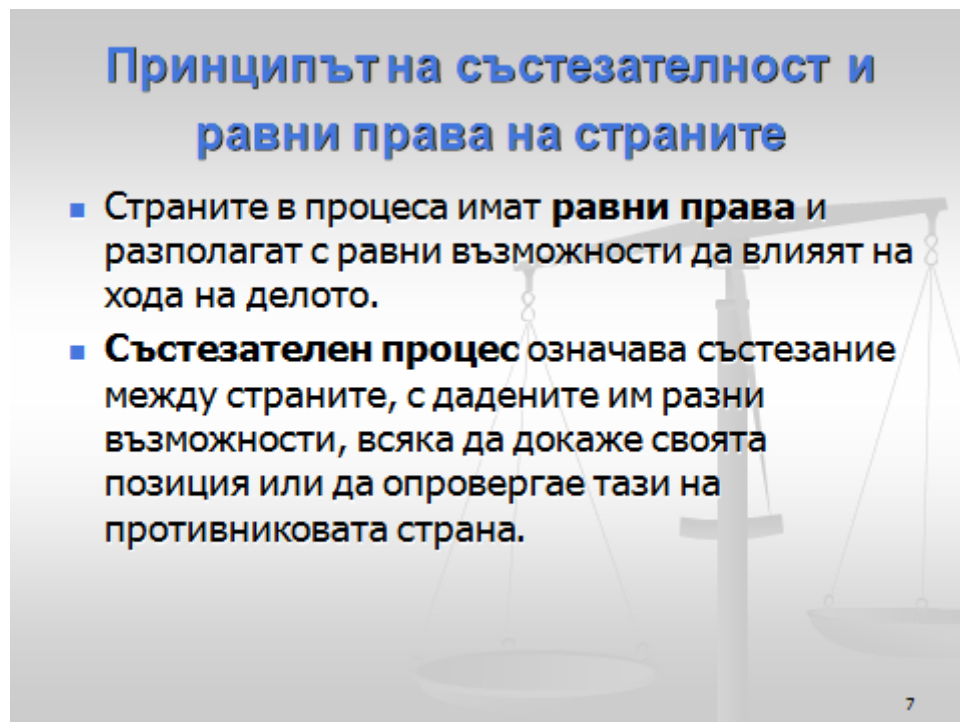
Задайте следния въпрос: *Може ли министърът на вътрешните работи да дава указания на съдебния състав? / Може ли ВСС да дава указания на съдебния състав?*

Подчертайте изрично, че въпреки, че са излъчени от общинския съвет съдебните заседатели не са обвързани от този орган на местната власт или от негови отделни членове. Не са обвързани и от партийните организации, в които примерно членуват и чийто отделни членове са ги предложили за такива. Тези лица не могат да задължават съдебния заседател да заема по конкретното дело една или друга позиция. Съдебните заседатели не само не дължат отчет и обяснение на горепосочените лица защо съдебния състав е постъпил по един или друг начин, но те във всички случаи трябва да се въздържат от всякакви коментари по конкретно дело.

Съдът е независим от всички страни в процеса, включително и от прокурора. В съдебната фаза на процеса прокурорът е страна, както са подсъдимият и защитникът. Обвинителният акт внесен от прокурора няма задължителна за съда сила. Съдът може да приеме други фактически констатации, да реши по друг начин въпроса за доказателствата, за вината, за правната квалификация и за деянието. Исканията и възраженията на прокурорът в съдебната фаза не са задължителни за съда и той суверенно решава дали те са основателни или не. Обвинителната реч на прокурора също няма задължителна за съда сила. В нея прокурорът не решава, а само предлага как да се решат от съда въпросите при постановяване на присъдата, включително и за размера на наказанието, което иска.

Състезателност и равни права на страните

Покажете слайд 7:

Принципът на състезателност и равни права на страните

- Страните в процеса имат **равни права** и разполагат с равни възможности да влияят на хода на делото.
- **Състезателен процес** означава състезание между страните, с дадените им разни възможности, всяка да докаже своята позиция или да опровергае тази на противниковата страна.

7

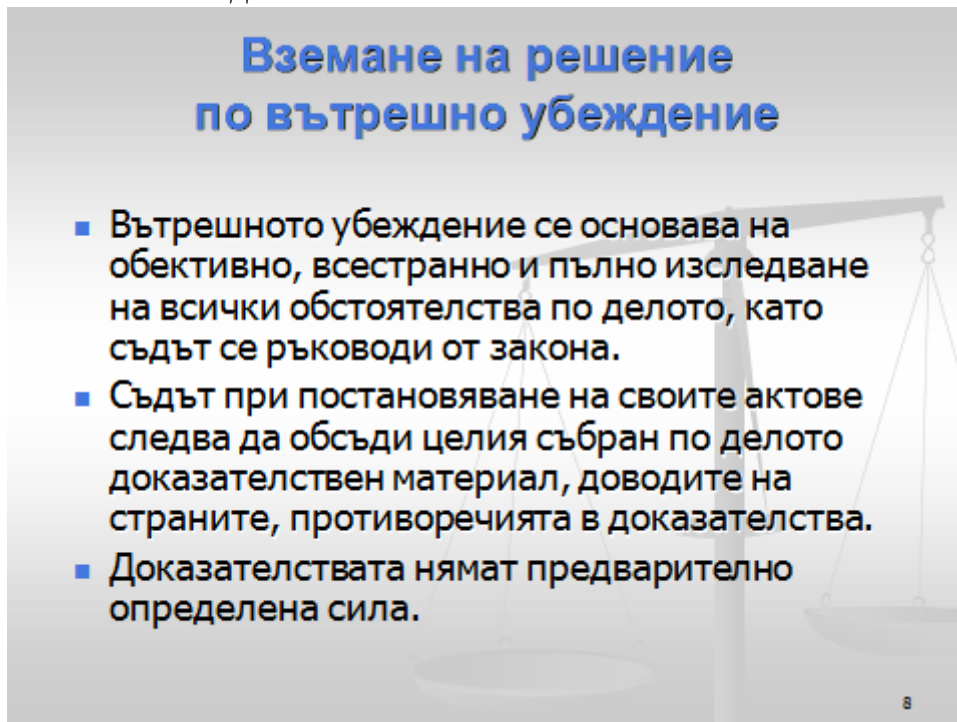
Примерни обяснения: Страните в процеса имат равни права, тъй като разполагат с равни възможности да влияят на хода на делото, например – и прокурорът и защитата могат да искат от съда да събере доказателства, да правят искания, бележки и възражения. Равните права не означават еднакви по обем правни възможности, тъй като страните в процеса – прокурорът и подсъдимият, осъществяват различни процесуални функции. Равенството в правата осигурява състезателността в наказателния процес.

Състезателен процес означава състезание между страните, при което с дадените им от закона разни възможности, всяка да докаже своята позиция или да

опровергае тази на противниковата страна. Състезателността по наказателни дела се свежда до осигуряването на възможност за противопоставяне на тезите на защитата и обвинението, при което да се достигне до разкриване на обективната истина и даване на вярната правна оценка на извършеното деяние, естествено с участието на съда като ръководно – решаващ орган в съдебната фаза на процеса.

Вземане на решение по вътрешно убеждение

Покажете слайд 8:

Вземане на решение по вътрешно убеждение

- **Вътрешното убеждение се основава на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото, като съдът се ръководи от закона.**
- **Съдът при постановяване на своите актове следва да обсъди целия събран по делото доказателствен материал, доводите на страните, противоречията в доказателства.**
- **Доказателствата нямат предварително определена сила.**

Примерни обяснения: В решаващата дейност на съда основно място заема принципа за вземане на решенията по вътрешно убеждение. То трябва да бъде основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото, като съдът се ръководи от закона. Вътрешното убеждение не е интуиция, то не може да се формира произволно и безогледно. Напротив следва да се формира само въз основа на доказателствата по делото и разпоредбите на закона. Вътрешното убеждение представлява увереност у отделният член на съдебния състав да приеме, че даден факт се е случил в действителност респ. да приеме, че не се е случил.

Всичко това означава, че съдът при постановяване на своите актове следва да обсъди целия събран по делото доказателствен материал, доводите на страните, противоречията в доказателства. От друга страна съдът, не може да изопачава

конкретни доказателства или да се позова на материали, които не са събрани и проверени по реда на НПК.

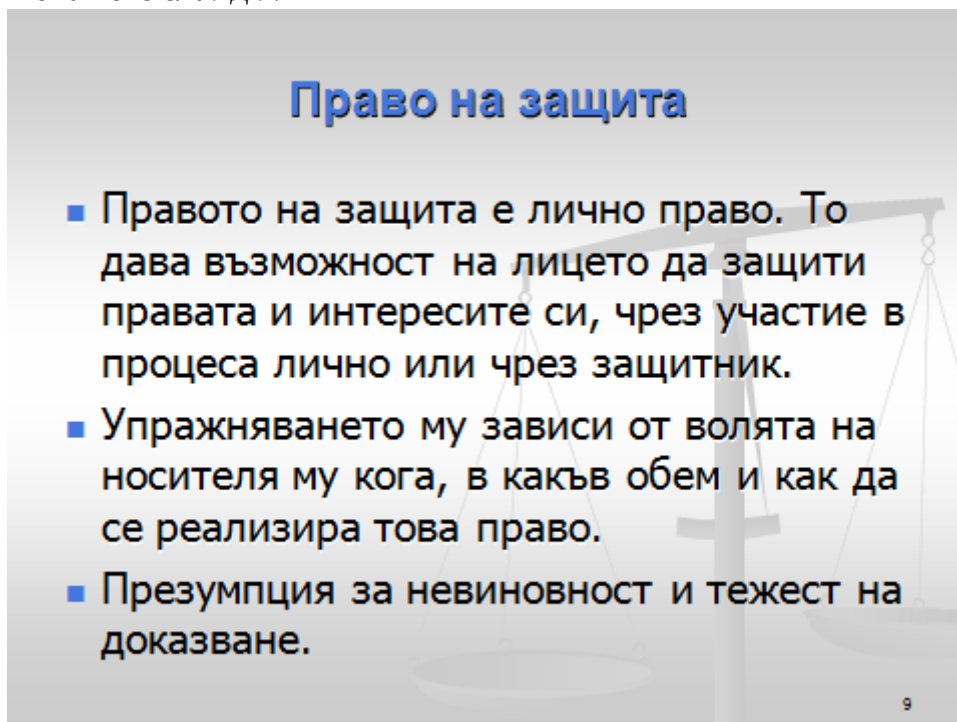
Задайте следния въпрос: Може ли вътрешното убеждение да се образува и въз основа на информация, разгласена от медиите?

Гаранция за спазването на този принцип в наказателния процес е, че доказателствата и средствата за тяхното установяване не могат да имат предварително определена сила. Така например самопризнанието е доказателство, напълно равностойно на останалите доказателствени материали, но не може присъдата да почива само на него. Ако възникне съмнение за неговата достоверност, не се взема под внимание. Пример за доказателства с предварително определена сила е имало в т.нар. инквизиционен процес през Ренесанса. Самопризнанието се е приемало за единица достоверност, показанията на благородник за 1/2 достоверност и т.н.

Задайте следния въпрос: Следва ли да се цени самопризнанието направени от подсъдимия, ако по делото от другите доказателства се установява, че той не е бил съпричастен към извършеното?

Право на защита

Покажете слайд 9:

Право на защита

- Правото на защита е лично право. То дава възможност на лицето да защити правата и интересите си, чрез участие в процеса лично или чрез защитник.
- Упражняването му зависи от волята на носителя му кога, в какъв обем и как да се реализира това право.
- Презумпция за невиновност и тежест на доказване.

9

Примерни обяснения: Всеки има право на защита. Правото на защита е лично право, даващо възможност на конкретното лице чрез участие в процеса да защити правата и интересите си. Може да бъде реализирано лично или чрез

защитник. В последният случай може да имаме защита от упълномощен от лицето защитник или защита по назначение, примерно в хипотезите на задължителната защита по отношение на обвиняемия.

Упражняването му зависи от волята на лицето кога, в какъв обем и как да се реализира това право. Така например, в досъдебното производство обвиняемият може да не се е защитавал и да е заемал пасивна позиция, но това не означава, че в съдебната фаза на процеса не може да дава обяснения, да прави доказателствени искания, да упълномощава защитник и т.н.

Задайте следния въпрос: *Следва ли съдът да отложи делото за следващо съдебно заседание, ако обвиняемият изяви желание да бъде защитаван от упълномощен от него защитник?*

Съденият състав, както и другите органи на наказателния процес не могат да правят изводи във вреда на носителя на правото на защита, поради това, че не упражнява това си право или че не го прави в пълен обем или че упражняването е неубедително и безрезултатно. Неупражняването на правото на защита никога не опорочава процеса, за разлика от непредоставянето на възможност за това от съда или прокурора в ДП.

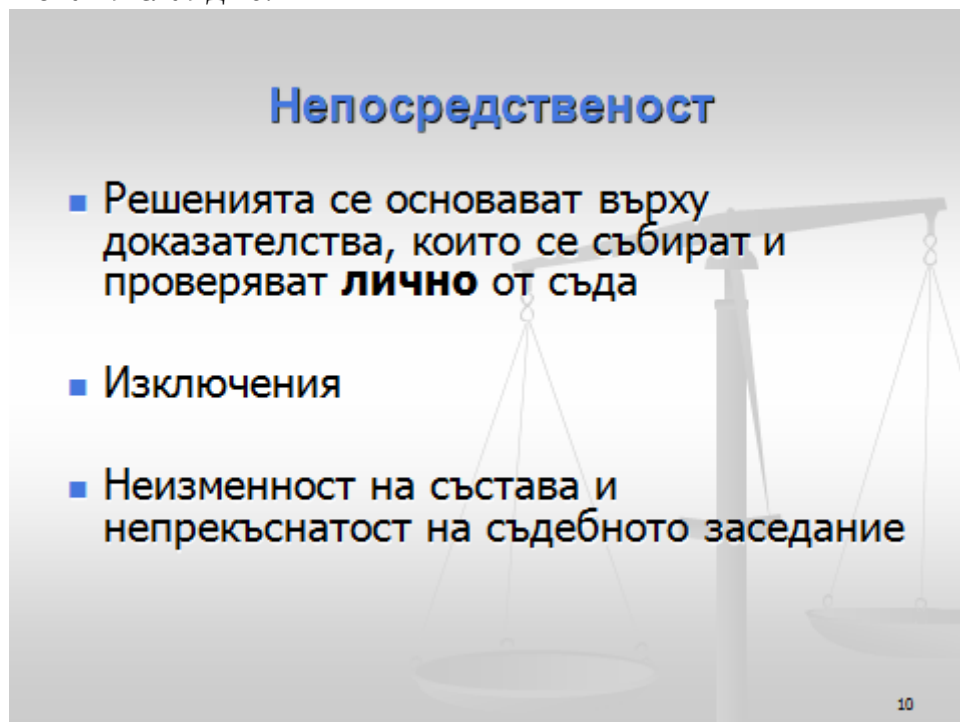
Най-голямата гаранция за реализиране на право на защита е презумпция за невинност. Съгласно нея обвиняемият се смята за невинен до установяване на противното с влязла в сила присъда. Привличането на едно лице в качеството на обвиняем не прекратява действието на тази презумпция, нито я разколебава. Напротив води до нейното най – пълно разгръщане. Фактът на повдигането на обвинение спрямо дадено лице не води до извода за неговата виновност, нито до предположение за наличието ѝ. Прокурорът пледирайки за осъждане на подсъдимия, дори доказвайки повдигнатото от него обвинение, също не опровергава тази презумпция. Тя не е едно предположение за невинност, а законодателно разбиране, че обвиняемият се счита за невинен до доказване на противното с влязла в сила присъда.

Пряка проява на тази презумпция е тежестта на доказване в наказателния процес, която лежи върху прокурора по делата от общ характер и ако той не докаже обвинението, присъдата ще бъде оправдателна. Това от своя страна означава, че обвиняемият не е длъжен да доказва възраженията си, както и че върху него може да бъде прехвърлена тежестта на доказване. Присъдата не може да почива на предположения, обвиняемият е или доказано виновен или невинен. Недоказаната виновност е равнозначна на невинност.

Задайте следния въпрос: *Длъжен ли е обвиняемият да докаже къде се е намирал по време на извършване на престъплението? А ако това е поискано от прокурора?*

Непосредственост

Покажи слайд 10:

Непосредственост

- Решенията се основават върху доказателства, които се събират и проверяват **ЛИЧНО** от съда
- Изключения
- Неизменност на състава и непрекъснатост на съдебното заседание

10

Примерни обяснения: Този принцип означава, че съдът основава решенията си върху доказателствени материали, които се събират и проверяват лично. Ето защо съдът не може да се позове на доказателства, събрани и проверени на ДП, а следва на ново да ги събере, провери и установи. От този принцип има някои изключения. Те са допустими само ако НПК ги предвижда изрично – например, при определени условия е възможно прочитане на показания на свидетел и обвиняем дадени пред съд в ДП; при съкратено съдебно следствие, при задочно производство, което се води в отсъствие на подсъдимия, при разпит по делегация.

Задайте следния въпрос: *Защо свидетелят се разпитва от съда, след като е разпитан от разследващите органи? Какво значение има изявлението на свидетеля, че е дал показния отдавна и вече не си спомня нищо по случая?*

Принципът на непосредственост е гарантиран от изискването за неизменност на състава. Това означава, че делото се разглежда от един и същи състав на съда, от започването до завършването му с присъда. Това е важно, тъй като ако член на състава бъде възпрепятстван да продължи участието в разглеждането на делото, то трябва да започне от начало. По тази причина, по делата, за които се очаква продължително разглеждане – тъй като участват много страни, има много доказателства и т.н., се определят и запасни съдии и съдебни заседатели.

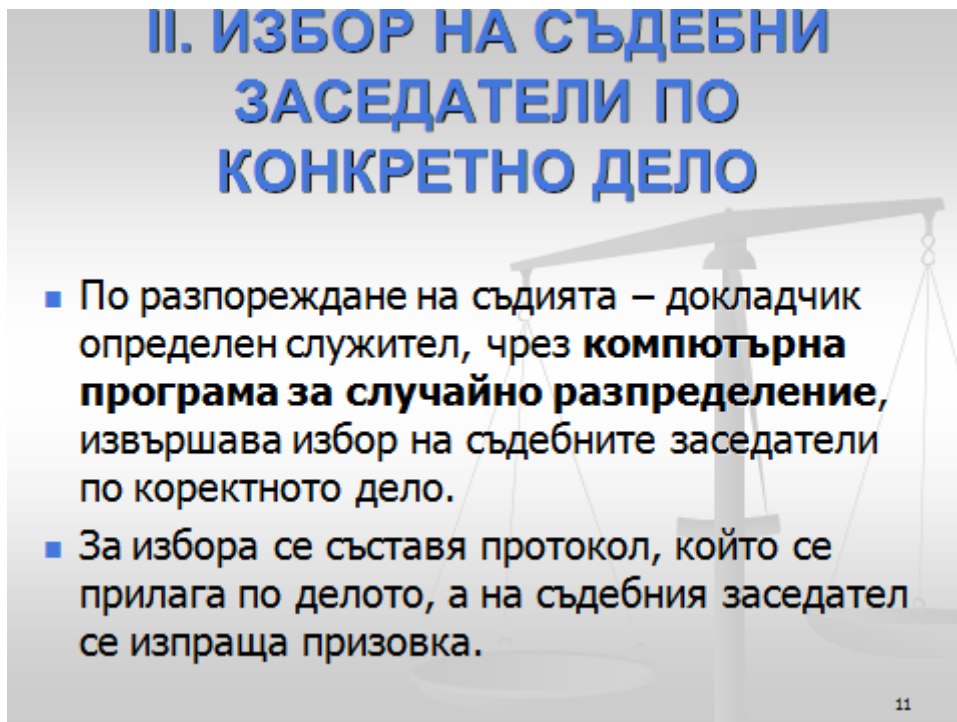
Друга гаранция на този принцип е изискването за непрекъснатост на съдебното заседание. Според това правило съдът след като изслуша последната дума на подсъдимия е длъжен да постанови присъда. След последната дума на

подсъдимия до обявяване на присъдата в съдебно заседание съдът не може да разглежда други дела. Противното би представлявало нарушение, което е основание за отмяна на присъдата.

II. Избор на съдебни заседатели по конкретно дело. Основания за отвод

(15 минути)

Покажете слайд 11:

II. ИЗБОР НА СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ ПО КОНКРЕТНО ДЕЛО

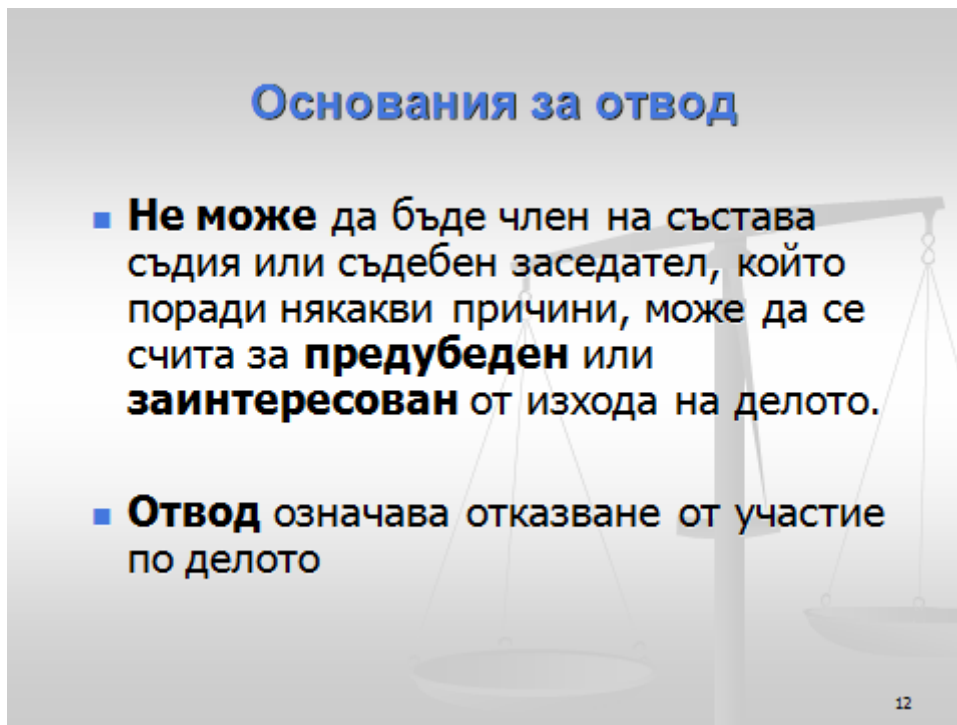
- По разпореждане на съдията – докладчик определен служител, чрез **компютърна програма за случайно разпределение**, извършва избор на съдебните заседатели по коректното дело.
- За избора се съставя протокол, който се прилага по делото, а на съдебния заседател се изпраща призовка.

11

По този слайд не са необходими допълнителни обяснения, но можете да дадете такива по по-често поставяните от заседателите въпроси във Вашия съд във връзка с избора на заседатели. Например, че съдебният заседател участва в максимум 60 заседания в рамките на календарната годината, но няма задължителен минимум; ако обаче разглеждането на делото, в което участват съдебни заседатели продължи след изтичане на петгодишния срок, мандатът им продължава до приключване на делото в съответната съдебна инстанция. и тн.

Какво означава отвод (самоотвод)?

Покажете слайд 12:

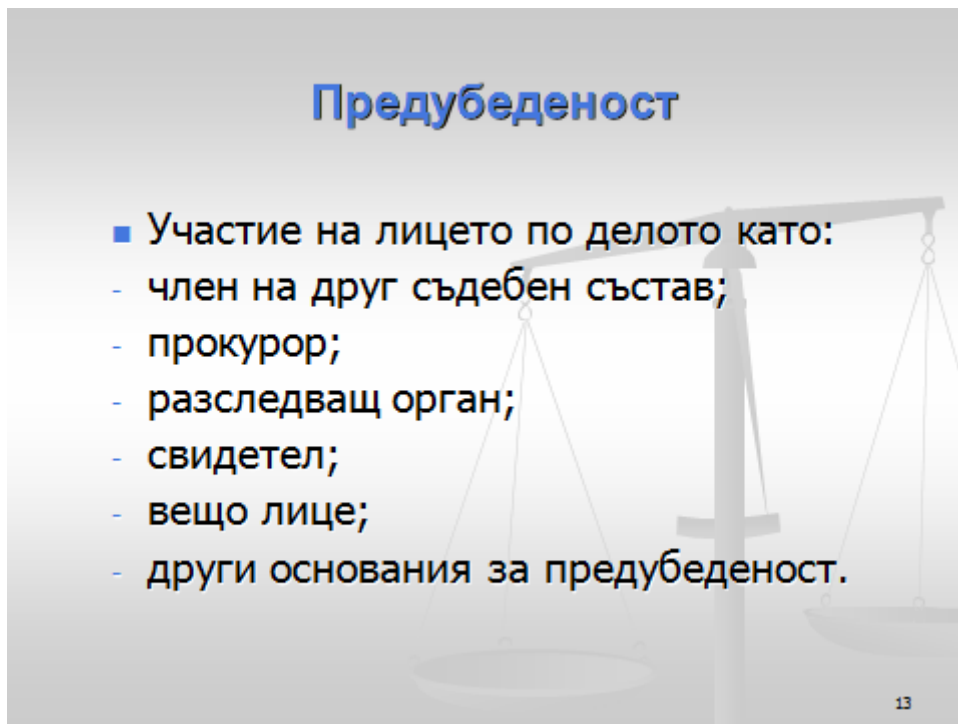
Основания за отвод

- **Не може** да бъде член на състава съдия или съдебен заседател, който поради някакви причини, може да се счита за **предубеден** или **заинтересован** от изхода на делото.
- **Отвод** означава отказване от участие по делото

12

Примерни обяснения: Членовете на съдебния състав трябва да бъдат независими и безпристрастни. Затова ако съществуват някакви причини, поради които съдия или съдебен заседател може да се счита за предубеден или заинтересован от изхода на делото, той не може да бъде член на състава. Изключването на този съдия или съдебен заседател от състава се нарича отвеждане /отвод.

Покажете слайд 13:

Предубедеността означава, че съдия или съдебен заседател от действащия съд е участвал по делото в това качество в друга съдебна инстанция, например:

- вече е участвал в състава на съда, постановил присъда, която е отменена и делото се гледа отново; или
- е одобрил споразумение за решаване на делото, по отношение на един от подсъдимите, като делото продължава за останалите; или
- е участвал при съдебния контрол в досъдебното производство относно във връзка с МНО / неотклонение задържане под стража /;
- или е участвал в делото в друго качество /извършвал е разследване по делото, бил е прокурор по делото, бил е обвиняем, настойник, или попечител на обвиняемия, защитник или повереник по делото, бил е свидетел, поемно лице, вещо лице, преводач, тълковник или специалист - технически помощник по делото/.

Важното при всички тези хипотези е, че съдията или съдебния заседател са взели вече становище по основните процесуални въпроси или пък са имали друго качество в процеса, поради което се предполага, че няма да са обективни и безпристрастни.

Покажете слайд 14:

Заинтересованост от изхода на делото

- **Свързва се най – вече с имуществен интерес, родствената или друга близка връзка, които влияят върху обективността на преценката.**
- **„Близки роднини“ по смисъла на НПК.**
- **Други основания за заинтересованост.**

14

Заинтересоваността от изхода на делото е свързана най – вече с имуществения интерес и родствената връзка, които предпоставят в достатъчна степен на убедителност, че член от състава на съда ще е пряко повлиян от тази връзка респ. интерес. Заинтересован от изхода на делото е този, който е бил или може да встъпи в наказателното производство като частен обвинител, частен тъжител, граждански ищец или граждански ответник; съпруг или близък роднина на лицата посочени, съпруг или близък роднина на друг член от състава на съда.

Ако участниците проявяват интерес, полезни за изясняване на родствениите връзки за следните примерни обяснения. Бихте могли при обясненията да илюстрирате връзките със схема на флипчарт.

По смисъла на §1 от Допълнителните разпоредби на НПК „близки роднини“ са възходящите, низходящите (вкл. осиновените, доведените и заварените), роднините по сребрена линия до четвърта степен, както и роднините по сватовство до трета степен.

***Родството по права линия** е възходящо и низходящо. Линията е възходяща, когато се разглежда от потомство към предшественик – пр. от син към баща и низходяща, когато я разглеждаме от предшественика към потомството – пр. от баща към син. Роднини по права линия са дядото – бащата – внукът – правнукът и т.н. Степената на родство по права линия зависи от броя на поколенията, които свързват лицата – пр. между дядо и внук има две степени, т.е. те са роднини от втора степен.*

Родството по сребрена линия е връзката между две лица, които имат общ родоначалник, без едното да произхожда от другото. Сребрени роднини са братята и сестрите, чичо (леля, вуйчо) и племенниците; първи братовчеди.

Родството по сватовство се разграничава в два вида: връзка между съпруга и роднините на другия съпруг и връзка между роднините на единия съпруг и роднините на другия съпруг (между сватове). Примери: снаха и свекърва са в първа степен по сватовство; заварено дете и втора майка (съпруга на родителя) – също; внукът на единия съпруг е в сватовство втора степен с другия съпруг. Родителите на съпрузите са роднини по сватовство от втора степен, децата им от предходни бракове – също.

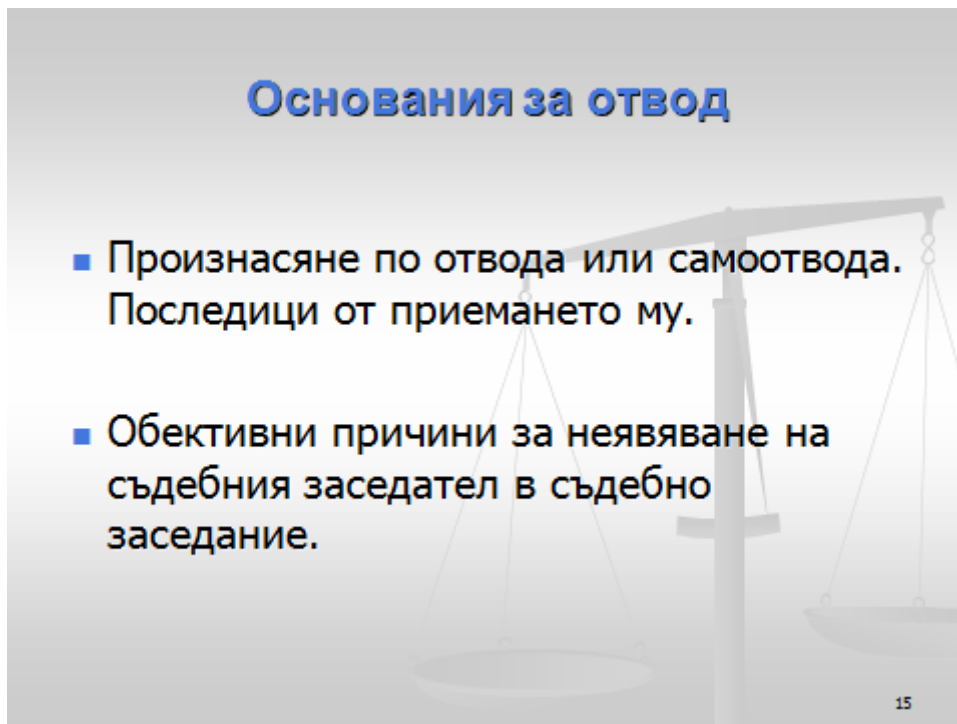
При наличието на което и да е от посочените основания, съдебният заседател е длъжен да се отведе.

Подчертайте, че поради сложността за преценка на родствените връзки, когато заседателят установи наличието на някакво родство с някой участник в делото, следва да уведоми за това председателя на състава.

Не може да участва в състава на съда съдебен заседател, който поради други обстоятелства може да се счита предубеден или заинтересован пряко или косвено от изхода на делото. Например съдията респ. съдебният заседател е участвал в друго дело, по което са обсъждани въпроси свързани с висящото производство и предварително е изградил представа за изхода на делото. Др. пример - съдебният заседател е в близки или емоционални отношения с подсъдимия, пострадалия, прокурора. Ако се затруднява да прецени сам дали конкретните обстоятелства са основание да се самоотведе, заседателят следва да уведоми председателя на състава.

Пример за пристрастност е случая със заседателя по делото за убийството на Андрей Луканов. След започване на съдебното следствие пред СГС, заседател си е позволил да дава изявление по виновността на подсъдимите пред столична медия.

Покажете слайд 15:

Отвод на съдебния заседател може да бъде поискан и от някоя от страните до началото на съдебното следствие, освен ако основанията за това са възникнали или са станали известни на по-късен етап.

Преди съдебно заседание исканията за отвод или самоотвод следва да бъдат в писмен вид до председателя на състава, изрично мотивирани т.е. точно и ясно следва да се изложат обстоятелствата, поради които заседателят може да се счита за предубеден или заинтересован от изхода на делото. В съдебно заседание мотивите се отразяват в съдебния протокол. По тяхната основателност съдът се произнася незабавно в тайно съвещание с участието на всички членове на състава.

Избраният по делото съдебен заседател може да не участва в състава на съда, не само при наличие на основание за отвод, но и поради **обективни основателни причини** (заболяване, семейни причини, отсъствие от града и др.) за невъзможност за явяване в съдебно заседание. При възникване на такива обстоятелства съдебният заседател следва да уведоми своевременно в писмен вид, преди датата на съдебното заседание, председателя на състава. При неотложност на случая това може да стане и по телефона.

В случаите на отвод на съдебен заседател, или невъзможност за явяване в съдебно заседание, се определя друг съдебен заседател, чрез деловодната програма, като в същата се вписват мотиви за определяне на нов съдебен заседател. Отново се съставя протокол, който се разпечатва и се прилага към

делото, заедно с молбата на съдебния заседател, с която прави отвод, или сочи уважителна причина за невъзможност за явяване в съдебно заседание (в случай, че на делото не е даден ход).

Проверете дали участниците са си изяснили основанията за отвод, като им зададете посочените по-долу примерни въпроси. Задавайте въпросите на цялата аудитория, а не „изпитвайте“ конкретен участник.

1. Роднини са изтеглени като заседатели в един и същи състав, въпреки случайния избор. Трябва ли да някой от тях да си направи отвод и ако, да кой от тях?
2. Обикновеното познанство с подсъдимия/пострадалия/защитника основание ли е за отвод?
3. Налице ли е основание за отвод, ако подсъдимата е била класна респ. учителка на съдебния заседател?
4. Може ли да участва заседател при повторно разглеждане на делото в същата инстанция?
5. Може ли да участва заседател в дело, по което подсъдимият е първи братовчед на съпругата на заседателя?
6. Налице ли е основание за отвод, ако подсъдимият е съсед на заседателя или те са баджанащи, т.е. мъж на сестрата на съпругата?
7. Може ли съдебния заседател да се чувства предубеден или заинтересован пряко или косвено от изхода на делото, когато подсъдимият му е бил началник, когато има кредит към банка, която е оцетено ЮЛ или когато подсъдимият е управител на конкурентна фирма?

Практическа задача - Отвод

Покажете слайд 16:

Основания за отвод

Практическа задача:
Изготвяне на молба за отвод

Време за работа: 15 мин

16

Разделете аудиторията на групи от по 4-5 човека и на всяка група посочете различна хипотеза за отвод. Предупредете, че няма да събирате и „проверявате“ работата им, но помолете говорителя на групата ще бъде помолен да прочете подготвената молба.

Докато групите работят, разходете се сред тях в залата, обърнете внимание по 1-2 мин за всяка група, като коментирате с тях въпросите, които ги интересуват.

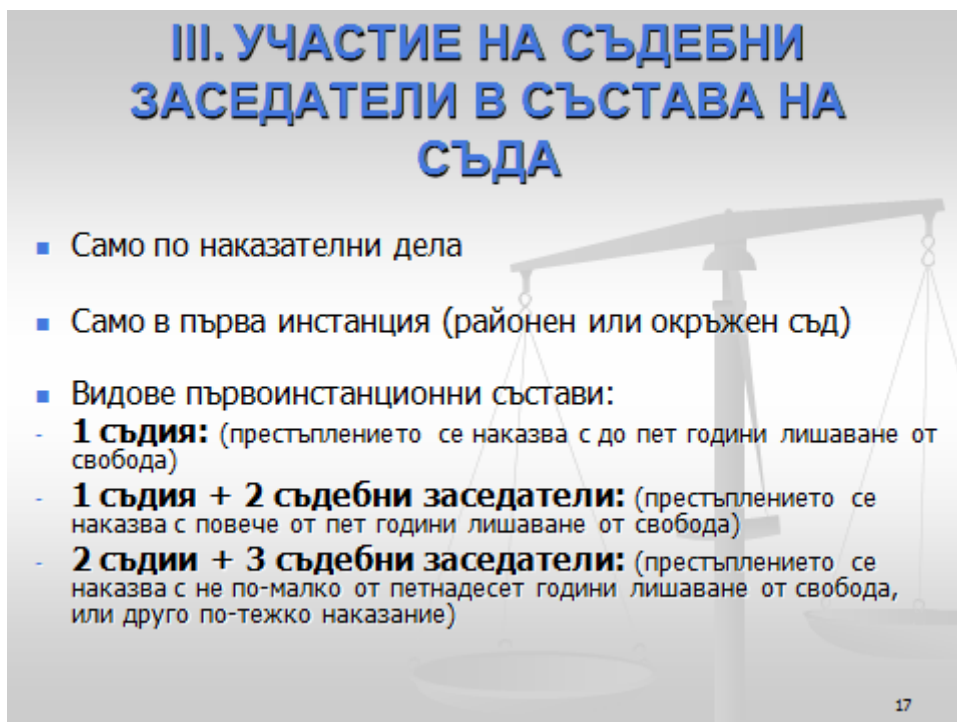
Не забравяйте да благодарите на говорителите за изчитането на молбите и да отбележите усилията на справилите се добре групи.

III. Състав на съда. Функции на председателя на състава. Причини за отлагане на делото

(? минути)

Съдебен състав

Покажете слайд 17:

III. УЧАСТИЕ НА СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ В СЪСТАВА НА СЪДА

- Само по наказателни дела
- Само в първа инстанция (районен или окръжен съд)
- Видове първоинстанционни състави:
 - **1 съдия:** (престъплението се наказва с до пет години лишаване от свобода)
 - **1 съдия + 2 съдебни заседатели:** (престъплението се наказва с повече от пет години лишаване от свобода)
 - **2 съдии + 3 съдебни заседатели:** (престъплението се наказва с не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода, или друго по-тежко наказание)

17

Съдените заседатели участват в разглеждане на първоинстанционни наказателни дела, както в районен, така и в окръжен съд. Това кой съд действа като първа инстанция определя процесуалния законът (НПК). В него изрично е посочено кои престъпления са подсъдни на окръжния съд като първа

инстанция, а всички други престъпления извън тях са подсъдни на районния съд.

За да бъдат валидни действията и решенията на съда, съставът трябва да бъде законен. Преди всичко това означава, че съдът следва да разгледа делото в такъв съдебен състав какъвто е предписал законът. Съгласно чл.28 ал.1 НПК при разглеждане на наказателни дела като първа инстанция, съдът разглежда делата в състав от:

- **един съдия**, когато за престъплението се предвижда наказание до пет години лишаване от свобода.

- **един съдия и двама съдебни заседатели**, когато за престъплението се предвижда наказание повече от пет години лишаване от свобода.

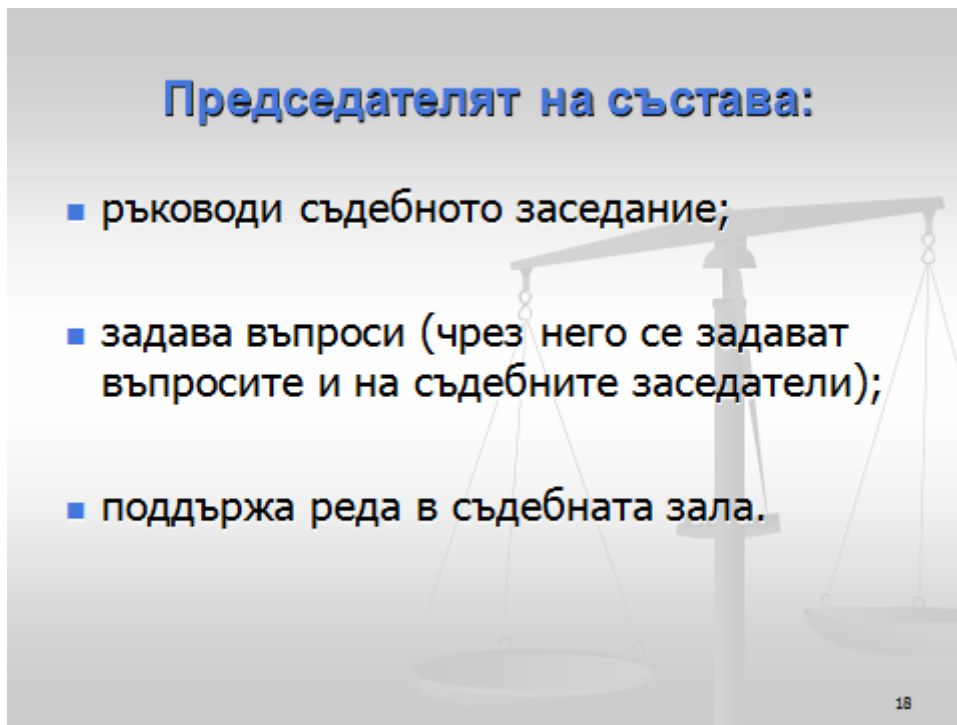
Такива са престъпленията против собствеността – кражба /основен и квалифициран състав/, грабеж, длъжностно присвояване, обсебване, унищожаване и повреждане, престъпленията против личността – убийство /основен състав/, телесни повреди, изнасилване, престъпления против транспорта – ПТП с телесна повреда или смърт.

- **двама съдии и трима съдебни заседатели**, когато за престъплението се предвижда наказание не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода, или друго по-тежко наказание (а това са: доживотен затвор или доживотен затвор без замяна). Такъв състав има само в окръжен – съд. Това обикновено са престъпленията против републиката, квалифицираните убийства, най – тежко квалифицираните грабежи, присвоявания и документни измами и др.

Когато подсъдимият е непълнолетен, законът изисква съдебните заседатели да бъдат учители или възпитатели.

Председател на състава

Покажете слайд 18:

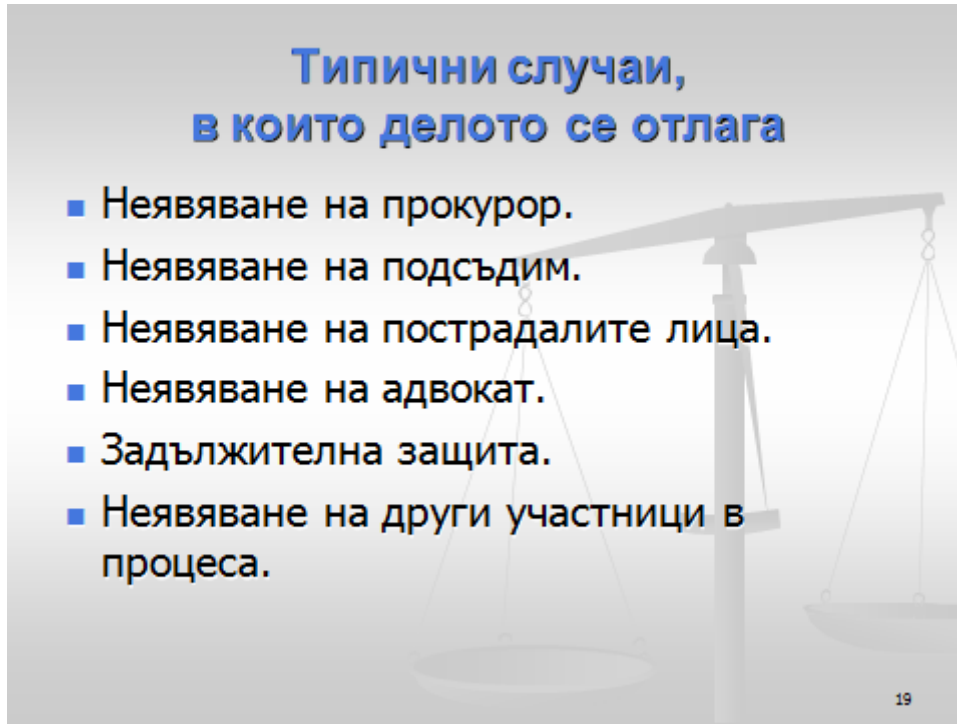
Примерни обяснения: Председател на състава е винаги професионалният съдия. Той ръководи съдебното заседание. Това означава, че в хода на процеса той изразява волята на съда чрез обявяване на определенията на съда и при събиране на доказателствата, следи за точно отразяване на извършените процесуални действия в протокола. Ефективното изпълнение на тази функция следва да осигури обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото, както и точно спазване на закона, както изисква НПК.

Председателят на състава поддържа реда в съдебната зала, като за груби нарушения може да налага глоба до 500 лв. на всеки присъстващ. Може да отстранява присъстващите от съдебната зала при неспазване на реда в нея, като преди това ги е предупредил за това последствие. Разпорежданията на председателя са задължителни за всички, които се намират в съдебната зала. Разпорежданията на председателя могат да бъдат отменени от състава на съда.

Типични случаи, в които делото се отлага

(? Минути)

Покажете слайд 19:

Примерни обяснения: След откриване на съдебното заседание председателят на състава извършва проверка дали са се явили всички призовани лица и редовността на процедурата по призоваване на неявилите се. В зависимост от резултатите от тази проверка съдът следва да установи дали са налице предпоставките за даване ход на делото.

Неявяване на прокурор

Участието на прокурора по наказателни дела от общ характер е задължително, ето защо неявяването му в съдебно заседание винаги е основание за отлагане на делото. На практика до такава хипотеза би могло да се достигне в прокуратури с по – малък на брой прокурори и поради внезапност и непредвидимост на причините за неявяване. Това е така, тъй като Прокуратурата на Р България е единна, централизирана и йерархична структура, и възпрепятстваният прокурор може да бъде заменен от всеки друг прокурор от съответната прокуратура или пък от по – горната по степен.

Неявяване на подсъдим

Ако са налице уважителни причини и не се явява подсъдимият, ход на делото не може да бъде даден. Ако подсъдимият не се явява без уважителни причини,

съдът следва да провери дали присъствието на същият в съдебното заседание е задължително, а то е такава, когато обвинението е за тежко престъпление. (Изяснете какво означава „тежко престъпление“: за конкретното престъпление НК предвижда наказание лишаване от свобода повече от пет години). В такива случаи съдът задължително отлага делото за друго съдебно заседание. На основание чл. 66 НПК, обаче може да вземе респ. да измени мярката му за неотклонение или пък да постанови принудителното му довеждане по реда на чл. 71 НПК. Целта на тези действия на съда е да се осигури присъствието на подсъдимия в съдебната зала, защото ако то е задължително, а съдът не е положил нужните усилия в тази насока, това винаги е съществено процесуално нарушение.

Ако явяването на подсъдимия не е задължително съдът може т.е. по своя преценка да разпреди неговото довеждане. Съдът може да разгледа делото в отсъствие на обвиняемия, ако това няма да попречи за разкриването на обективната истина. Това е т. нар. задочно производство, т.е. без участие на обвиняемия.

Възможно е неявяването на подсъдимия да се дължи на уважителна причина напр. заболяване, което налага отлагане на делото. За да се защитава ефективно подсъдимият трябва да е здрав, защото всяко влошаване на здравословното му състояние, което налага специално лечение, рефлектира върху пълноценното му участие в процеса, като основен субект на функцията по защита.

До отлагане на делото може да се стигне и въпреки, че подсъдимият се е явил. Това ще стане, ако след като председателя на състава извърши проверка за редовността на връчването на обвинителния акт на подсъдимия установи, че от връчването са минали по-малко от седем дни. Това е срок, който законът гарантира на подсъдимият, за да се запознае с делото и да подготви защитата си. В този случай делото следва да се отложи. Единственият начин да не се стигне до отлагане е ако подсъдимият заяви, че не желае да се възползва от правото си. С оглед принципа на равнопоставеност идентични права имат пострадалия или неговите наследници респ. оцетеното ЮЛ по повод на съобщението, с което те се уведомяват, че в седмодневен срок могат да направят искания за конституиране, т.е участие в съдебното разглеждане на делото. Не спазването на този срок също не е абсолютно основание за отлагане на делото, тъй като посочените лица могат да заявят ще желая делото да продължи и са организирали защитата на интересите си, въпреки неспазването на срока.

Неявяване на пострадалите лица

Във връзка с пострадалия и неговите наследници следва да се посочи, че ненамирането им на посочените от тях адрес за призоваване в страната не е

основание за отлагане на съдебното заседание. Ако обаче са налице уважителни причини, поради които пострадалият, респ. наследниците му, които са процесуално легитимирани да се конституират като страни в процеса не се явяват, ход на делото не може да бъде даден.

Неявяване на адвокат. Задължителна защита

Неявяването на упълномощен защитник, когато защитата е задължителна независимо от причините за неявяването /болест, служебна ангажираност по друго дело и т.н./ винаги е основание за отлагане на делото - съдебното заседание се отлага, когато не се яви защитникът, ако не е възможно да бъде заменен с друг, без да се накърни правото на защита на подсъдимия. Ето защо съдът следва да отложи съдебното заседание, ако подсъдимият заяви, че желае да бъде защитаван от неявилния се упълномощен от него защитник. На практика така се постъпва и когато подсъдимият заяви, че желае да си упълномощи защитник. И двете хипотези са гаранции за ненарушаване правото на защита на подсъдимия и реализиране на правата му в пълен обем.

Съдът следва да отложи делото, ако в залата не присъства защитник, а защита на подсъдимия е задължителна в случаите на чл. 94 ал. 1 НПК. Те са:

- обвиняемият е непълнолетен т.е. той е на възраст между 14 и 18 години;
- обвиняемият страда от физически или психически недостатъци, които му пречат да се защитава сам т.е такива физически недъзи /затруднения в слуха и говора/ или душевни заболявания, които го възпрепятстват да осъществява в пълен обем личната си защита;
- делото е за престъпление, за което се предвижда лишаване от свобода не по-малко от десет години или друго по-тежко наказание – т.е. долната граница на предвиденото наказание лишаване от свобода е най – малко 10 години;
- обвиняемият не владее български език;
- интересите на обвиняемите са противоречиви и един от тях има защитник - примерно единият обвиняем си признава, че с другия е извършил престъплението, а последният отрича това и има защитник;
- направено е искане по чл. 64 НПК или обвиняемият е задържан. Според съдебната практика тази хипотеза е приложима и когато обвиняемият е задържан по друго дело, изтърпява наказание лишаване от свобода;
- делото се разглежда в отсъствието на обвиняемия т.е. т.нар. задочно производство;

- обвиняемият не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това. Според практиката на ЕСПЧ „интересите на правосъдието изискват назначаването на защитник“, когато на обвиняемия е повдигнато обвинение за престъпление, за което се предвижда наказание лишаване от свобода.

В процесуалния закон изрично са предвидени и други случаи на задължителна защита – напр. при настаняване на обвиняемия за изследване в психиатрично заведение, по диференцираните процедури за сключване на споразумение и на съкратено съдебно следствие и др.

Неявяване на други участници в процеса

В случай, че в съдебното заседание не се явяват свидетели и вещи лица, съдебният състав преценява дали ще има полза за развитието на процеса от даването на ход на делото в това заседание. Такава е налице, ако обективно е възможно да се извършат процесуални действия за изясняване на обективната истина. Например не се явяват свидетелите, но се явяват експертите, същите могат по преценка на съда да бъдат разпитани преди разпита на свидетелите. При тази хипотеза, ако подсъдимият възрази за промяна на реда на съдебното следствие и заяви, че ще даде обяснения след разпита на свидетелите е безпредметно да се дава ход на делото.

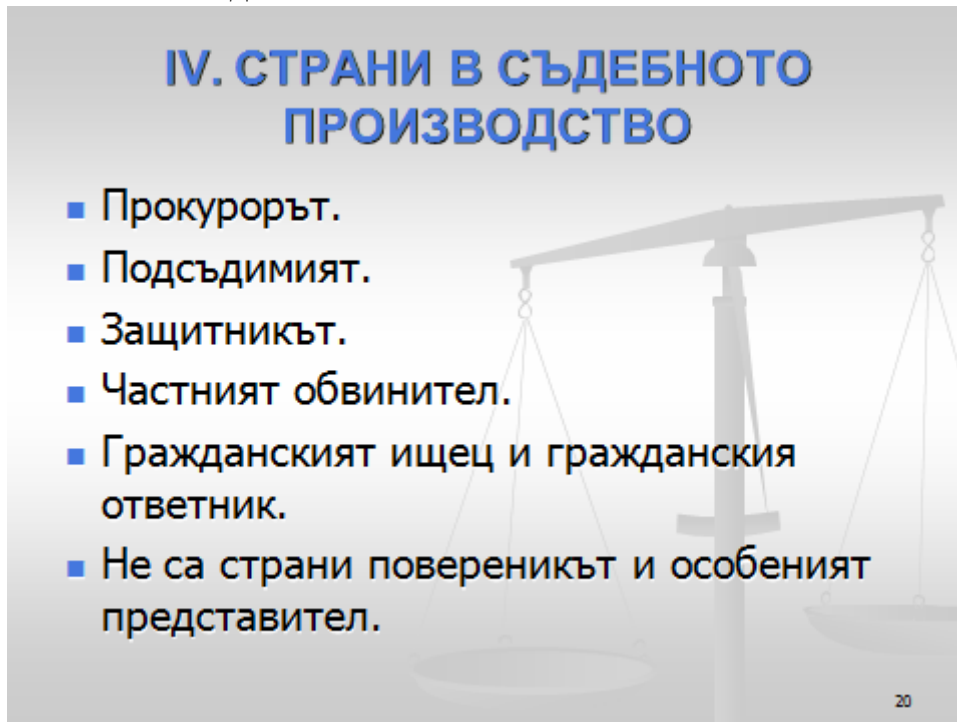
Причини за отлагане на делото могат да бъдат и исканията на страните за събиране на доказателства – разпити на свидетели, назначаване на експертизи, изискване от съответните институции на документи и приобщаването им по делото като писмени доказателства.

Ако не се яви някой от редовно призованите страни, свидетел или вещо лице, без уважителни причини, с което стане причина за отлагане на делото и необосновано забавяне на процеса съдът следва да наложи глоба.

IV. Страни в съдебното производство.

(? Минути)

Покажете слайд 20:

IV. СТРАНИ В СЪДЕБНОТО ПРОИЗВОДСТВО

- Прокурорът.
- Подсъдимият.
- Защитникът.
- Частният обвинител.
- Гражданският ищец и гражданския ответник.
- Не са страни повереникът и особеният представител.

20

Страните в съдебното производство са: прокурорът, подсъдимият и защитникът, частният тължител и частният обвинител, гражданският ищец и гражданския ответник.

Съдът не е страна в процеса, той е арбитър по фактическите и правни спорове между обвинението и защитата. След внасянето на обвинителния акт от прокурора, съдът ръководи процеса и решава всички въпроси по делото. Според Конституцията на РБ само съдът правораздава т.е. само той може да признае обвиняемия за виновен и да му наложи наказание.

Прокурор

В съдебната фаза на процеса прокурорът е страна. Прокурорът е държавен обвинител – той повдига и поддържа обвинението от името на държавата по наказателни дела от общ характер. Прокурорът е представител на прокуратурата, която е единна и централизирана структура. Задачата му е да докаже виновността на подсъдимия в извършване на престъплението, за което му е повдигнато обвинение. Това не означава, че прокурорът е задължен да поддържа обвинението, ако обвинителната теза не се подкрепя от доказателствата по делото. В тези случаи в хода на делото прокурорът е длъжен да заяви, че не поддържа обвинението (той обаче не може да го прекрати, не може да оттегли обвинителния си акт). Това негово становище, обаче не обвързва съдът и не го освобождава от задължението да се произнесе по вътрешно убеждение и да постанови дори осъдителна присъда, когато това следва от доказателствата по делото.

Обвиняем / Подсъдим.

Обвиняем е лицето, което е привлечено в това качество на досъдебното производство. В хода на съдебното производство това лице се нарича подсъдим. Обвиняемият /подсъдимият/ имат редица права по закон да научи за какво престъпление е привлечен в това качество и въз основа на какви доказателства; да дава или да откаже да дава обяснения по обвинението; да се запознава с делото, включително и с информацията, получена чрез използване на СРС, и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в наказателното производство; да прави искания, бележки и възражения; да се изказва последен; да обжалва актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, да има защитник. Подсъдимият има право и на последна дума. Правото на защита е едно от най-важните права на обвиняемия – той има право на лична защита т. право да се защитава сам и право да има защитник /т. е. да бъде подпомогнат в защитата си от друго лице – упълномощено от него или назначено по съответния ред/. В хода на процеса, обвиняемият дава «обяснения» (а свидетелите дават «показания»). Това е негово право, а не задължение. Недаването на обяснения в никой случай не следва да се преценява във вреда на лицето. Неговите обяснения, ако даде такива, са както защитно, така и доказателствено средство.

Защитник

Защитникът оказва правна помощ на обвиняемия и съдейства за разкриване на всички обстоятелства, които са в полза на обвиняемия, ръководейки се от вътрешно убеждение въз основа на доказателствата по делото и закона. Защитникът е длъжен да съгласува с обвиняемия основните линии на защита, както и да уведоми обвиняемия, ако счита, че предложената от обвиняемия линия на защита е несъвместима със задълженията му, като продължава защитата, ако не бъде отстранен по съответния ред. Обвиняемият може по всяко време да се откаже от защитник с изключение на някой от хипотезите на задължителна защита. Защитникът не може да се откаже от поетата защита, освен ако е станало невъзможно да изпълнява задълженията си по независещи от него причини. Освен това замяната на един защитник с друг може да стане само със съгласието или по молба на обвиняемия.

Граждански ищец

Пострадалите лица или техните наследници, както и юридическите лица, които са претърпели вреди от престъплението, могат да предявят в съдебното производство граждански иск за обезщетение на вредите и да се установят като граждански ищци. Вредите, чиято обезвреда се търси трябва пряко и непосредствено да следват от него. Така например при кражба и грабеж гражданския ищец може да претендира стойността на отнетото му, за което има повдигнато обвинение, а при измама паричната стойност на вредата причинена му от измамливите действия на подсъдимия. При телесни повреди може да се търси обезщетение за причините болка и страдание. Има редица

престъпления, при които е невъзможно да се предяви граждански иск в наказателния процес, тъй като в състава им не е предвиден престъпен резултат, например документната подправка, при които престъпно е самото подправяне на един документ, без значение дали при последващото му използване някой реално и неправомерно се е обогатил или извлякъл друга полза. Когато се претендират имуществени вреди гражданският ищец не може да претендира повече от колкото са вменени на подсъдимия с повдигнатото му обвинение. Това означава, че ако при кражбата са откраднати вещи на стойност 1000 лв., гражданският ищец не може да претендира повече. Съдът не може да присъди повече от поисканото, но може по – малко, ако се установи, че стойността на откраднатите вещи е по – ниска или не се докаже, че подсъдимия е откраднал всички вещи, за които има обвинение. Конкретният размер на обезщетението за неимуществени вреди съдът определя въз основа на принципа за справедливост. Това обезщетение възмездява главно страданията и загубата на морална опора и подкрепа, понесени от увредения вследствие на престъплението. Увреден може да бъде само лице от кръга най – близките на пострадалия – негови низходящи, съпруг или възходящи и то само ако се докаже, че действително се понесли такива вреди. Ето защо нямат право на обезщетение за неимуществени вреди близките на починалия от престъплението, които са били с него в лоши отношения напр. родители изоставили децата си и обратно, съпрузи живеещи в дълга фактическа раздяла и т.н. Право на такова обезщетение обаче имат лицата, които са отглеждали едно неосиновено дете, когато до почине в резултат на престъпление или пък лица съжителстващи като съпрузи, ако единият почине от конкретно престъпление. Искът може да бъде предявен устно или с писмена молба най-късно до даване ход на съдебното следствие, като може да бъде предявен както срещу подсъдимия, така и срещу други лица, които носят гражданска отговорност за вредите, причинени от престъплението.

Граждански ответник

Граждански ответник е лицето, срещу което е предявен граждански иск. Гражданският ответник е лицето, носещо отговорност за вреди, причинени от друго. Граждански ответник например би могъл да бъде родителят на непълнолетен подсъдим или пък при пътнотранспортно произшествие възложителят на работа, при изпълнението на която подсъдимият е предизвикал транспортното произшествие.

Частен обвинител

Пострадалият, а при негова смърт – наследниците му, претърпял имуществени или неимуществени вреди от престъпление, което се преследва по общия ред,

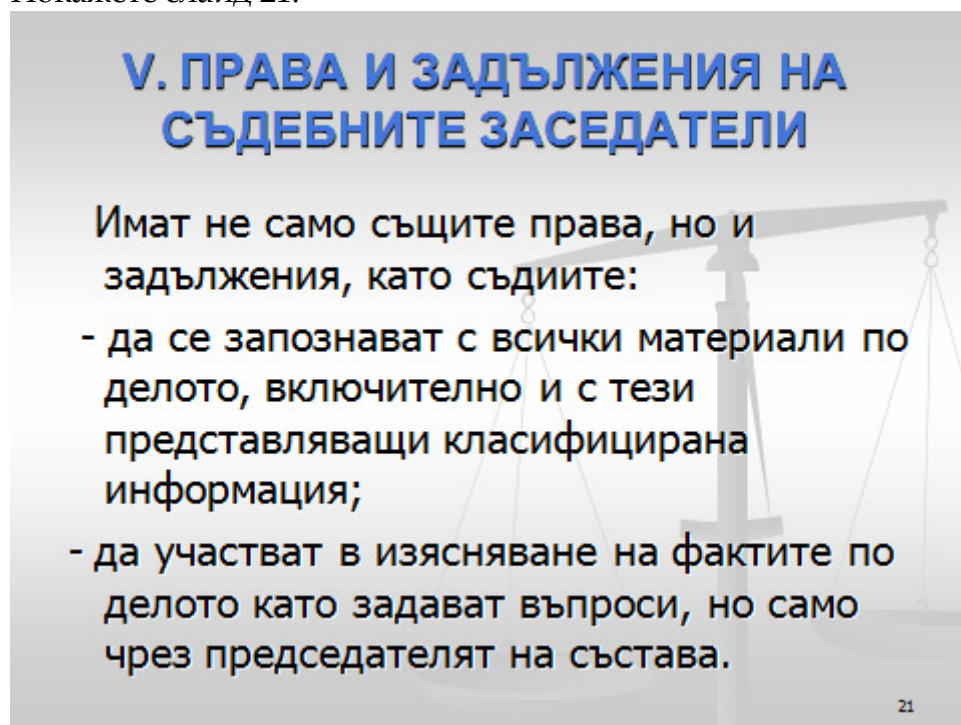
има право да участва в съдебното производство като частен обвинител. Частният обвинител може да бъде само физическо, но не и юридическо лице. Частният обвинител поддържа в съда обвинението наред с прокурора, но може да поддържа обвинението и след като прокурорът заяви, че не го поддържа. Молбата за участие като частен обвинител може да е писмена или устна и се прави най-късно до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд. Частният обвинител може да се конституира и като граждански ищец.

Повереник и особен представител

Повереникът и особеният представител не са страни в процеса, но са възможни участници. Повереникът е лице, което се упълномощава от частния обвинител, гражданския ищец и гражданския ответник, за да защитава правата им в процеса. При доказана липса на средства за адвокатско възнаграждение и желание да имат повереник, ако интересите на правосъдието го изискват, съдът ще назначи на горните страни повереник. Особеният представител е адвокат, който се назначава от съда на малолетен или непълнолетен пострадал, когато неговите интереси и тези на родителя му, настойника или попечителя са противоречиви, както и на недееспособен или ограничено дееспособен пострадал, когато интересите му противоречат на интересите на неговия настойник или попечител. Типичен пример за противоречиви интереси е налице, когато малолетният или непълнолетният е пострадал от престъпление извършено от родителят му респ. настойника или попечителя.

V.Права/задължения на съдебните заседатели в процеса (? минути)

Покажете слайд 21:

V. ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА СЪДЕБНИТЕ ЗАСЕДАТЕЛИ

Имат не само същите права, но и задължения, като съдиите:

- да се запознават с всички материали по делото, включително и с тези представляващи класифицирана информация;
- да участват в изясняване на фактите по делото като задават въпроси, но само чрез председателя на състава.

21

Примерни обяснения: Съдебният заседател, след като положи клетва и бъде призван от съда по конкретно дело има същите права и задължения, като съдиите:

- Да се запознае с всички материали по делото , включително и с тези представляващи класифицираната информация. (По отношение на съдиите, но и на съдебните заседатели не да се извършва проучване за надеждност по ЗЗКИ и те имат право на достъп до класифицирана информация по силата на самия закон.)
- Съдебният заседател има право да се запознае с материалите **само по тези дела по които е призван за съдебен заседател**. Няма право на достъп до всички дела в съда.
- Да взема участие за изясняване на фактите по делото като задава въпроси, както на обвиняемия, така и на свидетелите и вещите лица. Това той прави задължително чрез председателя на състава;

Покажете слайд 22:

Права и задължения на съдебните заседатели

- длъжни са да пазят в тайна и да не разгласяват каквато и да било информация, станала им известна в това качество;
- длъжни са да не се отнасят с предубеденост или дискриминиране към участниците в процеса на основата на раса, вероизповедание, национален произход, пол, физически или психически недъзи и т.н.

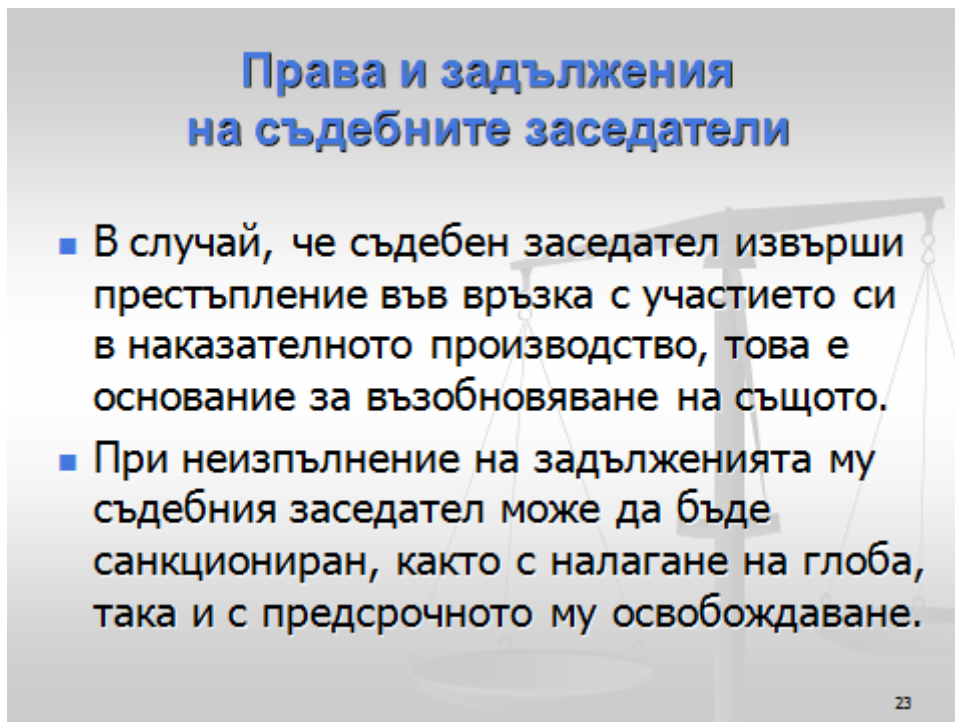
22

- Съдебният заседател е длъжен да **пази в тайна** и да не разгласява каквато и да било информация, станала му известна във връзка в качеството на СЗ, в т.ч. фактите станали му известни при съвещанията на съдебния състав както и това кой от състава каква позиция е заел при тези съвещания. Не е редно СЗ да общува с журналисти във връзка с разглеждани дела, да коментира хода на процеса, както и постановената присъда. Няма право да осъществява лични отношения със страните.

Провокирайте дискусия, като зададете следния въпрос: *Може ли съдебен заседател да приеме спонтанна покана да обядва с прокурора по делото? Ако има заседатели отговорили, че няма проблем, задайте им същия въпрос, но „с подсъдимия“ – изяснете отново равното положение на страните по делото и недопустимостта съдът да създава дори впечатление за предубеденост.*

- Съдебните заседатели са длъжни да **не се отнасят с предубеденост или дискриминиране** към някого на основата на раса, вероизповедание, национален произход, пол, физически или психически недъзи, или на други основания. Трябва да избягват всякакви ситуации, които могат да доведат до конфликт на интереси, както и да не допускат възможност да бъдат поставени в реален или предполагаем конфликт.

Покажете слайд 23:

Права и задължения на съдебните заседатели

- В случай, че съдебен заседател извърши престъпление във връзка с участието си в наказателното производство, това е основание за възобновяване на същото.
- При неизпълнение на задълженията му съдебният заседател може да бъде санкциониран, както с налагане на глоба, така и с предсрочното му освобождаване.

23

Примерни обяснения: В случай, че съдебен заседател извърши престъпление във връзка с участието си в наказателното производство, това е основание за възобновяване на същото / чл.422 ал.1 т.2 НПК/. Пример за престъпление: чл.302 ал.1 т.2 от НК- подкуп извършен от съдебен заседател. Наказанието за това престъпление е от три до десет години лишаване от свобода, глоба до 20 хил. лева и лишаване от права.

Санкции на съд.заседател

Съгласно чл.74 от ЗСВ при неизпълнение на задълженията си съдебният заседател също може да бъде санкциониран от председателя на съда с глоба в размер от 50 до 500 лева, след като му се предостави възможност да даде обяснения за провинението. По жалба на наказания санкцията може да бъде отменена или намалена от председателя на по-горния съд.

Задайте някой от следните въпроси към аудиторията:

1. Може ли, като съдебни заседатели, избрани в съответния съдебен район да изисквате от деловодството на съда произволно избрано от вас дело?

2. Може ли след като се запознаете с делото по което сте съдебен заседател да копирате материали от него? Може ли да изнасяте делото от съда?

3. Допустимо ли е да си водите бележки от делото и ако си водите такива допустимо ли е да ги показвате на други лица, които не са страни в процеса? Може ли да ги показвате на съпруг, на който имате безрезервно доверие?

4. Имате ли право да разгласявате факти и обстоятелства относно личния живот на гражданите станали ви известни по повод работата ви като съдебен заседател?

5. Имате ли право да разкривате каквато и да било информация станала ви известна при провеждане на съдебно заседание при закрити врати?

6. Може ли да разкривате самоличността на защитен свидетел по време на процеса и след постановяване на присъдата?

7. Допустимо ли е съдебен заседател да получава подаръци от страните в наказателния процес в който е съдебен заседател?

8. Допустимо ли е съдебните заседатели да дават интервюта на журналисти по конкретно дело на което са съдебни заседатели, както по време на наказателния процес така и след постановяване на присъдата?

VI. Ред за постановяване на съдебните актове

(? Минути)

Покажете слайд 24:

Решаване на делото

Основни положения:

- Заседателите имат не само правото, но и задължението да участват в тайното съвещание, на което състава се оттегля след последната дума на подсъдимия.
- Заседателят има равен глас при постановяване на присъдата;

Видове актове

24

Примерни обяснения: Разяснено бе, че в съдебния състав съдебните заседатели имат равни права със съдиите. Така законодателят е закрепил значението,

което отдава на участието на обществеността в правораздаването. Това обаче от друга страна изисква отговорност при изпълнение на задълженията от страна на избрания съдебен заседател. Най-вече след задълбочена преценка на събраните доказателства, а далеч след това - на базата на житейския опит, който има, собственото си чувство за справедливост, съдебният заседател следва да изрази своето мнение при постановяване на съдебните актове по конкретното дело. Това становище следва да е съобразено **само** със събраните в хода на съдебния процес доказателства, **да не се влияе от чужди мнения, публикации, внушения**. Законодателят е предвидил, че съдът основава решенията си върху доказателствените материали, **които е събрал и проверил лично**.

Задайте следния въпрос: *Може ли съдебен заседател, който не е участвал в съдебно заседание, на което са събирани доказателства, да е включен в състава, постановил присъда по делото?*

За да бъде подготвен и да може да изрази определено мнение при постановяване на съдебните актове, съдебният заседател трябва да се е запознал с материалите по делото предварително. В хода на делото следва да следи внимателно процеса на събиране на доказателствата. Има право да задава въпроси на подсъдимите, свидетелите и вещите лица, но **чрез председателя на състава**, за да изясни фактите и обстоятелствата, които по негово мнение са останали неизяснени. Изпълнението на тези задължения ще спомогне да е компетентен и мотивиран член на съдебен състав, подготвен да постанови съдебен акт.

Съдебните актове, при постановяването на които участва съдебният заседател, са **определения и присъди**.

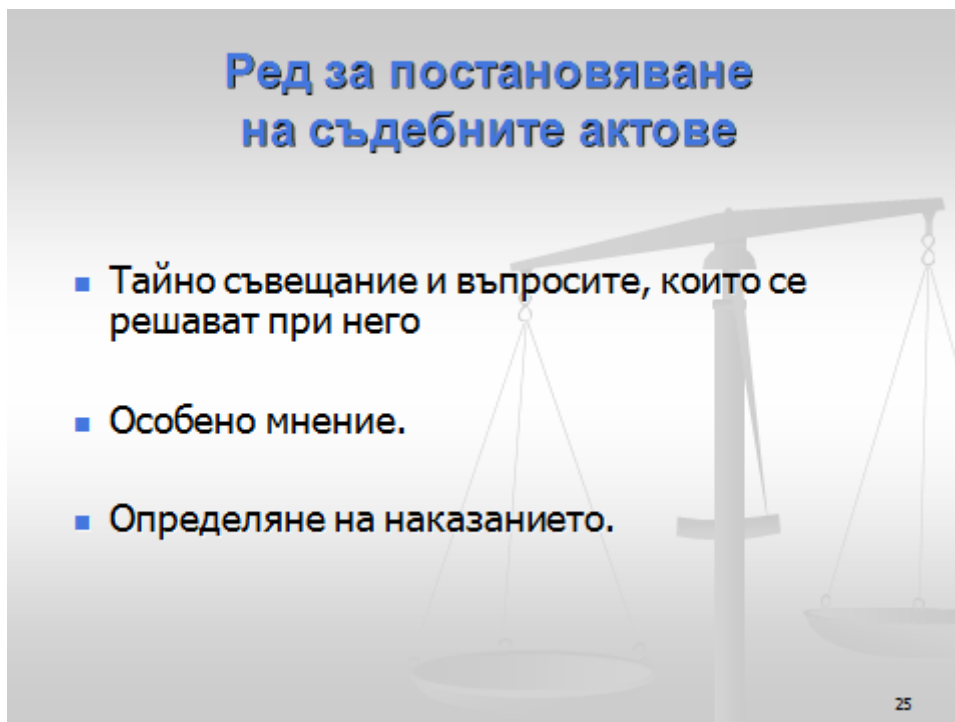
Определенията обикновено се постановяват в хода на съдебния процес и обикновено касаят разрешаване на въпроси по процедурата: определения за вземане на отношение по направен отвод или самоотвод, определения по направени искания за изменение на взети мерки за неотклонение, определения по допускане на доказателства, определения за отлагане на делото, за прекратяването на съдебното производство и връщане на делото на прокурор, за прекратяване или спиране на наказателното производство.

Законодателят е предвидил и постановяване на определения от състава на съда, вече постановил присъда, за решаване на изрично изброени въпроси. **Пример:** ако състава е пропуснал да се произнесе по въпроса за веществените доказателства или разноските.

Основният съдебен акт, с който приключва след влизането му в сила, съдебното производство по конкретно дело, е **присъдата**. С нея съдебният състав решава **има ли престъпление, извършено ли е то от подсъдимия по делото виновно, какво наказание следва да му се наложи, размерът му след обсъждане на смекчаващите и отегчаващите вината обстоятелства**. Това са основните въпроси, по които съдебният заседател следва да изрази своето мнение. Останалите, изброени в чл.301 ал.1 от НПК въпроси, изискват изключително правни познания от компетентността на съдията.

Подчертайте още веднъж, че съдебният заседател следва да се съобрази с **вътрешното си убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото**. До голяма степен следва да се абстрахира от емоционалното си отношение.

Покажете слайд 25:

Примерни обяснения:

Съвещание: За да реши делото, съдебният състав се оттегля на съвещание, след като изслуша последната думата на подсъдимия. При това именно съвещание съдебният заседател следва да изрази становище по въпросите: извършено ли е престъпление; от подсъдимият ли; виновно ли е извършено. Задължително е да знае, че по никакъв начин не следва да разпространява какви мнения са изразени и от кого по време на съвещанието за изготвяне на присъдата. **Всеизвестно е задължението за опазване тайната на съвещанията** – чл.33 ал.2 НПК. Достатъчно е да се знае, че **нарушаване тайната на**

съвещанието по време на постановяване на присъдата е съществено нарушение на процесуалните норми и е основание постановеният съдебен акт задължително да бъде отменен.

Задайте следния въпрос: Може ли съдебният заседател при среща с журналист / близък роднина / съсед да изрази личното си мнение по справедливостта на постановената присъда и да обясни защо се е съгласил с мнението на останалите членове на състава?

Законодателят е уредил конкретно и редът, по който следва да се изказват мненията от членовете на съдебния състав – съдебните заседатели се изказват и гласуват преди съдията, като първи се изказва и гласува по - младият съдебен заседател. По този начин се избягва това, той да се повлияе от мнението на по - старшия, а двамата / тримата при разширени състави / – от мнението на съдията, който е професионалистът.

Съдът се произнася с обикновено мнозинство, като всеки член на състава има равен глас. Всеки член има право да заяви особено мнение и да подпише присъдата при особено мнение. Подписвайки обаче така присъдата, съдебният заседател следва да обоснове това особено мнение писмено - ще следва да отговори с какво становището му по основните въпроси / има ли престъпление, извършено ли е виновно от подсъдимия, какво наказание следва да се наложи и в какъв размер / е различно от мнението на останалите членове на състава – мнозинството на състава. Когато докладчикът (професионалният съдия) е на особено мнение, мотивите се изготвят от друг член на състава.

След изписването на присъдата, тя се подписва от членовете на състава и се обявява пред страните в съдебно заседание. Може да бъде обявена с мотивите, но на практика не се прилага. След това съдебният състав се произнася с протоколно определение и по мярката за неотклонение на подсъдимия, което следва да бъде подписано от съдебния състав.

Ако изготвянето на мотивите към присъдата е отложено, те се подписват след изготвянето им от съдията, а от съдебните заседатели в случай, че присъдата е подписана при особено мнение.

Правилата за постановяване на присъдата се прилагат и при постановяване на определенията. Тъй като касаят решаването предимно на процедурни въпроси в хода на съдебно заседание, понякога мненията се обсъждат „зад корицата“. Когато се обсъжда проблемен въпрос / примерно следва ли да се измени мярката за неотклонение „задържане под стража“, следва ли да се приеме направения отвод, следва ли производството да се прекрати и делото да се

върне на прокурор, съдът се оттегля на съвещание, за което също важи изискването за запазване на тайната на разискванията и мненията на отделните членове на състава.

Задайте следните примерни въпроси към аудиторията:

1. *Има ли право съдебният заседател да пита за факти, които не са му станали ясни по делото? Кога и кого?*
2. *Съдебният заседател може ли да иска почивка?*
3. *Може ли съдебният заседател да не изрази становище по присъдата?*
4. *Следва ли съдебният заседател да мотивира особеното си мнение, ако то касае произнасяне по искане за промяна на мярка за неотклонение?*
5. *Трябва ли при определяне размер на наказанието съдебният заседател да се съобразява и с мнението на обществото за подсъдимия, както и с написаното в местния печат за него? Фактите станали му известни извън делото, следва ли да бъдат отчитани?*
6. *Може ли съдебния заседател да откаже да подпише присъдата, защото е на особено мнение?*

Поставете на обсъждане следните примерни казуси:

- **Подсъдимият е известен в обществото, като човек, занимаващ се с изнудване, рекет и насилие /"мутра"/. В съдебно заседание се установява, че при събиране на доказателствата на досъдебното производство са нарушени процесуалните норми. Събраните в хода на съдебното производство доказателства не установяват по безспорен начин авторството на престъплението. Каква следва да е присъдата?! /съотношение вътрешно убеждение и емоционално отношение и обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото /.**
- **В пресата подробно са коментирани изнесени факти от разследването на тежко престъпление. Имат ли значение при постановяване на присъдата, ако не са потвърдени от доказателствата, събрани в съдебно заседание?**

В тази връзка и известният виц – като наблюдавали преминаващите на манифестация, прокурорът към съдията – „половината от преминаващите са за затвора“, а съдията – на прокурора – „може, но ми дай доказателствата“.

За да се отговори положително на въпроса, че има извършено престъпление и че подсъдимият е негов извършител, доказателствата по делото следва да

установяват по категоричен и несъмнен начин обективните и субективни признаци на конкретния престъпен състав. Например за престъплението кражба от обективна страна трябва да бъде доказано времето и мястото на извършване на престъплението, че негов предмет са чужди движими вещи, отнети /откраднати/ от владението на лице различно от деятеля, без негово съгласие, а от субективна страна, че е извършено при пряк умисъл и специална цел – намерение за противозаконно присвояване на отнетото. На следващо място от доказателствата по делото следва да се установява, че подсъдимият е автор на престъплението, за което му е повдигнато обвинение.

Определяне на наказанието

Съдът трябва да определи наказанието в пределите /минимум и максимум/, предвидени от закона за извършеното престъпление, като взема предвид степента на обществена опасност на деянието и дееца, подбудите за извършване на деянието и другите смекчаващи и отегчаващи вината обстоятелства и други правила от общата част на НК. Това означава на първо място съдът да съобрази в каква степен конкретното престъпление е засегнало или увредило обекта на посегателство. На следващо място съдът следва да вземе предвид нагласата на подсъдимия да не се съобразява с установения в страната ред и отрицателните му възгледи и черти, които са се проявили чрез конкретното престъпление. На трето място това означава съдът да прецени общественото значение на целите, които деецът преследва т.е. неговите подбуди. С дадения пример за кражбата дали подсъдимият е извършил престъплението, за да нахрани семейството си или за да се снабди със средства за развлечения.

Съдебният заседател трябва да знае, че законодателят е предоставил права на страните в процеса и ползването им или отказът да се ползват, не може да доведе до отегчаването или смекчаването на отговорността. Така например подсъдимият има право да дава обяснения, но има право и да не дава такива, не носи отговорност, ако затаи истината или даде неверни обяснения. Неговото отношение към извършеното, това, че не признава вината си, не е отегчаващо вината обстоятелство. Такова обаче може да бъде пияното му състояние, голямата стойност на причинените вреди, големия брой на извършените деяния, големия брой предходни осъждания и др. Признанието на вината, критичното отношение към извършеното, искреното разкаяние е обаче смекчаващо вината обстоятелство.

Пострадалият от престъплението може да бъде конституиран в процеса по наказателно дело от общ характер / в каквито дела участват при посочените по-горе изисквания съдебните заседатели /, като частен обвинител и

граждански ищец. Частният обвинител има право да поддържа обвинение наред с прокурора, може да обжалва присъдата, която не е протестирана от прокурора, но не може да предизвика прекратяване на наказателното преследване, дори и то да е започнало по повод на негова жалба до прокуратурата. Изменението на неговото отношение към извършеното спрямо него или неговите права посегателство от страна на подсъдимия в хода на процеса не е основание да се намали отговорността на подсъдимия. Но поведението на пострадалия, което е допринесло за извършване на престъплението и за настъпване на последиците му е смекчаващо вината обстоятелство. Такова е и малката стойност на причинените вреди или възстановяването на щетите, когато това не е предвидено като привилегировано обстоятелство в закона.

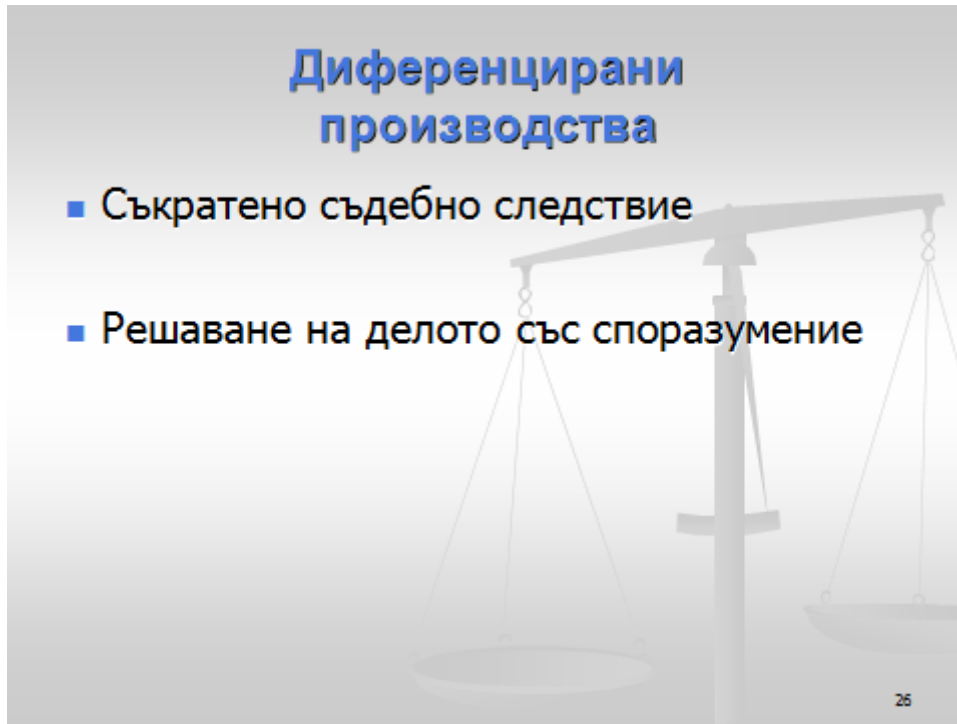
Поставете следните въпроси, за да провокирате дискусия и да установите нивото на разбиране на материята:

- 1. Подсъдимият не се признава за виновен, в обясненията си скрива фактите, които го уличават в извършване на престъплението или отказва да дава обяснения – има ли това значение за определяне размера на наказанието? Подсъдимият плаче – има ли това значение за размера на наказанието?*
- 2. Ако пострадалият направи искане подсъдимият да не бъде осъден, има ли това значение за решението, което ще вземе съдът?*
- 3. По делото е постъпила молба – петиция, подписана от колектива, в който е работил подсъдимият / пострадалият / с искане наказанието да бъде минималното / максималното / - има ли това значение при постановяване на съдебния акт?*

VII. ДИФЕРЕНЦИРАНИ ПРОИЗВОДСТВА

(? Минути)

Покажете слайд 26:

Примерни обяснения: Съдебните заседатели са запознати вече с правата, задълженията си като членове на съдебни състави по дела, по които се прилагат правилата за разглеждане по т.нар „общ ред“.

С цел процесуална икономия, съкращаване времето престъпление – наказание и средствата на данъкоплатеца, необходими за развитие на наказателния процес по общия установен ред, законодателят е разработил някои диференцирани процедури. До голяма степен те зависят от волята на подсъдимия и отношението му към извършеното престъпление.

Настоящото изложение следва да се спере на тези от тях, по които съдебният заседател следва да бъде подготвен. Част от нормите, с които са уредени, ги отличават от тези по делата, разглеждани по общия ред.

1. СЪКРАТЕНО СЪДЕБНО СЛЕДСТВИЕ В ПРОИЗВОДСТВОТО ПРЕД ПЪРВАТА ИНСТАНЦИЯ:

Това производство поставя най-много въпроси и води често до негативни коментари по отношение на съда.

За разлика от първоначалната редакция на чл.369а от НПК, след изменението от май 2010 год., отменящо тази разпоредба, отпадна забраната да се разглеждат делата по този ред „при умишлено причиняване на смърт или тежка телесна повреда или когато деецът е бил в пияно състояние“. Това допусна при всички случаи / дори и при убийство по най-жесток начин, на близък, на малко дете и т.н. /, когато подсъдимият признае фактите и обстоятелствата, предявени му с обвинителния акт и поиска да не се събират доказателства за доказването на тези факти и обстоятелства, съдът да не може да откаже такава процедура – чл.370 ал.2 от НПК – *„съдът не може да отхвърли искане на подсъдимия за предварително изслушване, когато са налице условията по тази глава.* Като последица – наказанието, което следва да се определи, е в сравнително по-занижен размер от очаквания от обществото, защото така е уредено в закона.

Процедурата „съкратено съдебно следствие“ може да започне по инициатива на съда – когато на досъдебното производство обвиняемият е признал обстоятелствата, уличаващи го в извършване на престъплението, събраните доказателства действително обосновават повдигнатото обвинение, с разпореждането си съдията докладчик може да постанови „предварително изслушване“, без да се призовават свидетелите и вещите лица. В съдебното заседание по предварителното изслушване подсъдимият и неговият защитник, пострадалият, който е поискал междувременно да бъде конституиран като частен обвинител или граждански ищец, както и неговият повереник могат да дадат съгласие да не се провежда разпит на някои или част от свидетелите и вещите лица, а при постановяване на присъдата непосредствено да се ползват доказателствата, събрани на досъдебното производство. Съдът следва да се произнесе по така изразеното съгласие. В тези случаи не се провежда разпит на свидетелите и вещите лица, за които е одобрено съгласие да не се събират доказателства. Прочитат се протоколите и експертните заключения от досъдебното производство.

Ако подсъдимият не изрази съгласие да не се събират доказателства, оспорва приетите фактически положения в обвинителния акт, съдът постановява делото да се разгледа по общия ред – с призоваване за следващото съдебно заседание на свидетелите и вещите лица.

В заседанието, насрочено за предварително изслушване, подсъдимият може да заяви, че признава изцяло фактите, изложени в обвинителния акт и да се съгласи да не се събират изобщо доказателства за тези факти. Ако е упълномощил адвокат за защитник, той разяснява на подсъдимия какви са последиците при разглеждане на делото по този ред, а в случай, че подсъдимият се е явил без защитник, съдът следва да назначи такъв. Съдът

постановява определение, с което обявява, че при постановяване на присъдата ще ползва самопризнанието на подсъдимия, без да събира доказателства за фактите, изложени в обвинителния акт, когато установи, че самопризнанието се подкрепя от събраните в досъдебното производство доказателства. В тези случаи не се провежда разпит на подсъдимия, свидетелите и вещите лица. Когато делото е разгледано по този ред, при постановяване на присъдата, ако тя е осъдителна, наказанието, което се налага на подсъдимия, се определя, като се намалява с 1/3. Примерно съдебният състав приема след като съобрази, смекчаващите и отегчаващите вината обстоятелства, че следва да наложи наказание от 6 години лишаване от свобода. От този размер приспада 1/3 /две години / и постановява, че подсъдимият следва да изтърпи наказание четири години лишаване от свобода. Това е така, защото разпоредбата на закона задължава съда да определи наказание по този ред. Ако за съответното престъпление е предвидено най-тежкото наказание по българския Наказателен кодекс – доживотен затвор без замяна, то не може да бъде наложено в случаите, когато делото е разгледано след съкратено съдебно следствие, а наказанието доживотен затвор се заменя с наказание лишаване от свобода от двадесет до тридесет години.

Следва да се разграничи това, че подсъдимият признава фактите, изложени в обвинителния акт, но не е задължително да признае и вината си, че е извършил престъпление. И при това производство може да бъде постановена оправдателна присъда – в случаите когато изложените в обвинителния акт факти не обосновават да е извършено престъпление или то да е извършено виновно. Ако подсъдимият е признал обаче фактите и се е съгласил да не е събират доказателства за тези факти, той не може да иска да се допуснат доказателство дори и само за част от тях.

Поставете за дискусия следния казус: На подсъдимия е повдигнато обвинение за убийство на малко дете по особено жесток и мъчителен за жертвата начин. В съдебно заседание той заявява, че признава фактите, изложени в обвинителния акт и не желае да се събират доказателства за тях. *Може ли съдът да откаже разглеждане на делото при съкратено съдебно следствие?*

Задайте следните въпроси:

1. *Възможно ли е да му се определи след разглеждане на делото при съкратено съдебно следствие наказание доживотен затвор без замяна?*
2. *Възможно ли е в производство при съкратено съдебно следствие подсъдимият да е без защитник?*

2. РЕШАВАНЕ НА ДЕЛОТО СЪС СПОРАЗУМЕНИЕ

При разглеждане на дела с участие на съдебни заседатели може да се стигне до приложението на тази диференцирана процедура в случаите, когато споразумението се постигне в съдебно заседание, след като е образувано съдебно производство по внесен от прокуратурата обвинителен акт.

За разлика от уредбата на разгледаната вече диференцирана процедура, законодателят е ограничил приложението на тази по отношение на някои видове престъпления – **не се допуска споразумение за тежки умишлени престъпления / за които се предвижда наказание повече от пет години лишаване от свобода / против републиката, за убийства и разврат и др., подробно посочени в чл.381 ал.2 от НПК.**

Когато в хода на съдебното производство, но преди да е приключило съдебното следствие по събиране на доказателства, между представителя на прокуратурата и подсъдимия и неговия защитник се постигне **в писмен вид споразумение** относно това, има ли извършено деяние, извършено ли е то от подсъдимия виновно, съставлява ли престъпление и правната му квалификация, относно вида и размера на наказание, начина на изтърпяване и други въпроси, които биха се разрешили с присъда, съдът може да го одобри с определение, с което постановява и прекратяване на наказателното производство.

Задайте следния въпрос: *Следва ли съдът да одобри споразумение между прокурорът, подсъдимият и неговият защитник, в което те са се споразумели, че подсъдимият не е извършил престъплението, за което му е повдигнато обвинение?*

Какво е съществено за тази диференцирана процедура:

Споразумение се допуска само след като причинените в резултат на престъплението, за което е внесен обвинителен акт, имуществени вреди са възстановени или обезпечени по такъв начин, че пострадалият действително да бъде обезщетен.

Наказанието на подсъдимия при постигнато споразумение **може**, но не е задължително, да е определено при условията на чл.55 от НК и без да са налице изключителни или многобройни смекчаващи отговорността обстоятелства. Това означава, че размерът на наказанието може да е определен под предвидения в съответната норма минимален размер, или ако няма такъв определен минимален размер – да се замени с друго по-леко наказание, както е посочено в тази разпоредба на чл.55– лишаване от свобода с пробация, пробацията – с глоба и т.н.

Съдът одобрява постигнатото споразумение само ако не противоречи на закона и морала. Предвидена е възможност съдът да предложи промени в постигнатото споразумение, които могат да доведат до отстраняване на явилото се противоречие със закона и морала. Кога споразумението противоречи на закона е ясно. Примерно предвидено е наказанието лишаване от свобода да не се изтърпява ефективно - изпълнението да бъде отложено с изпитателен срок, а подсъдимият вече е бил осъждан на лишаване от свобода за друго престъпление и не е бил реабилитиран. Така определено наказанието, противоречи на закона и съдът може да укаже да отпадне приложението на условното осъждане по чл.66 ал.1 от НК. Постигнатото споразумение би противоречило на морала, когато определеното наказание е в особено занижен размер, без да са взети предвид завишената степен на обществена опасност, отегчаващите отговорността обстоятелства за подсъдимия като личност; когато е видно, че едно такова занижено наказание не би осъществило превантивната функция – да възпре останалите членове на обществото от извършване на подобни посегателства. Ако направеното предложение от страна на съда не се възприеме от прокурора, подсъдимия и неговия защитник, съдът с определение отказва да одобри постигнатото споразумение и делото следва да продължи с разглеждане по общия ред. Законодателят е предвидил, че при неодобрение на споразумението самопризнанието на подсъдимия, че е извършил престъплението, няма доказателствена стойност (т.е. третира се все едно не е било направено). Съдебният състав се отвежда от разглеждане на делото и то следва да бъде разгледано от друг състав. Това е така, защото изразявайки становище по законосъобразността и съобразяването на споразумението с морала, предишният съдебен състав може да се приеме за предубеден. Това е основание за отвод.

Когато съдебният състав приеме, че постигнатото споразумение не противоречи на закона и морала, с определението си той го одобрява и прекратява наказателното производство. Когато по делото участват и други страни, те следва също да изразят съгласие за одобряване на споразумението. Обикновено то се постига, когато в споразумението са предвидени клаузи за удовлетворяване на техните искания /предвидено е примерно заплащане на обезщетение за неимуществените вреди, срок за изплащането и възможност при неизпълнение да се издаде изпълнителен лист/.

Същественото е, че одобреното споразумение има последиците на влязла в сила присъда и е окончателно. То не може да бъде обжалвано.

Задайте следните въпроси:

1. *Внесен е обвинителен акт по обвинението на подсъдимия за изнасилване на малолетна, в съдебно заседание се предлага споразумение. Може ли да бъде одобрено от съда?*
2. *Делото е образувано по обвинителен акт с обвинение за причинена смърт на две лица и средна телесна повреда на едно лице в катастрофа, причинена от подсъдимия в пияно състояние. Постигнато е споразумение, с което е предвидено наказание три години лишаване от свобода, което е отложено за три години изпитателен срок. Бихте ли одобрили споразумението?*

Обобщение на учебния материал

Покажете слайд 27:

Дайте възможност участниците да зададат всички въпроси, които имат, за да си разяснят останалите неясноти.

Практическо задание
(20 минути)

Покажете слайд 28:

Практическа задача

- **Казус I – първа група**
- **Казус II – втора група**

Време за работа: 20 минути

28

Разделете аудиторията на групи според номерата на казусите, които са се паднали на случаен принцип на всеки с раздаване на материалите. Предупредете, че няма да събирате и „проверявате“ работата им, но помолете говорител на групата ще бъде помолен да прочете подготвената молба.

Докато групите работят, разходете се сред тях в залата, обърнете внимание по 1-2 мин за всяка група, като коментирате с тях въпросите, които ги интересуват.

Насърчете дискусия и дайте възможност самите участници да отговарят на зададени от други участници въпроси. Вие, доколкото е възможно, само управлявайте дискусията.

Не забравяйте да благодарите на говорителите и да отбележите усилията на справилите се добре.

Приключване на обучението

Покажете слайд 29:

В края на обучението питайте присъстващите дали са останали доволни от обучението, от това което са чули и научили; смятат ли, че ще им бъде полезно при работата. Търсете колкото се може повече обратна връзка от участниците – нека те ви кажат какво са научили. Дали поставените цели в началото на обучението са постигнати. Попитайте ги дали искат да научат нещо друго, което вие не сте застъпили в програмата, нека да дадат идеи.

Помолете ги да попълнят формуляра за обратна връзка, намиращ се в техните папки, който е анонимен.

Раздайте УДОСТОВЕРЕНИЯ за присъствието на участниците на семинара. Добра идея, удостоверенията да бъдат раздадени лично от Председателя на съда или ръководителя на наказателно отделение. Това е жест, който ще демонстрира уважение към съдебните заседатели за отделеното от тях време и внимание.

ПРИЛОЖЕНИЯ

РЕЧНИК НА ТЕРМИНИТЕ

ПРЕВОДАЧИ - Когато обвиняемият или свидетел по делото не владее български език, назначава се преводач.

ТЪЛКОВНИК - Когато обвиняемият или свидетелят е глух или нем, назначава се тълковник.

ПРОКУРОР - Прокурорът води разследването и осъществява постоянен надзор за законосъобразното му и своевременно провеждане като наблюдаващ прокурор. Прокурорът повдига и поддържа обвинението за извършени престъпления от общ характер. Той участва в съдебното производство като държавен обвинител.

ПОСТРАДАЛ - Пострадал е лицето, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението. При смърт на пострадалото лице това право преминава върху неговите наследници.

ЧАСТЕН ОБВИНИТЕЛ - Пострадалият, претърпял имуществени или неимуществени вреди от престъплението, което се преследва по общия ред, има правото да участва в съдебното производство като частен обвинител. Частният обвинител може да подаде молба за участие в съдебното производство писмено или устно, което следва да направи най-късно до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд. Частният обвинител поддържа в съда обвинението наред с прокурора. Той има правото да се запознае с делото и да прави искания, да представя доказателства, да обжалва актовете на съда.

ГРАЖДАНСКИ ИЩЕЦ - Пострадалият или неговите наследници, както и юридическите лица, които са претърпели вреди от престъплението, могат да предявят в съдебното производство граждански иск за обезщетение на вредите и да се установят като граждански ищци. Гражданският иск се предявява с молба, в която се посочват трите имена на подателя и на лицето, срещу което се предявява, престъплението, от което са причинени вредите, както и характерът и размерът на вредите, за които се иска обезщетение. Молбата може да бъде устна или писмена, предявена най-късно до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд.

ЗАЩИТНИК - Защитник на обвиняемия може да бъде лице, което упражнява адвокатска професия, може да бъде съпруг, възходящ или низходящ роднина.

ПОВЕРЕНИК - Частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец и гражданският ответник могат да упълномощават повереник.

ОСОБЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ - Когато интересите на малолетен или непълнолетен пострадал и негов родител, настойник или попечител са противоречиви, съответният орган му назначава особен представител - адвокат. Особен представител - адвокат се назначава и на пострадал, когато е недееспособен или ограничено дееспособен и интересите му противоречат на интересите на неговия настойник или попечител.

ЕКСПЕРТИ - Това са лица със специални знания из областта на науката, изкуството или техниката. Когато са изясняване на някои обстоятелства по

делото са необходими специални знания, съдът или органът на досъдебното производство назначава експертиза.

ПОЕМНИ ЛИЦА – По време на досъдебното производство действията оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент и разпознаване на лица и предмети се извършват в присъствието на поемни лица.

СВИДЕТЕЛ – Това е лице, на което са му известни факти по делото. Преди разпита му съдът установява самоличността му и го предупреждава за отговорността по чл.290 от НК, че следва пред съда да говори истината и да не затаява същата

ВЪТРЕШНО УБЕЖДЕНИЕ НА СЪДИЯТА

Убеждение на съдията, основано върху обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото и на цялостна преценка на всички доказателства. Вземането на решение по вътрешно убеждение е един от основните принципи на наказателния процес. То изключва съществуването на каквито и да било формални, обвързващи доказателства. Всяко доказателство подлежи на суверенна преценка на съдията. Това се отнася и до самопризнанието.

ВЛИЗАНЕ НА ПРИСЪДАТА В СИЛА

Моментът, в който присъдата не може да бъде отменена по жалба или протест и подлежи на изпълнение. Присъдите влизат в сила: от момента на постановяването им, когато не подлежат на обжалване; от момента на постановяване на решението на втората инстанция, когато жалбата или протестът се оставени без разглеждане или без уважение, или присъдата е отменена; от изтичане срока на обжалването им, когато не е подадена жалба или протест. При наличие на влязла в сила присъда, подсъдимият не може да бъде съден повторно за същото престъпление. Влезлите в сила присъди могат да бъдат атакувани по пътя на прегледа по реда на надзора или чрез възобновяване, когато съществуват условия за това.

ВИНА

1. Отговорност за станала щета.
2. Субективно качество на престъплението и негов необходим елемент.

Без вина няма престъпление, няма и отговорност. Вината се състои в несъответствие между мотивиращата дейност на субекта на престъплението и нормите на правото. Тя се проявява в две форми: умисъл и непредпазливост. Предпоставката за вината е вменяемостта.

ГРАБЕЖ

1. Вземане насила, присвояване на чужд имот; грабене, обир, отвличане.
2. Престъпление срещу собствеността. Осъществява се чрез отнемане на чужда вещ /най-често пари/ с намаление за противозаконно присвояване чрез употреба на принуда. Принудата може да бъде физическа /насилие/ или психическа /заплашване/.

Грабеж е и всяка кражба, при която заварения на местопрестъплението употреби сила или заплашване, за да запази владението върху откраднатата вещ.

ГРАЖДАНСКИ ИЩЕЦ

Лице, което е претърпяло вреди от престъпление, или негови наследници, предявило в наказателния процес граждански иск за обезщетение на вредите.

Гражданският ищец е страна в наказателния процес. Той може да иска обезщетение на иска си, да се запознава с делото, да представя доказателства, да прави искания и възражения и пр. Гражданският ищец може да обжалва присъдата само по отношение на гражданския иск. ³

ГРАЖДАНСКИ ОТВЕТНИК

Лице, срещу което е предявен граждански иск, т. е. лице, което дължи обезщетение за вреди, причинени от престъплението /с изключение на подсъдимия, който е страна в процеса на друго основание/.

Граждански ответник може да бъде както физическо, така и юридическо лице. Той има същите права както и гражданския ищец и може да обжалва присъдата само по отношение на гражданския иск.

КУМУЛАЦИЯ

Определяне на общо наказание за няколко престъпления, извършени при идеална или реална съвкупност, преди присъдите по тях да са влезли в сила.

Кумулацията може да има както в случая, когато отделните наказания са наложени с една присъда, така и когато са наложени с различни присъди. При кумулацията се налага най-тежкото наказание, чийто размер може да бъде увеличен най-много с половината, без обаче да надвишава сбора на отделните наказания, нито максималния размер, предвиден за съответния вид наказание. Към най-тежкото наказание могат да бъдат присъединени лишаването от права, глобата и конфискацията.

МОТИВИ НА ПРИСЪДАТА

Неделима част на присъдата, в която се излагат съображенията на съда за нейното постановяване. В мотивите се подлага на преценка целият доказателствен материал, както и доводите на страните. Мотивите на присъдата трябва да бъдат пълни, ясни и непротиворечиви. Липсата на мотиви, както и съществени дефекти в тях съставляват основание за отмяна на присъдата. Мотивите се подписват от целия съдебен състав. Ако някой от членовете на състава е бил на особено мнение, той излага мотивите, които обосновават мнението му.

НАКАЗАНИЕ

Установена от закона мярка на държавна принуда, налагана от съда на лице, извършило престъпление, с което (с наказанието) се засягат определени права или интереси на това лице.

Наказателната отговорност е лична, т.е. наказание се налага само за собствено поведение, обявени изрично от закона за престъпление.

НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС

Закон, който установява кои деяния са престъпления и какви наказания могат да се налагат за тях. Неговата задача е защита на държавния и обществен строй, личността и правата на гражданите, както и други социални ценности.

НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ

Отговорност за извършено престъпление, която се реализира чрез наказанието. Основен принцип на наказателната отговорност е, че тя е лична, т.е. осъществява се само срещу лицето, което е извършило престъпление.

НАКАЗАТЕЛНА САНКЦИЯ

Втората част на наказателноправната норма (първата е диспозицията), която визира вида и размера на наказанието, което се предвижда за очертаното в диспозицията престъпление.

НАКАЗАТЕЛНО ДЕЛО ОТ ОБЩ ХАРАКТЕР (НОХД)

Дело, което се образува за престъпление от общ характер, наказателното преследване по което започва служебно от съответните държавни органи - постановление на прокурора или следователя за образуване на предварително производство. По него прокурорът изготвя обвинителен акт, който внася в съда и участва при разглеждане на делото.

НАКАЗАТЕЛНО ДЕЛО ОТ ЧАСТЕН ХАРАКТЕР (НЧХД)

Дело, което се образува по тѣжба на пострадалото от престъплението лице. Тѣжбата се подава в съда. Престъпленията, за които се образуват дела от частен характер, са посочени в НК. Това са престъпления с по-ниска степен на обществена опасност (обида, клевета, лека телесна повреда и Др.).

ОБВИНЕНИЕ

Една от основните процесуални функции в наказателния процес, която обхваща дейността по привличането на дадено лице към наказателна отговорност, обосноваване на тази отговорност по установения в закона ред и доказване виновността в извършване на престъпление.

ОБВИНИТЕЛ

Лице, което поддържа и обосновава обвинението. За престъпления от общ характер това са прокурорът и частният обвинител, а при престъпления от частен характер - частният тѣжител.

ОБВИНИТЕЛЕН АКТ

Писмен акт на прокурора, в който се изразява становището му, че посоченото в акта лице е извършило престъпление.

Обвинителен акт се съставя, когато прокурорът счете, че обвинението е доказано, няма основания за прекратяване или спиране на наказателното производство, предварителното разследване е извършено обективно, всестранно и пълно и не е допуснато съществено нарушение на процесуалните правила. В него се съдържа описание на престъплението с правната му квалификация, данни за личността на обвиняемия и доказателствата, които установяват, че престъплението е извършено от обвиняемия, както и други данни, посочени в закона.

Обвинителният акт се внася в съда и въз основа на него се образува наказателно дело от общ характер.

ОБВИНИТЕЛ

Лице, което поддържа и обосновава обвинението. За престъпления от общ характер това са прокурорът и частният обвинител, а при престъпления от частен характер - частният тѣжител.

ОТВОДИ

Възражение против участието на съдия при разглеждането на делото. Основания за отвод са посочени в закона. Най-общо казано, те се заключават в опасение от предубеденост или заинтересованост на съдията от изхода на делото, т.е. в наличие на обстоятелства, които могат да се отразят върху неговата обективност и безпристрастност. Основанията за отвод на съдиите се отнасят и до съдебните заседатели и прокурора.

ОТЕГЧАВАЩИ ОБСТОЯТЕЛСТВА

Обстоятелства в наказателния процес, чиято наличност обуславя налагането на по-тежко наказание. Тези обстоятелства може да изхождат от личността на извършителя, неговото съдебно минало (осъждания) и прояви, от тежестта на престъпните последици, от начина на извършване на престъплението и пр. Българският НК не посочва кои обстоятелства са отегчаващи, а дава право на съда да направи преценка за тях. Не може обаче да се включи в отегчаващите (както и в смекчаващите) обстоятелство, което характеризира самото престъпление, т.е. е елемент от неговия състав.

ПОДСЪДИМ

Обвиняемият във фазата на съдебното разглеждане на делото.

РЕЦИДИВИСТ

Лице, осъждано два или повече пъти за извършени престъпления. Законът за изпълнение на наказанията ограничава съдържанието на понятието рецидивист само до умишлените престъпления.

СМЕКЧАВАЩИ ОБСТОЯТЕЛСТВА

Обстоятелства, чиято наличност обуславя налагането на по-леко наказание. Тези обстоятелства може да изхождат от личността на извършителя, от мотивите за извършване на престъплението, от характера и размера на престъпните последици, от поведението на подсъдимия и т.н.

УСЛОВНО ОСЪЖДАНЕ

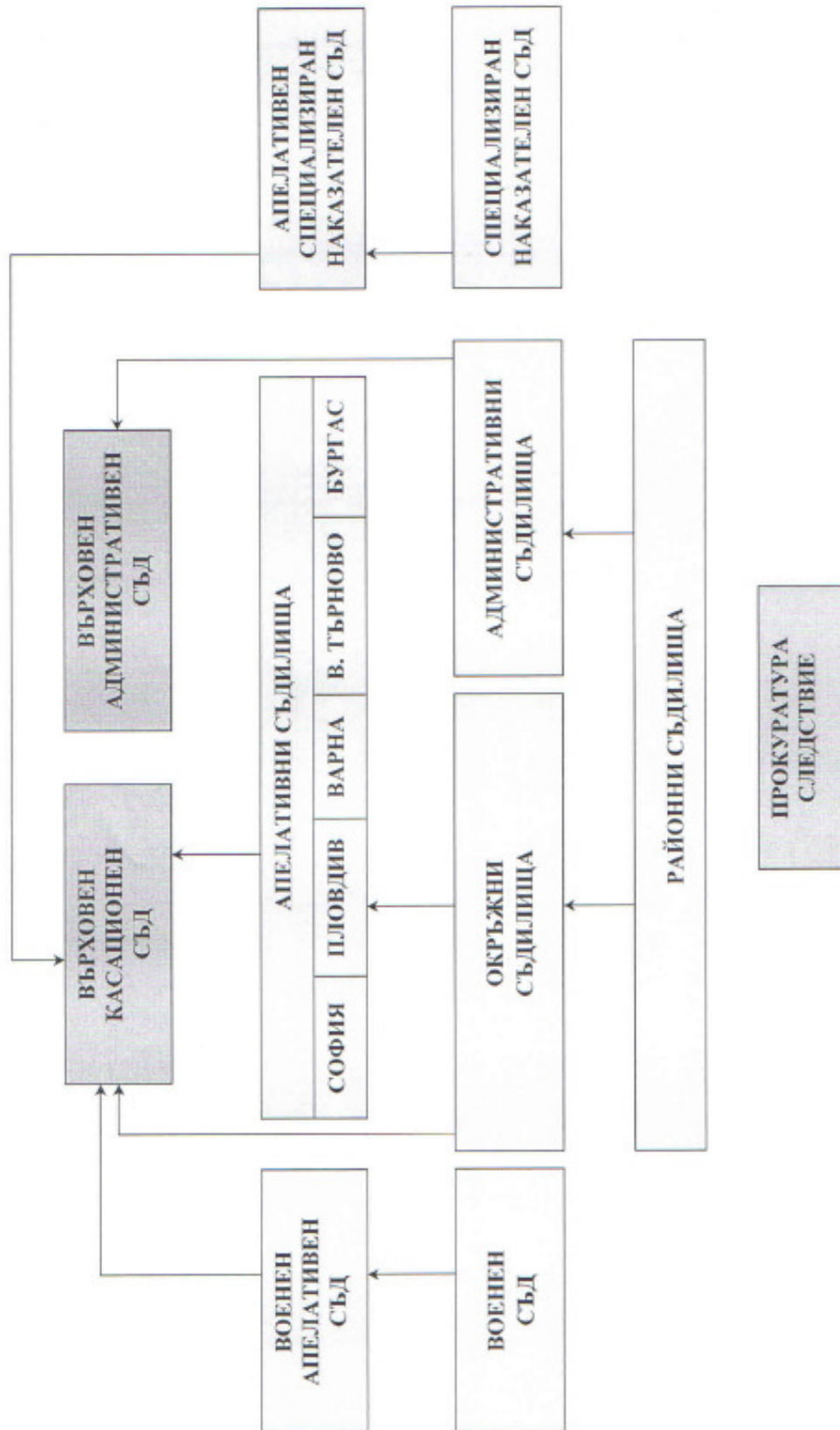
Осъждане с отлагане изпълнението на наложеното наказание лишаване от свобода за определен срок (изпитателен срок).

ФАКТИЧЕСКИ СЪСТАВ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО

Наличието в конкретно деяние на всички признаци (елементи), при които наказателноправна норма обявява това деяние за престъпление.

ОБЯСНИТЕЛНА СХЕМА НА РОГАНИТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

СТРУКТУРА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

ОБЯСНИТЕЛНА СХЕМА ЗА УЧАСТИЕ В СЪДЕБНИЯ ПРОЦЕС

СТРУКТУРА НА СЪДЕБНА ЗАЛА

1 - Съдия

2 - Съдебен заседател

3 - Съдебен заседател

4 - Съдебен секретар

5 - Прокурор

6 - Подсъдим

8 - Защитник

ПРОТОКОЛ ЗА ИЗБОР НА СЪДЕБЕН ЗАСЕДАТЕЛ

Назначения на съдебни заседатели

Печат

10.1.2013 г. 10:20:19 Разпределение на заседател по дело 20134100200010 извършено от:
Кръстинка Василева

Разпределен заседател: Цанка Петрова Ангелова
Начин на разпределяне: Автоматично

10.1.2013 г. 10:23:58 Разпределение на заседател по дело 20134100200010 извършено от:
Кръстинка Василева

Разпределен заседател: Даниела Тодорова Арабаджиева
Начин на разпределяне: Автоматично

Подпис:.....

ПРИЗОВКА / СЪОБЩЕНИЕ

Получено на 21.09.12 г.
Връчители: [подпис] Получатели: [подпис]
Със заповед да му я предам - негов (съдеб.
съквартирант, пълнолетно лице от домашния адрес)
(трите имена и домашен адрес)

Лицето не може да се подпише, поради неграмотност или друга причина или отказва, той или пълнолетен член на семейството му да приеме призовката.

Свидетели:

1. (трите имена)
(подпис) (домашен адрес)
2. (трите имена)
(подпис) (домашен адрес)

Длъжностно лице от учреждение, предприятие или организация:
Подпис:

МП

НОХД № 734/2012г. AB

РАЙОНЕН СЪД - ГР.ГОРНА ОРЯХОВИЦА
Наказателна колегия I състав
№ 12
26.7.2012г.

ПРИЗОВКА ЗА СТРАНА

До **АННА ВАСИЛЕВА КАМБУШЕВА**
като Съдебен заседател

Живущ (а) в
Област ВЕЛИКО ТЪРНОВО ГР.ГОРНА
ОРЯХОВИЦА

се призовава да се яви като Съдебен заседател на
4.9.2012г. в 9:00 часа в съдебната зала на съда по
делото

на РАЙОННА ПРОКУРАТУРА - Г.ОРЯХОВИЦА
срещу САЩО П. АЛЕКСАНДРОВ

Деловодител: [подпис]

АННА ВАСИЛЕВА

РАЗХОДЕН КАСОВ ОРДЕР

Зайков съд
Гр. Д. Ореховица

По вн. документ № / 2012 год. 98а п.з. София

РАЗХОДЕН КАСОВ ОРДЕР №.....

от 27 септември 2012 год.

Съгласно определението на съда от 24.09.2012 год. по № 883/2012

год. район Умботорни состав следва да се броят от бюджетни суми на депозитни
Клавдия Георгиева Цигорок - Ганчева свидетел (вещо лице съдебен заседател) работник при Районен орг гр. Д. Ореховица

а) средна надница (възнаграждение, заседателни) лв.
б) пътни и други разноски по §6 лв.

Всичко: 4,78 лв.
Словом: четри лева и седемдесет и осем стотинки

Средната надница да се внесе (преведе) по с/ка № на
Съдия: [Signature]

РАЗПИСКА

От определената сума за получаване [Signature] лв. се удържат:

а) ДОД лв.
б) Средна надница и др. лв.

Чиста сума за получаване лв.

словом:
от която по §6 лв.

Дата
Адм. секретар:
Касиер:
Получател:
ЛК/ЛП серия №
издаден от МВР...

Д Е К Л А Р А Ц И Я

Долуподписаният

ЕГН л.к. №, издадена на от
....., адрес:съдебен заседател
при Районен съд – Горна Оряховица

Д Е К Л А Р И Р А М,

че съм

.....

/пенсионер, безработен, работещ по тр. или служебно правоотношение,
самоосигуряващ /

Не съм/съм осигурен при основния ми работодател върху максималния
месечен размер на осигурителния доход. /попълва се в случай, че лицето
декларира, че работи по трудово или служебно правоотношение/.

Желая/ не желая да бъда осигуряван за фонд „Пенсии“ на ДОО и ДЗПО.
/попълва се в случай, че лицето декларира, че е пенсионер/.

Уведомен съм, че при промяна на декларираните от мен данни съм
задължен да уведомя своевременно ГОРС.

Известно ми е, че за неверни данни нося наказателна отговорност
съгласно българското законодателство.

..... г.

Декларатор:

НАИМЕНОВАНИЕ /ИМЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО ИЛИ НА САМООСИГУРЯВАЩОТО СЕ ЛИЦЕ – ПЛАТЕЦ НА ДОХОДА
РАЙОНЕН СЪД

ЕИК/Служебен № от регистъра на НАП 000134070 Териториална дирекция на НАП по регистрацията
ВЕЛИКО ТЪРНОВО Адрес за кореспонденция ПЛ.ХРИСТО БОТЕВ №2

СМЕТКА ЗА ИЗПЛАТЕНИ СУМИ

№: С3112 / 30.09.2012

ТАЗИ СМЕТКА НЕ СЕ ПОПЪЛВА, КОГАТО ПОЛУЧАТЕЛЯТ НА ДОХОДА ОТ ДРУГА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ Е САМООСИГУРЯВАЩО СЕ ЛИЦЕ И Е ДЕКЛАРИРАЛО ТОВА ОБСТОЯТЕЛСТВО С ПИСМЕНА ДЕКЛАРАЦИЯ ПРЕД ПЛАТЕЦА НА ДОХОДА

Съгласно договор №: от на

ЕГН/ЛНЧ/сл. №, издаден от НАП: _____, постоянен адрес: _____
(вписват се собствено име, презиме и фамилно име на лицето)
(вписва се точният адрес на лицето - гр./с., община/район, ж.к., ул. №, бл., вх., ап.)

следва да се изплати сумата :4.78 лв. словом :Четири лева 78 ст.

За периода: 24-24, 9/2012 г. по дела: НОХД 883/2012,

1. Сума по тази сметка	4.78 лв.
2. Нормативно признати разходи за дейността (10%, 25%, 40% или 60% от ред 1)	1.20 лв.
3. Облагаем доход по тази сметка (ред 1 – ред 2)	3.58 лв.
4. Облагаема част от сумата на ред 3 (попълва се от физическото лице)	3.58 лв.
5. Осигурителен доход от сумата на ред 1, върху който се дължат осигурителни вноски (попълва се от физическото лице)	3.59 лв.

Попълва се от физическото лице	1. Лице с намалена работоспособност или вид и степен на увреждане 50 и над 50 на сто : да ☐ не ☐ Ако сте отбелязали "да", при попълването на ред 4 имайте предвид следното: Вие дължите авансово данък, след като облагаемият доход от всички източници на доход, придобит от началото на данъчната година и подлежащ на облагане с данък върху общата годишна данъчна основа, намален с удържаните или внесените за Ваша сметка задължителни осигурителни вноски, превиши сумата от 7920 лв.
	2. През месец 9,2012 съм осигурен върху максималния осигурителен доход: да ☐ не ☐ Ако месечният Ви осигурителен доход (без сумата по тази сметка, посочена на ред 1) е равен или превишава максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, отбележете "да" и в този случай редове 5 и 6 не се попълват. За 2012 г. максималният месечен размер на осигурителния доход е 2000 лв.
	3. Пенсионер съм: да ☐ и желая да бъда осигуряван за фонд „Пенсии“ на ДОО и ДЗПО: да ☐

Подпис: _____

6. Задължителни осигурителни вноски, в т.ч. за:	0.39 лв.
а) Фонд "Пенсии" на държавното обществено осигуряване (ДОО): (7.9% от ред 5 за родените преди 1 януари 1960 г. или 5.7% от ред 5 за родените след 31 декември 1959 г.)	0.20 лв.
б) Допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО) в универсален пенсионен фонд - за родените след 31 декември 1959 г. (2.2% от ред 5)	0.08 лв.
в) Здравно осигуряване (3.2% от ред 5)	0.11 лв.

ЗАБЕЛЕЖКИ:
1. Не се дължат осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване, когато лицата, които полагат труд без трудови правоотношения са получили възнаграждения под минималната работна заплата след намаляване на разходите за дейността и не са осигурени на друго основание през съответния месец.
2. Платецът не дължи и не удържа задължителни осигурителни вноски върху доходи от наем или от друго възмездно предоставяне за ползване на права или имущество. В този случай редове 5 и 6 не се попълват.

7. Сума, подлежаща на авансово облагане (ред 4 - ред 6)	3.18 лв.
8. Удържан авансов данък (10% от ред 7)	0.32 лв.
9. Запор	0.00 лв.
10 Сума за получаване (ред 1 – ред 6 – ред 8)	4.07 лв.
словомЧетири лева 7 ст.	лв.

..... 26.09.2012 Ръководител :
(подпис и печат)

Лице, на което е предоставен формулярът:
(подпис) (дата)

Упълномощено лице/законен представител ЕГН

РАЙОНЕН СЪД
5100 гр. ГОРНА ОРЯХОВИЦА
пл. "Хр. Ботев" № 2
32118

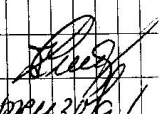
37
Прересарийна
на Районен съд
гр. Г. Оряховица

МОЛБА

от
Хесмелафа Саркизова Саркизова-Карабоева
гр. Горна Оряховица, ул. М. Асасарин № 39

Госпожо Прересарийна,

Прересарийна съм жалбо съреден засерател по
№ ОУЖ № 284/20125 на 02.10.2012г. р 13³⁰ч., но
на общата райта от 14⁰⁰ч.ава съм служебно
ангажирана, поради която моля да бѣда замѣне-
на с друг ѡаков.

С уваженіе:
Х. Саркизова

СПИСЪК НА НАЙ-ЧЕСТО ПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

РС – районен съд
РП – районна прокуратура
ОС – окръжен съд
СГС – Софийски градски съд
ОП – Окръжна прокуратура
СО – Следствен отдел към окръжна прокуратура
АдмС – Административен съд
АС – Апелативен съд
ВКС – Върховен касационен съд
ВАС – Върховен административен съд
ВСС – Висш съдебен съвет
Гр.д – гражданско дело
В.Гр.д – въззивно гражданско дело
Бр.д. – брачно дело
Сл.д. – следствено дело
Пр.пр. – прокурорска преписка
НОХД – наказателно дело от общ характер
ВОХД – въззивно наказателно дело от общ характер
ЧНД – частно наказателно дело
АНД – наказателно дело с административен характер
КАНД – касационни административно –наказателно дело
НЧХД – наказателно дело от частен характер
АД – административно дело
Отв. – ответник
Св. – свидетел
ВЛ – вещо лице
НК – Наказателен кодекс
НПК – Наказателно-процесуален кодекс
ГПК – Граждански процесуален кодекс
АПК – Административнопроцесуален кодекс
СК – Семейен кодекс
ГК – Гражданска колегия
НК – Наказателна колегия
АК – Административна колегия
БК – Брачна колегия
ТО – Търговско отделение
ФО – Фирмено отделение
БД – Без движение
МП – Министерство на правосъдието
СЕ – съдебна експертиза
СМЕ – съдебномедицинска експертиза
ССЧЕ – съдебна счетоводна експертиза
СИЕ – съдебна икономическа експертиза
СТЕ – съдебна техническа експертиза
СГЕ – съдебна графологична експертиза
с.з. – съдебно заседание
о.с.з. – открито съдебно заседание
з.с.з. – закрито съдебно заседание
ДТ – държавна такса
РКО – разходен касов ордер

ПКО – приходен касов ордер

НАП – Национална агенция по приходите

КАЗУС 1.

Иванов бил наемател на помещение в гр. С., което оборудвал като дискотека със значителна по стойност аудио и видео техника. Иванов застраховал вложеното в дискотеката оборудване. Поради зачестили инциденти в дискотеката, свързани със сбивания и разпространение на наркотици, Иванов бил принуден временно да я затвори, от което почнал да търпи загуби. Взел решение дискотеката да се запали за какъвто риск се бил застраховал, за да прибере парите от застрахователната премия. В изпълнение на идеята си се срещнал със своя познат Димитров, на който предложил да запали дискотеката срещу известна сума пари. Димитров се съгласил, тъй като му трябвали пари. Иванов му дал ключове за дискотеката, закупил туба в която налял запалителна течност и му обяснил от кой вход на дискотеката да влезе и от къде да излезе, след като я запали. Разбрали се кога ще бъде извършен палежа, за да може Иванов да си изгради алиби. В уречената вечер Димитров отишъл до дискотеката, влязъл с дадените му от Иванов ключове, разлял запалителната течност в помещението и го запалил, след което напуснал дискотеката по указания му от Иванов начин. В резултат на запалването изгоряло оборудването в дискотеката и било унищожено самото помещение:

Въпроси:

1. Има ли извършено престъпление и при каква форма на вината ?
2. Налице ли е съучастие и в каква форма ?
3. Имали участник, който да е осъществил повече от една форма на съучастие?

КАЗУС 2.

Петров и Георгиев били колеги и приятели. Една вечер през лятото, връщайки се от работа те минали покрай сградата на съседното предприятие. През прозореца на една от канцелариите, в която осветлението работело, видели върху бюрото преносим компютър и дебел мъжки портфейл. Петров предложил на Георгиев да вземат вещите. Последният се съгласил и счупил прозореца. Петров влязъл в помещението, а Георгиев останал отвън да пази. След като взел компютъра и портфейла Петров ги подал на Георгиев през прозореца, след което излязъл. В този момент те били заловени от охраната на предприятието. В портфейла имало 3000 лв., а стойността на преносимия компютър била 800 лв.

Въпроси:

1. Имали извършено престъпление, довършено ли е или е приключило на друг стадий. Каква е формата на вината?
2. Налице ли е съучастие и в каква форма ?